

НАУКОВІ ТЕОРІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДУМКИ

11 ЖОВТНЯ 2019 РІК

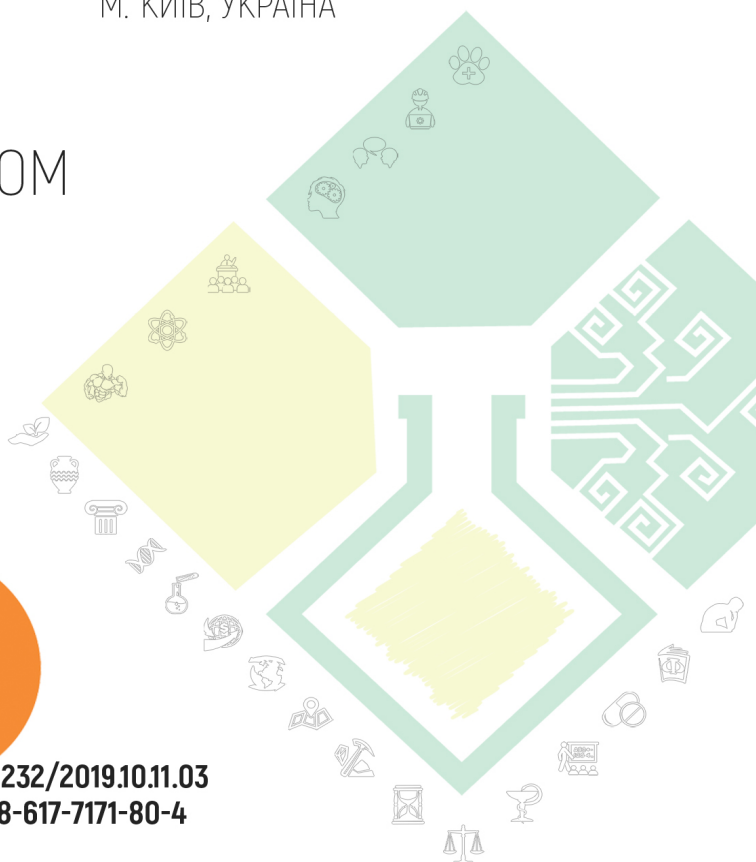
М. КИЇВ, УКРАЇНА

3 TOM

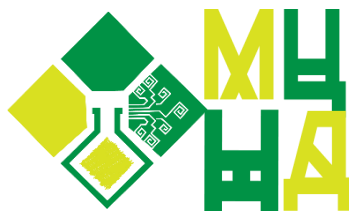

DOI 10.11232/2019.10.11.03

ISBN 978-617-7171-80-4

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

НАУКОВІ ТЕОРІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДУМКИ

11 ЖОВТНЯ 2019 РІК

3

ТОМ

Київ ♦ Україна

УДК 001(08)
Н 72

<http://eoi.citefactor.org/10.11232/11.10.2019.v3>

Голова оргкомітету: Рабей Н.Р.

Верстка: Дудник Г.М.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Н 72 **Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки:** матеріали міжнародної наукової конференції (Т. 3), 11 жовтня, 2019 рік. Київ, Україна: МЦНД.

ISBN 978-617-7171-80-4

EOI 10.11232/11.10.2019.v3

Викладено матеріали учасників міжнародної мультидисциплінарної наукової конференції «Наукові теорії сьогодення та перспективи розвитку наукової думки», яка відбулася у місті Київ 11 жовтня 2019 року.

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Бібліографічний опис матеріалів конференції доступний для завантаження та індексації в ORCID, Publons, Google Scholar тощо.

УДК 001 (08)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ XI. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ З
УРАХУВАННЯМ ПРИРОДНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ
КОЛЕДЖУ

Дячкова В.Б. 8

ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ІМІДЖ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ
ОСВІТИ»

Руденко К.М. 10

ПОЕЗІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ У
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Науково-дослідна група:

Андрєєва А.П., Андрєєва Т.Т., Дзюбенко О.В. 13

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ШКОЛИ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО
НАВЧАННЯ

Левченко Ф.Г. 15

СКРАЙБІНГ – НОВІТНЯ ФОРМА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО
МАТЕРІАЛУ НА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ ІЗ «ЛЕКСИКОЛОГІЇ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ»

Мастилко Н.В., Гурський І.Ю. 20

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Полонська Т.К. 23

ТРУДНОЩІ ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Ковальчук О.О. 26

УПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНОГО МЕТОДИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО
ІНСТРУМЕНТАРІЮ В ОСВІТНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ

Куценко Р.Л. 28

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ
ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ ТА SMART-ТЕХНОЛОГІЙ

Ралько О.В. 32

ХАРАКТЕРИСТИКА КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЯК ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Науково-дослідна група:

**Гаврилова Н.Б., Очерedyкo Л.В., Сафронова Г.Ю.,
Шепеленко І.С. 33**

ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСВІТНІХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Редько В.Г. 36

СЕКЦІЯ XII. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

FUNCTIONING OF SYMBOLIC PERSONAL NAMES IN ENGLISH FICTION

Stetsiuk T. 40

АКУСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНТЕНСИВНОСТІ ОЗВУЧЕНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ПОЕЗІЇ НА МАТЕРІАЛІ ВІРША СЕДАРА СІГО «НЕЗНАЙОМЕЦЬ В МІСТІ»

Руда В.М. 43

ЕВФЕМІЗМИ В СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ МЕДІА ТЕКСТАХ: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Білоконь О.С. 46

ОБРАЗ НАРАТОРА РОМАНУ АГАТИ КРІСТІ «THE MURDER OF ROGER ACKROYD»

Пашенко О.М. 48

ОСОБЛИВОСТІ НАПИСАННЯ ЛИСТІВ ПРИ НАВЧАННІ ПИСЬМА

Войтко А.В. 51

ПАУЗАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕПРАВДИВОГО МОВЛЕННЯ

Ляшенко Л.В. 52

ПАУЗНЕ ОФОРМЛЕННЯ АНГЛОМОВНИХ СЛОГАНІВ РЕКЛАМНОГО ТА ПОЛІТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Сольонова І.Л. 56

ПОВТОР ЯК ЗАСІБ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В ПІСЕННОМУ НАРАТИВІ НА ПРИКЛАДІ ГРУПИ «ARCTIC MONKEYS»

Юрченко Л.О. 57

ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ Горовенко К.С.	59
---	----

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ Охота Я.А.	61
---	----

СЕМІОТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ РЕКЛАМИ Кучерук В.М.	63
---	----

СУЧАСНІ ЛІНГВІСТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСКУРСУ ТА ЙОГО ТИПІВ Телицина М.Е.	65
--	----

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙ В РАМКАХ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ Федоринчик А.В.	68
--	----

СЕКЦІЯ XIII. ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

КРАЇНИ АЗІЇ ТА АФРИКИ ЯК ПРОСТІР АПРОБАЦІЇ ІНСТИТУТУ БЕЗУМОВНОГО БАЗОВОГО ДОХОДУ Зіскін О.С.	71
--	----

СЕКЦІЯ XIV. ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

О КОНЕЧНОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ЗНАНИЯ Нолбат С.В.	76
---	----

СВІТОГЛЯДНІ ЦІННОСТІ ЛЮДИНИ НОВОГО ЧАСУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ НАУКОВОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ Моравецький О.М.	78
---	----

СЕРВІСНО ОРІЄНТОВАНА ДЕРЖАВА В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ЦЕНТРАМИ КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ Гембач Т.О.	80
---	----

СЕКЦІЯ XV. ЮРИДИЧНІ НАУКИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОФОРМЛЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН Череватюк Д.В.	83
ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ Пеньшіна С.О.	85
ДО ПИТАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ Кушнір В.В.	87
ІНТЕРНЕТ ПІРАТСТВО ТА ЯК ЗАКОНОДАВСТВО ЙОГО ЗАОХОЧУЄ Сперкач В.В.	90
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ: РЕАЛІЇ ТА ПРОБЛЕМИ Богайчук В.О., Ярош А.О.	92
МАЛОЗНАЧНІ СПРАВИ – НОВЕЛИ ЦИВИЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА Єлізаренко К.Х.	94
МОНОПОЛІЯ АДВОКАТУРИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ Кривульський Д.С.	97
НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА ШЛЯХУ ПОДОЛАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ Міщук А.Ю.	100
ОДОРОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ Гердова К.О.	103
ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ Шостак Ю.О.	105
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ Корецька М.С.	108
ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ НЕЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ АБО ПОГРОЗИ СИЛОЮ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ Канюк М.Т.	111

ПРИНЦИП ЗМАГАЛЬНОСТІ В ПРАКТИЦІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Псьота Т.В. 113

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ПРИМИРЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Доля О.В. 115

РОЛЬ ООН У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНИХ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Міщук А.Ю. 118

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФУНКЦІЙ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Кияниця Л.В. 120

**СЕКЦІЯ XVI.
ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ**

ПОНЯТТЯ «ФОНОСФЕРА» ТА ЇЇ СТРУКТУРА

Демченко Р.І. 125

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СПРИЯТЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ КЛІМАТУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Рибчан В.С. 128

**СЕКЦІЯ XVII.
АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО**

КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ДИЗАЙНІ ДИТЯЧИХ ЛІКАРЕНЬ

Гнатишин О.Ю. 131

СЕКЦІЯ XI. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

EOI 10.11232/11.10.2019.V3.001

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ З УРАХУВАННЯМ ПРИРОДНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ

Дячкова Валерія Борисівна

аспірант кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності

Запорізький національний університет, Україна

Науковий керівник: Гура Олександр Іванович

доктор педагогічних наук, професор, проректор

Запорізький національний університет, Україна

Сучасна система навчання не дає можливості розвивати природні здібності студента. Як що він не має здібностей, до технічних або гуманітарних дисциплін тоді викладачу простіше віднести таку людину до «слабкої», ніж відшукати який потрібен індивідуальний підхід до студенту. Така сама може бути картина і з обдарованим, бо він ставить не «потрібні» запитання. Таким чином викладач працює з «середняком», який ні перетче, та виконує завдання по мірі необхідності. Кінцеве суспільство отримує людину з великими природними можливостями та не вмінням їх прикласти для виконання потрібних дій.

У новітній системі навчання потрібно створити такі умови для студентів щоб він мав можливість вчити та шукати інформацію, її запам'ятовувати, з'ясовувати свої природні можливості і самостійно оцінювати рівень підготовки. Отримання новітніх знань дає можливість не тільки отримувати інформацію, але і бачити свої перспективи у цьому світі, дає вміння вирішувати різні проблеми. Тому потрібно навчати думати ефективно та продуктивно, при цьому потрібно задіяти природні можливості учня.

Якщо навчання думати, це – пізнання (англійською — cognition), тоді навчання способом пізнання - це метапізнання або метакогнітивна компетенція. Дж. Флайвелл чітко відокремив когнітивні та метакогнітивні стратегії. «Когнітивні стратегії забезпечують прогрес в розв'язанні пізнавальних задач, метакогнітивні – відстежувати його» [2].

Згідно Дж. Брунера, когнітивні процеси це «деякий спосіб одержання, збереження і використання інформації для досягнення визначеної мети...» [1]. За рахунок скорочення числа помилкових дій, а також зниження суб'єктивного навантаження на пам'ять і логічне мислення, більш швидко досягаються результати, та студент стає більш впевненим у правильності виконання завдань.

Metacognition – супер-знання, "за знання", тобто здатність свідомо оцінювати те, на якій сходинці я знаходжусь і що ще потрібно зробити, щоб рухатися до вершини знань. Це означає, що сучасний викладач не тільки має дати знання,

але і повинен допомогти реагувати на те, як ці знання здобуває, що студент дізнався, як він отримує нові знання, що він не знає, і що робити, щоб підвищити рівень знань та навичок.

Якщо викладач задіє метакогнітивні здібності учня, тоді він може вийти за межі пізнавального процесу, зробити аналіз, оцінку поточного стану проблеми, а це можливо при наявності у студента системи сформованих стандартів, які дозволяють проводити порівняння та визначати відхилення від передбаченого стану.

Метакогнітивна компетентність дозволяє студенту коледжу стати активним учасником процесу навчання, зрозуміти, що відбувається в конкретний час, вибрати найкращі стратегії при вивченні нових знань або навичок. Пропонуючи зробити проект, ви можете одночасно вимагати опис стратегій проекту, конкретні дії, які були реалізовані. Наприклад, створюючи проект з теорії графів, студент може розповісти, як він малював дерево, що він знайшов в Інтернеті, які зв'язки та логічні ланцюги він зробив. Яку стратегію він використав? Де він отримав більше інформації? В кінці рефлексивним описом кожен студент може зробити узагальнення, розповідаючи про ефективні і неефективні стратегії для нового, особисто при завершенні завдання.

Для запам'ятовування я в своїй практиці маю декілька опорних висловів, історій, картинок, які допомагають учням підключити асоціативну пам'ять та деталізувати інформацію. Таким чином, студенти мають приклади легкого запам'ятовування, що допомагають їм бути готовим до виконання вправ. Це означає, що викладач повинен думати про те, які стратегії він використовує на парі і не забудьте показати їх студентам. Ви повинні розглянути, які стратегії використовуються для пояснення роботи, які стратегії застосовуються до різних студентів, які в опитуванні. Саме в такі моменти студенти починають розуміти, що те, що вони навчаються в коледжі, це життя, а не просто інформація, яка повинна бути вивчена, пройдена і забута. Але навіть тоді, коли студенти просто роблять речі, вони можуть бути нагороджені за використання певних метастратегій. Наприклад, ви можете сказати: "Мені сподобалося, що перш ніж відповісти на питання, ти почав думати". І, звичайно ж, сам викладач повинен постійно демонструвати свої дії з використанням метакогнітивних стратегій. Це означає, що викладач повинен подумати про те, які стратегії він використовує на занятті і не забувати показувати їх студентам. Ви повинні розглянути, які стратегії використовуються для пояснення, які в опитуванні, які стратегії застосовуються до різних груп студентів. Саме в такі моменти студенти починають розуміти, що те, що вони навчаються в коледжі, це життя, а не просто інформація, яка повинна бути вивчена, пройдена і забута.

Важливо не просто знати стратегії, але і бути гнучкими, змінюючи їх, якщо вони не задовольняють завдання. Тому, ви повинні бути в змозі оцінити і вибрати найкращі стратегії в кожній роботі. Обговорення цих методів дозволить учням обмінюватися стратегією один з одним.

Існує одна з основних проблем: у викладанні метакогнітивної обізнаності, стратегія викладача кардинально змінюється. Він не може бути авторитарним, він може бути тільки більш обізнаним, рівноправним учасником процесу навчання. Щоб бути настільки відкритим, щоб розповісти про свої помилки в

знаннях, ви можете тільки з людиною, якій довіряєте. Така відкритість неможлива для тих, кого ви боїтеся. Коли я говорю про рівність, я не маю на увазі панібратство. Це рівність громадян, включених до навчального процесу. Тому я кажу своїм студентам: «Я теж помиляюсь і мене потрібно виправляти». Іноколи помилки роблю навмисно, щоб побачити, хто більш пильно слідує. Це означає, що коли студент говорить, він не бачить поблажливого або нудного погляду викладача - він бачить допитливий погляд наставника, допомагаючи так само, як потрібно, щоб вирішити цю проблему. Більше того, цей наставник готовий навчатися, почувши від студента те, що він не зустрічався з таким рішенням.

Висновки. Підвищення ефективності рівня підготовки студента залежить від якості процесу навчання. Серед шляхів вдосконалення процесу навчання, на сучасному етапі розвитку освіти в Україні є: використання метакогнітивних стратегій; застосовування опорних знань та навиків; використання інноваційних технологій навчання; реалізація принципу прикладного навчання; розвиток мотиваційної сфери діяльності студентів; організація ефективної самостійної діяльності; розподіл студентів з різними природними можливостями по групах.

Список використаних джерел:

1. Брунер, Дж. (1997). *Психология познания: За пределами непосредственной информации*. М.: Прогресс.
2. Спиридонов, В. Ф. & Фаликман, М. В. (ред.). (2012). *Горизонты когнитивной психологии. Хрестоматия*. М.: Языки славянских культур.
3. Дружинин, В. Н. (1999). Метафорические модели интеллекта. *Психологический журнал* (Т. 20), (6), 44-52.
4. Roberts, M. J. & Erdos, G. (1993). Strategy selection and metacognition. *Educational Psychology*, (13), 259-266.

ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ІМІДЖ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

Руденко Ксенія Михайлівна

студентка II курсу магістратури заочної форми навчання
Бердянського державного педагогічного університету, Україна

Актуальність. На сьогоднішній день ринок освітніх послуг, що склався зобов'язує установи більше орієнтуватися на споживача, враховувати його запити. Сьогодні, в ситуації, коли розгортається суперництво, заклади вищої освіти вдаються до різних форм конкуренції, серед яких значна роль відводиться іміджу, тому актуальним виявляється дослідження не тільки усіх складових іміджу закладу вищої освіти, а й семантики ключового поняття та

підходів до його трактування, як пізнавальної основи для побудови логіки процесу цього кола досліджень.

Ступінь досліджуваності проблеми. На сучасному етапі проблемами іміджу в широкому розумінні виступають предметом дослідження таких закордонних авторів, як П. Берд, Б. Джи, Л. Браун та вітчизняних дослідників – А. Панасюк, А. Пелих, Т. Кизилова. До теперішнього часу в науковій літературі накопичений певний обсяг знань, присвячений питанням формування іміджу освітньої установи або окремих його елементів, що розкривається в наукових дослідженнях і публікаціях як закордонних, так і вітчизняних авторів. Слід зазначити окремі напрацювання в цій галузі Т. Піскунової, Е. Ізмайлової, М. Томілової, Л. Даниленко, А. Щербакова, Є. Перелигіної, Н. Плеханової, П. Ананченкової, П. Дагаєвої.

Мета і методи досліджування. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування поняття «імідж закладу вищої освіти». Для досягнення визначеної мети були використані наступні методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння.

Сутність дослідження. Проблемою технології реалізації іміджу займається спеціальна науково-прикладна галузь - іміджеологія, в якій поняття «іміджу» є центральною ґносеологічною проблемою.

Однак сьогодні воно набуло широкого використання в різних галузях знань, а отже за обсягом і змістом це поняття стало міждисциплінарним, бо формується в категоріальному полі багатьох наук і інтерпретується відповідно до їх особливостей, мети і завдань [1].

Доцільним є почати дослідження з семантики даного поняття. Слово «імідж» походить від латинського «*imago*», що в свою чергу має досить багато значень, зокрема «зображення», «опис», «видовище», «образ», «подоба», «привид». Також це слово трактується як відображення і копія, видимість чогось, ідея і навіть як байка або притча. В англійській мові слово «*image*» також має не одне, а, як мінімум, п'ять значень: «образ», «статуя (ідол)», «подібність», «метафора», «ікона»; при цьому частіше в англійській мові слово «*image*» вживається в значенні «образ». В цілому у фаховій літературі англійських країн, що присвячена проблемам формування іміджу, термін «*image*» вживається як «відображення в психіці людини у вигляді образу тих чи інших характеристик об'єкта або явища» [2].

Однак слід зазначити, що імідж – є не просто образ, а цілеспрямовано сформований образ кого-небудь або чого-небудь, що містить ціннісні характеристики і покликаний надати емоційно-психологічний вплив на аудиторію з метою популяризації.

Американський економіст К.Болдуїнґ вперше виділяє дану проблему в окрему галузь, назвавши її іміджеологією.

В Україні, як і в інших пострадянських країнах, в активний обіг поняття «імідж» увійшло достатньо пізно, через упереджене ставлення і цензуру партійного керівництва до нього. Масового обігу поняття набуває лише з 1990-х років. В даний час у вітчизняній літературі термін «імідж» інтерпретується настільки широко, що деякі форми його вживання нерідко суперечать один одному. Сьогодні окремими проблемами формування іміджу займаються

науковці з психології, соціології, філософії, політології, педагогіки, менеджменту.

Імідж закладу освіти включає в себе всі компоненти іміджу організації. Під іміджем організації найчастіше розуміють узагальнений портрет, який створюється в свідомості різних груп громадськості на підставі співвідношення і узгодження між ними.

У свідомості широкого загалу кожен освітній заклад має своє «обличчя», що було сформоване стихійно або цілеспрямовано та слугує факторами визначення відмінності між аналогічними організаціями освіти та формує очікування аудиторії від нього [3].

Кожен з авторів, залежно від специфіки свого дослідження дає власне визначення іміджу освітньої установи. Так, Т.Піскунова розглядає поняття «імідж закладу освіти» як емоційно забарвлений образ, що володіє цілеспрямовано заданими характеристиками і покликаний чинити психологічний вплив певної спрямованості на конкретні групи соціального оточення закладу [4].

А.Щербаков дає наступне визначення «іміджу освітньої установи»: - «це образ організації, створений в результаті цілеспрямованого безперервного процесу формування, узгодження та інтегрування уявлень представників навколишнього соціуму» [5].

Є.Карпов вводить загальне поняття – «імідж освітньої організації» і визначає його як соціально-психологічний феномен, що має свої закономірності формування і функціонування [6].

І.Лазаренко вважає, що імідж освітньої установи являє собою не набір випадкових компонентів, а систему взаємозалежних якостей, інтегративну сукупність його характеристик [7].

Для повного розкриття змісту поняття «імідж закладу вищої освіти» треба також конкретизувати дефініції «освітній заклад» та «заклад вищої освіти».

Згідно із Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII: «Заклад освіти — це юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність» [8].

До видання цього закону використовувався інший термін - «навчальний заклад».

Заклад вищої освіти є окремою ланкою системи освіти. Заклад вищої освіти - окремий вид установи, що є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей.

Висновок. Отже, спираючись на теоретичні розробки дослідників даної проблематики та чинне законодавство України ми можемо надати наступне визначення поняттю «імідж закладу вищої освіти» - це емоційно забарвлений образ відповідної освітньої установи, що володіє цілеспрямовано заданими характеристиками, що створюються і цілеспрямовано передаються різним цільовим аудиторіям в процесі зовнішніх і внутрішніх комунікацій і покликані

чинити психологічний вплив певної спрямованості на конкретні групи соціального оточення вищого освітнього закладу.

Список використаних джерел:

1. Константинова, В. Г. (2011). Феномен имиджа в научных исследованиях. *Кострома: Вестник Костромского государственного университета им. Н.А. Некрасова*, (4), 221-225.
2. Гурина, Е. М. (2014). Проблема имиджа в социально-гуманитарном знании (2014). *Современные проблемы науки и образования*, (6). Вилучено з <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=15671>.
3. Марьясова, Е. В. *Формирование имиджа образовательного учреждения* Вилучено з <http://открытыйурок.рф/статьи/623010/>.
4. Пискунова, Т. Н. *Условия и факторы формирования позитивного имиджа общеобразовательного учреждения*. Вилучено з <http://www.dissercat.com/content/usloviya-i-factory-formirovaniya-pozitivnogo-imidzha-obshcheobrazovatel'nogo-uchrezhdeniya#ixzz5TM7D8jr3>.
5. Щербakov, В. И. *Формирование имиджа высшего учебного заведения в условиях присоединения к болонскому образовательному процессу* *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки: тези 15-ї Міжнародної науково-практичної конференції*, (с. 377-380). 2-4 червня 2011 р. Харків, Україна: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.
6. Карпов, Е. Б. (2009). Имидж в образовании. *PR в образовании*, (6), 40-50.
7. Лазаренко, І. (2011) *Формування іміджу освітньої установи*, (11), 36-39.
8. *Про освіту (Закон України)*, № 2145-VIII. (2017). Київ: Офіційний вісник України.

ПОЕЗИЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Андрєєва Анна Петрівна

студентка 4 курсу

Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна

Андрєєва Тамара Титівна

кандидат філософських наук, доцент кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти

ДВНЗ «Переяслав – Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Україна

Дзюбенко Олена Володимирівна

кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології та методики навчання *ДВНЗ «Переяслав – Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Україна*

Історія людства нерозривно пов'язана з історією природи. На сучасному етапі розвитку суспільства питання традиційної взаємодії суспільства і

природи переросли в глобальну екологічну проблему. Якщо людство в найближчому майбутньому не навчиться дбайливо відноситися до природного довкілля, наслідки можуть бути непередбачувані. Нині, як ніколи раніше, проблема бережного ставлення до природи стала нагальною особливо в Україні та зумовлена насамперед наявністю світової екологічної кризи, причина якої криється у практичній діяльності людини, що зумовлена її виробничою діяльністю. Врятувати природу, а отже і людство можуть лише докорінні зміни у системі цінностей що існують в суспільстві. На порозі екологічної кризи суспільство прагне якнайшвидше відновити віковий досвід гармонійних взаємовідносин людини з природним довкіллям.

Основи свідомості, екологічної культури, ставлення особистості до світу природи закладаються в дошкільному дитинстві, що підтверджує вагомість використання цього сензитивного періоду для виховання екологічної культури та свідомості особистості. У законі „Про дошкільну освіту” значення екологічної освіти є важливою складовою в системі дошкільного виховання, визначається провідною у формуванні особистості дитини, тому зміст освіти має виступати основою становлення майбутнього громадянина, а методи та прийоми виховання повинні відповідати віковим особливостям.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні націлює сучасних педагогів на підбір таких завдань та змісту роботи з дітьми, щоб не стільки озброювати їх певною сумою знань, але й формувати творчість, духовність, виховувати почуття власної гідності та відповідальності за свої вчинки. Відповідно до вимог Базового компоненту освіти до кінця дошкільного періоду в дитини мають бути сформовані основні поняття дбайливого ставлення, екологічної вихованості, екологічної культури, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до збереження природи

Про важливість впливу природи на формування особистості йдеться в працях Я. А. Коменського, Ж-Ж.Руссо Д. Локка, Й. Песталоцці, Ф. Фребеля, К. Д. Ушинського, С. Ф. Русової, В. О.Сухомлинського та ін. Сучасні дослідники цієї проблеми М. Бойчева, С. Дерябо, І. Зверев, Г. Пустовіт, В. Ясвін наголошують на необхідності формування природоцентричного типу екологічної свідомості як регулятора діяльності людей у природі. Г. Беленька, Н. Горобаха, Н. Глухова, Н. Кот, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій, Н. Рижова, Н. Яришева вважають, що основи екологічного виховання закладаються в дошкільному дитинстві. Дбайливе ставлення є головною складовою екологічної культури, формування засад якої дослідники визначають метою екологічного виховання дітей дошкільного віку

Нині виникла нагальна необхідність посилення уваги до екологічної грамотності, адже в умовах сучасної урбанізації втрачається зв'язок з природними ландшафтами. Це вимагає необхідності посилення уваги до природи в освітніх закладах всіх рівнів, особливо в дошкільних.

Серед різноманіття сучасних засобів екологічного навчання і виховання основними є спостереження, експерименти та продуктивна діяльність дітей в природі. Величезне значення мають також словесні методи. Саме поезія на емоційному рівні дає можливість дитині виявити закономірності природи. У дітей розвиваються пам'ять, активізується пізнавальна діяльність,

розвивається мовлення, і головне – формуються практичні навички взаємодії з природним довкіллям.

Поетичне слово посідає дуже важливе місце в житті дітей дошкільного віку не тільки тому, що це один з найефективніших засобів розвитку мовлення, засвоєння мови свого народу, а передусім як спосіб задоволення нагальної потреби інтелектуального, емоційного і духовного зростання особистості. Особливо великий емоційний вплив на дітей справляють поетичні твори екологічного змісту. За таких умов практика організації заняття з ознайомлення з художнім словом має змінитися на більш мобільні, різноманітні способи презентації, осмислення й проживання дітьми художнього твору. Існує потреба в розробці авторських технологій планування і проведення занять інтегрованого типу на основі чи із застосуванням поетичного слова. У кожному випадку для забезпечення максимального педагогічного впливу слід вибудовувати план заняття, добирати доцільні методи й прийоми роботи саме з цим текстом.

Поетичний твір природничого змісту – це вірш або пісня з живим і яскравим емоційним викладом, основою словесного образу. Образність мовлення художніх творів породжує поетичне мовлення. Поезія вважається найскладнішим видом словесного мистецтва.

Отже, педагогам сучасних закладів дошкільної освіти варто урізноманітнити способи ознайомлення дітей з поетичними творами як на заняттях, так і поза їх межами із збереженням умов забезпечення активного сприйняття твору дітьми, максимально повного емоційного переживання й проживання подій, взаємин, почуттів, про які в ньому йдеться.

Список використаних джерел:

1. Мусієнко, М. М., Серебряков, В. В. & Брайон, О. В. (2002). *Екологія. Охорона природи: Словник-довідник*. Київ: Т-во «Знання», КОО.
2. Скребець, В. О. & Шлімакова, І. І. (2014) *Екологічна психологія: підручник*. Київ: Видавничий Дім «Слово».

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Левченко Фессалоніка Григорівна

канд. пед. наук, доцент, старший науковий співробітник

відділу профільного навчання

Інститут педагогіки НАПН України, Україна

На сучасному етапі реформування нової української школи постала проблема підвищення рівня фахової компетентності вчителя. Професійно компетентний учитель справляє позитивний вплив на формування творчих

учнів в процесі навчально-виховної роботи; зможе досягнути кращих результатів у своїй професійній діяльності; сприяє реалізації власних професійних можливостей.

Концепцією нової української школи передбачається, що умотивований учитель має свободу творчості й розвивається професійно. Отже, розвиток професійної компетентності вчителя – це динамічний процес засвоєння і модернізації професійного досвіду, що веде до розвитку індивідуальних професійних якостей, накопичення професійного досвіду, що передбачає безперервний розвиток і самовдосконалення.

Серед етапів формування професійної компетентності варто виділити такі як: самоаналіз і усвідомлення необхідності; планування саморозвитку (цілі, завдання, шляхи вирішення); самовиявлення, аналіз, самокорекція.

Проблема формування професійної компетентності вчителя вирішується з позиції різних підходів: системного, аксіологічного, технологічного, діяльнісного, професійно-особистісного, компетентнісного, контекстного та ін.

Запровадження компетентнісно-орієнтованої освіти – один з напрямків її модернізації. Формування компетентності вчителя, тобто здатності застосовувати знання в процесі педагогічної діяльності, є однією з найбільш актуальних проблем сучасної освіти.

Формула нової школи складається з дев'яти ключових компонентів:

1) новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві;

2) умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно;

3) наскрізний процес виховання, який формує цінності;

4) децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію;

5) педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;

6) орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм;

7) нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя;

8) справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти;

9) сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу [1].

Відповідно до цієї формули сучасна школа потребує професійно компетентного вчителя, готового постійно підвищувати рівень власного професіоналізму.

Професійна компетентність – інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця. Компетентність – це сукупність знань і умінь, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності: вміння

аналізувати і прогнозувати результати праці, використовувати сучасну інформацію щодо певної галузі виробництва [2].

Звертаючись до психологічних досліджень А.Велфорд, В.Зінченко, А.Крилова, які використовують концептуальну модель діяльності, проаналізуємо професійну діяльність сучасного вчителя, застосовуючи цей підхід.

Найважливішою психологічною детермінантою становлення професіоналізму педагога є процес формування внутрішньої (психічної) концептуальної моделі професійної діяльності. При цьому під професійною розуміється складна продуктивна трудова діяльність, що вимагає тривалого навчання, набуття відповідних знань, умінь, навичок і висуває певні вимоги до особистісних властивостей людини [3].

Концептуальна модель професійної діяльності (КМПД) - це своєрідний внутрішній світ людини-діяча, який базується на великій кількості інформації про професійне середовище, про предмет праці, про цілі, засоби і способи діяльності. Концептуальна модель включає в себе уявлення фахівця про професійні завдання, знання наслідків правильних і помилкових рішень, готовність до нестандартних, малоймовірних подій [3].

КМПД виступає як внутрішній засіб діяльності фахівця. КМПД включає образну, понятійну і дієву складові. Недостатня сформованість компонентів для побудови КМПД, їх змістовне зубожіння може призвести до того, що цей внутрішній засіб діяльності стане джерелом неадекватних, помилкових дій.

Образна складова КМПД є результатом синтезу оперативних і неоперативних образів-ситуацій, фрагментами яких є образи-цілі, образи-об'єкти і образи-умови діяльності.

Неоперативна частина КМПД успішних вчителів включає уявлення про різноманітні цілі педагогічної діяльності, про можливі засоби і способи їх досягнення; про оптимальну форму систематизації та зберігання дидактичного і методичного інструментарію, необхідного для організації навчального процесу. У той же час, неоперативна частина образної моделі КМПД неуспішного вчителя характеризується хаотичними уявленнями про те, які дидактичні і методичні матеріали йому необхідні для роботи; уявлення про систематизацію навчального матеріалу, як і про типи уроків фрагментарні.

Зіставлення характеристик оперативних складових КМПД у вчителів різного рівня професійної успішності засвідчує, що успішний учитель бачить свою діяльність з боку, бачить причини і віддалені наслідки помилок при проведенні уроку, має уявлення про їх усунення; володіє педагогічною ситуацією і може прогнозувати її зміни. І навпаки, вчитель-дилетант не володіє педагогічною ситуацією, не може контролювати і направляти навчальну діяльність учнів. Такий учитель не володіє навичками об'єктивного самоаналізу, метою педагогічної діяльності вбачає суворе дотримання інструкцій.

Для понятійної складової КМПД успішних вчителів характерна інформаційна насиченість, яка забезпечує педагогу володіння понятійною базою в повному обсязі, розуміння причинно-наслідкових зв'язків в програмі дисципліни викладання; вміння виділяти головні складові теми і вербально

висловлювати на цій основі систему цілей і завдань уроку. Успішний вчитель, засвоївши найновіші методи і педагогічні технології, здатний на понятійно-логічному рівні адаптувати їх до своїх поглядів і підходів і творчо застосувати їх у своїй роботі.

Наслідком нерозвиненості понятійної складової КМПД у малоуспішного вчителя є те, що педагог не здатний вербально висловити навчальні цілі уроку; творчі досягнення інших педагогів він або не визнає, або звертається до них по мірі їх популярності.

Ефективна складова КМПД успішних вчителів проявляється в тому, що вони пропонують навчальні завдання, які вимагають від учнів як засвоєних способів вирішення, так і розроблених ними самостійно. При цьому педагог бачить і знає можливі шляхи вирішення навчальних завдань. Відображенням особливостей дієвої складової КМПД неуспішного вчителя є педагогічні впливи, спрямовані на формування в учнів володіння шаблонними діями і уривчастими знаннями; на зазубрювання предмета, який вивчається.

З метою покращення ситуації, що з'ясувалася щодо становлення професіоналізму сучасного вчителя в умовах розбудови нової української школи пропонуємо наступні педагогічні умови:

1) професійне становлення педагога, орієнтованого на інноваційну діяльність та його супровід має здійснюватися на основі компетентнісного підходу;

2) процес професійного становлення педагога, що займається педагогічною діяльністю в новій українській школі повинен бути безперервний, тому що цей процес є динамічним;

3) професійне становлення педагога нової української школи, відбувається за рахунок його участі в спеціально організованих рефлексивно-аналітичних, проектувальних і освітніх програмах і тренінгах;

4) освіту педагога нової української школи організовувати як безперервний процес досягнення, поставлених освітніх завдань і формування нових;

5) доцільно організовувати супровід професійного становлення педагога на основі вирішення ним завдань, властивих педагогічній діяльності;

6) для здійснення процесу професійного становлення педагога необхідно формувати уявлення про образ віддаленого майбутнього, про зміни в системі освіти найближчого періоду, а також організовувати спільне проектування майбутньої діяльності і освоєння кожним педагогом знань, умінь, прийомів необхідних для її реалізації.

Щоб реалізувати перераховані педагогічні умови і організувати процес професійного становлення педагога нової української школи необхідно розробити відповідне науково-методичне забезпечення підготовки вчителя. Під науково-методичним забезпеченням розуміємо сукупність форм і методів, що сприяють удосконаленню професійного становлення вчителя для нової української школи. Цей вид забезпечення включає вправи для самопідготовки, тренінги, творчі індивідуальні і групові завдання, практикуми, семінари та ін.

Науково-методичне забезпечення підготовки вчителя – це створення умов для формування творчої особистості педагога і підтримки професійної форми його діяльності. Забезпечення цих умов сприяє розвитку у вчителя

педагогічної системи, в якій він виявляє себе помічником дослідницької діяльності учнів, а також виробленню педагогічної техніки як помічника у творчій діяльності учнів, спрямованої на послідовне досягнення її творчої продуктивності.

Запровадження створеного науково-методичного забезпечення підготовки вчителя і реалізація зазначених педагогічних умов дають підстави до висновків:

- спостерігається зміна вимог до вчителя: від професіонала, що виконує комплекс робочих функцій, від вчителя-предметника – до вчителя-дослідника;

- значущими характеристиками були конкретні, особисті знання вчителя в галузі предмета, в галузі педагогіки і психології, професійні вміння і навички, репродуктивного характеру, сьогодні найбільш актуальні – системний світогляд, інноваційне мислення, професійна творчість, тощо;

- для підготовки до здійснення педагогічної діяльності в умовах нової української школи необхідно створити підґрунт для формування дослідницької і комунікативної компетентностей, рефлексивних умінь, мотиваційної готовності педагога для реалізації компетентісно орієнтованого навчання;

- потребує перегляду система підготовки педагога для реалізації компетентісно орієнтованого навчання, обумовлена існуючою соціальною ситуацією, переходом до нової української школи, зміною ціннісних підстав в суспільстві в цілому.

Подальшого дослідження потребує проблема розробки науково-методичного забезпечення підготовки вчителя для реалізації компетентісно орієнтованого навчання в умовах нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Софій, Н. З., Онопрієнко, О. В., Найда, Ю. М., Пристінська, М. С. & Большакова, І. О. (2017). Нова українська школа: poradnik dla vchitelja. Н. М. Бібік (ред.). Київ: ТОВ «Видавничий дім «Гілея»».
2. Кремень, В. Г. (ред.). (2008). *Енциклопедія освіти* (с. 722-723). Київ: Юрінком Інтер.
3. Воронцов, А. Б. (ред.). (2010). *Реализация новых образовательных стандартов в начальной школе средствами образовательной системы Д.Б. Эльконина - В.В.Давыдова*. Москва: Вита-Пресс.

СКРАЙБІНГ – НОВІТНЯ ФОРМА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ НА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТТЯХ ІЗ «ЛЕКСИКОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ»

Мастилко Наталія Володимирівна

канд. філол. наук, старший викладач кафедри теорії
та практики іноземних мов

*Уманський державний педагогічний університет імені
Павла Тичини, Україна*

Гурський Ігор Юрійович

викладач-стажист кафедри теорії та практики іноземних мов
*Уманський державний педагогічний університет імені
Павла Тичини, Україна*

Чільне місце в процесі професійної підготовки висококваліфікованих вчителів англійської мови «нового покоління», які стануть провайдерами оригінальних освітніх трендів іншомовної освіти в площині українських закладів системи загальної середньої освіти, відводиться навчальній дисципліні «Лексикологія англійської мови». Саме цей курс покликаний «озброїти» майбутнього вчителя-словесника фундаментальною базою знань про лексичний фонд англійської мови, послідовні процеси його формування та новітні тенденції розвитку. Слід зауважити, що, будучи складовою частиною освітньо-професійних програм підготовки здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» у галузі освіти, курс спрямований на набуття студентами закладів вищої освіти навичок здійснення різнорівневого семантичного, морфологічного, етимологічного та когнітивного аналізів лексичних одиниць на основі набутих знань.

Ми погоджуємося із думкою українського науковця Л. Лисенко, яка наголошує на тому, що курс «Лексикології англійської мови» є: «...теоретичною базою для практичного оволодіння словниковим складом мови і служить підвищенню його якості, а з іншого, – опирається на знання студентів, отримані на заняттях з практичного курсу англійської мови» [2]. Відтак, стаючи «каталізатором» в практичному оволодінні студентами «пульсуючим серцем» англійської мови – її лексичним фондом, «Лексикологія англійської мови» дозволяє посилити синергетичний зв'язок теорії та практики, що дасть змогу майбутнім учителям англійської мови набутти здатності вибудовувати ефективні стратегії та підходи до розв'язання професійних завдань комунікативного характеру.

Лекційні заняття із «Лексикології англійської мови» слугують інструментом, який уможливорює знайомство студентів із цілісною системою лексичного фонду англійської мови, відстеження динаміки його формування та оцінювання сучасного стану розвитку.

Усе відчутнішою стає потреба в інтеграції зусиль викладачів теоретичних дисциплін у процесі створення якісного освітнього середовища для ефективного навчання. З огляду на це, одним із викликів для викладачів курсу

«Лексикологія англійської мови» є готовність до впровадження інноваційних технологій та одержаних наукових результатів у практичну діяльність із метою створення механізмів для прищеплення інтересу студентів до вивчення окресленої теоретичної дисципліни.

Ми схильні до думки, що ключову роль в ефективному засвоєнні навчального матеріалу слід відвести візуалізації. Надмірна переобтяженість складним для сприйняття та розуміння теоретичним матеріалом виступає бар'єром для повноцінного оволодіння курсом. У цілому, репрезентуючи узагальнений навчальний матеріал у компактному та яскравому вигляді, викладач вибудовує ефективну стратегію для його засвоєння студентами.

Серед новітніх технологій візуалізації якісно вирізняється скрайбінг, який почав активно використовуватися в освіті в якості потужного синхронного супроводу усного повідомлення скрайбером малюнками на дошці, аркуші паперу.

Скрайбінг як сучасна форма візуалізації навчального матеріалу знайшов відлуння в дослідженнях М. Юдіної, Л. Білоусової, Н. Житеньової, В. Осадчого, К. Осадчої, Л. Кошкіної, О. Мілейко, Т. Сороки, Ю. Тонких. «Ниткою» єднання окреслених досліджень є їхня орієнтованість на пошук ефективних шляхів застосування цієї технології візуалізації у закладі освіти. У цілому, освітяни вбачають в цій технології інструмент покращення якості засвоєння знань в парадигмі комп'ютеризованого освітнього середовища.

Л. Білоусова та Н. Житеньова розглядають скрайбінг як: «... технологію візуалізації, яка забезпечує відображення ключових моментів змісту навчального матеріалу ... шляхом використання простих графічних елементів ... послідовно створюваних на екрані у відповідності до їх усного викладу (або аудіоряду)» [1].

Т. Сорока зазначає, що скрайбінг є інноваційною технологією, яка допомагає зосередити увагу слухачів на ключових елементах доповіді та розкриває взаємозв'язок між ними [4].

З огляду на це, ми можемо стверджувати, що успішне використання скрайбінгу на лекційних заняттях вимагає від викладача глибокого знання свого предмета та вміння передавати смислові взаємозв'язки між лінгвістичними явищами.

М. Юдіна, яка досліджувала особливості опанування технології скрайбінг, зазначає у своєму дослідженні 7 основних переваг скрайб-презентацій:

- ефективність;
- універсальність візуалізації;
- мінімум затрат;
- взаємозв'язок аудіо- та візуальної інформації;
- можливість використання скрайбу в подальшій роботі як огляд всієї отриманої інформації;
- універсальність у використанні;
- можливість безперервного спілкування з учнями [5].

Створення скрайб-презентації на лекційному занятті під час пояснення нового матеріалу суттєвою мірою покращить його засвоєння студентами. Ми погоджуємося із думкою В. Садкіної, яка відзначає, що вчитель не повинен:

«... залити іскру допитливості потоком непотрібної інформації» [3]. З огляду на це, під час подачі нового матеріалу на лекційному занятті важливим є пошук оптимальних шляхів його засвоєння студентами шляхом установлення причинно-наслідкових зв'язків між лінгвістичними явищами.

У цілому, інноваційна технологія скрайбінг має потужний дидактичний потенціал на лекційних заняттях із «Лексикології англійської мови», оскільки ступінь сприйняття запропонованої інформації підвищиться шляхом поєднання усного викладу матеріалу викладачем та візуальної форми його подачі.

Як слушно зауважує В. Садкіна, скрайбінг існує в онлайн та офлайн версії [3]. Відмінність між окресленими версіями полягає в тому, що скрайбінг-офлайн поєднує в собі структурно-логічні схеми та комікси, які виконуються викладачем паралельно із поясненням нового матеріалу, натомість скрайбінг-онлайн являє собою відеоролик (або схему-малюнок), яка створюється безпосередньо викладачем, або завдяки інтеграції дослідницьких зусиль студентів за допомогою спеціальних комп'ютерних програм. Відтак, обидві версії скрайбінгу можуть бути застосовані викладачем на лекційних заняттях із «Лексикології англійської мови».

На наш погляд, убачається за доцільне не лише демонстрація готової скрайб-презентації, яка є виявом творчого потенціалу викладача, але й залучення студентів до її створення під час лекційного заняття, оскільки результативний навчальний процес можна побудувати лише розширенням горизонтів співпраці студентів, зацікавлених в отриманні ґрунтовних знань із дисципліни як основи їхнього професійного розвитку, та викладача, який прагне створити цікавий навчальний контент для активізації їхнього пізнавального інтересу.

Підсумовуючи вищесказане, ми можемо стверджувати, що використання технології скрайбінг на лекційних заняттях з «Лексикології англійської мови» націлене на акцентування уваги студентів на ключових елементах в процесі викладу навчального матеріалу. Лаконічна форма подання матеріалу в поєднанні з яскравими та оригінальними образами, які закарбовуються в пам'яті студентів, допоможуть побудувати траєкторію оптимального професійного розвитку майбутніх вчителів англійської мови.

Список використаних джерел:

1. Білоусова, Л. І. & Житеньова, Н. В. (2016). Візуалізація навчального матеріалу з використанням технології скрайбінг у професійній діяльності вчителя. *Фізико-математична освіта*, 1(7), 39-47.
2. Лисенко, Л. (2016) Специфіка методики викладання курсу «Лексикологія англійської мови». *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*, (147), 298-300.
3. Садкіна, В. І. (2016). *Маленькі секрети учительського успіху. Навчасмо з радістю*. Харків: Основа.
4. Сорока, Т. В. (2015). Скрайбінг як сучасна форма візуалізації навчального матеріалу. *Географія*, 15-16(283-284), 6062.
5. Юдіна, М. В. (2015). Скрайбінг: опановуємо нові технології. *Педагогічна майстерня*, 11(59), 47.

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Полонська Тамара Костянтинівна

канд. пед. наук, ст. наук. співроб. відділу навчання іноземних мов
Інститут педагогіки Національної академії педагогічних
наук України, Україна

У початкових класах Нової української школи (НУШ) впроваджено сучасну модель оцінювання, завданням якої є розкрити потенціал кожної дитини, підтримати її та надихнути навчатися далі [3]. Оцінювання має переважно формульовальний характер і оцінює процес навчання учнів, а не результат. Об'єктивне оцінювання потребує оновлених підходів до контролю навчальних досягнень учнів в умовах компетентнісного підходу.

Тестування вважається однією з найбільш ефективних і перспективних форм контролю навчальних досягнень учнів загальної середньої освіти. На думку багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (І.В. Коломієць, І.Я. Лернер, С.Ю. Ніколаєва, О.П. Петрашук, І.А. Рапопорт, С.К. Фоломкіна, J.C. Alderson, J.D. Brown, T. Hudson, A. Hughes, H.G. Osborne, A. Palmer, E. Shohamy, H. Widdowson та ін.), тестування може забезпечити успішну реалізацію мети і всіх функцій контролю у процесі навчання іноземної мови, а також задовольнити вимоги, що висувуються до якості контролю НУШ. Останнім часом усе більше уваги приділяється використанню тестів у початковій школі.

У словнику методичних термінів і понять **тест** (від англ. *test* – випробування, дослідження) – це «завдання стандартної форми, виконання якого дозволяє встановити рівень і наявність певних умінь, навичок, здібностей, розумового розвитку та інших характеристик особистості за допомогою спеціальної шкали результатів» [1].

Перевага тестового контролю в об'єктивності результатів, економічності в часі, однакових умовах для всіх учнів, універсальності. На відміну від традиційної контрольної роботи тест завжди передбачає вимірювання. З огляду на це, оцінка, яка виставляється за підсумками тестування, характеризується більшою об'єктивністю й незалежністю від можливого суб'єктивізму вчителя, ніж оцінка за виконання традиційної контрольної роботи, яка завжди є суб'єктивною, оскільки ґрунтується на враженні педагога, не завжди вільного від його особистих симпатій або антипатій щодо учня. Тестування в навчанні іноземної мови проводиться для визначення рівня навчальних досягнень учнів в оволодінні певним видом іншомовної мовленнєвої діяльності; труднощів в оволодінні тим чи іншим видом діяльності та можливих способів їх усунення.

Сутність тестового контролю полягає у визначенні завдань, на які пропонуються альтернативні відповіді. **Тестовим завданням** (item) є мінімальна одиниця тесту, яка передбачає певну вербальну чи невербальну реакцію (answer, response) тестованого [2]. Тобто, очікувана відповідь може

бути вербальною або невербальною (з використанням літер, цифр, знаків «+» і «-» тощо). Вирізняють два основних типи очікуваної відповіді: вибірккову і конструйовану. *Вибіркова відповідь* передбачає вибір правильної відповіді з кількох запропонованих варіантів-альтернатив. *Конструйована відповідь* може формулюватися на рівні окремого слова/речення/висловлювання і тексту.

Типовими прикладами **тестових завдань із вибірковою відповіддю** є:

- тестові завдання **альтернативного** вибору (true-false choice) – вибір із двох варіантів: *Заповніть пропуск одним із двох запропонованих слів;*
- тестові завдання **перехресного** вибору (matching) – вибір пар із двох блоків «стимул-реакція»: *З'єднайте початок і кінець словосполучення / речення;*
- тестові завдання **множинного** вибору (multiple choice) – вибір з кількох варіантів: *Прослухайте оголошення і визначте номер автобуса, на якому ви можете доїхати від залізничної станції до палацу «Україна».*

До типових прикладів **тестових завдань з конструйованою відповіддю** можна віднести:

- тестові завдання з вільно конструйованою **умовно однозначною** відповіддю: *Заповніть анкету для сайту, який допоможе вам знайти друзів для листування (вписати: країну, місто/село проживання, прізвище, ім'я, дату народження, електронну адресу, хобі тощо);*
- тестові завдання з вільно конструйованою **очікуваною** відповіддю: *Ви одержали листа від друга з Канади, у якому він повідомляє про своє бажання приїхати в Україну влітку. Він запитує, чи зможете ви його зустріти, де він буде проживати, що ви хочете йому показати, з ким ви його познайомите тощо.*

Тестовий контроль у початковій школі спрямовано на перевірку рівня сформованості базових навичок і вмінь читання, аудіювання, письма й говоріння, засобом визначення яких є тестові завдання, наприклад: *на заповнення пропусків/завершення речень, на зіставлення, на трансформацію, з відповіддю на запитання, на знаходження помилки, на послідовне розташування тощо.*

Найпоширенішими видами тестових завдань, які використовуються на уроках іноземної мови в початковій школі, є завдання закритої та відкритої форм. Тестові завдання *закритої форми* спрямовані на вибір учнем однієї правильної відповіді з кількох запропонованих варіантів (установлення відповідності, послідовності, вилучення зайвого). Тестові завдання *відкритої форми* передбачають створення учнем письмової відповіді самостійно (заповнення пропусків, доповнення речень, завдань, опис тощо).

Приклади типових завдань:

1. Завдання з вибором однієї правильної відповіді. До кожного із завдань пропонується три/чотири варіанти відповіді, з яких лише один є правильним. Завдання вважається виконаним, якщо учасник обрав правильний варіант відповіді та позначив його у бланку відповідей.

2. Завдання на встановлення відповідності. У завданнях пропонується дібрати малюнки до слів/речень/тексту або заголовки до текстів/частин текстів

із кількох поданих варіантів. Завдання вважається виконаним, якщо учень установив правильну відповідність і позначив правильний варіант відповіді у бланку відповідей.

3. Завдання на визначення правильності або неправильності твердження. У завданнях пропонується визначити правильність (Т – true) чи неправильність (F – false) твердження щодо змісту прослуханого або прочитаного. Завдання вважається виконаним, якщо учень обрав правильний варіант відповіді та позначив його у бланку відповідей.

4. Завдання на заповнення пропусків. У завданнях пропонується доповнити слова літерами або речення/абзаци в тексті реченнями/частинами речень/словосполученнями/словами із поданих варіантів або вписати правильну граматичну форму лексичної одиниці, поданої в дужках. Завдання вважається виконаним, якщо учень обрав і позначив правильний варіант відповіді чи вписав правильну граматичну форму в бланку відповідей.

5. Завдання з розгорнутою відповіддю. Таке завдання передбачає створення власного висловлювання в письмовій формі відповідно до запропонованої комунікативної ситуації (*I think..., I don't think..., As for me..., For example...Etc.*).

Таким чином, тестування як система завдань специфічної форми і відповідного змісту є науково обґрунтованим засобом контролю, оцінювання та визначення рівня розвитку вмінь і сформованості навичок у процесі навчання іноземних мов. Метод тестування дає змогу об'єктивно, систематично та індивідуально підходити до контролю результатів навчання і рівня оволодіння іноземною мовою кожним учнем, ефективно вимірювати рівень його навченості та на цій підставі цілеспрямовано й адекватно керувати навчальним процесом. Проте тестовий контроль не повинен повністю замінювати традиційні форми контролю, а органічно доповнювати їх, оскільки тестування також має певні недоліки, зокрема: відсутність творчих завдань; стандартизацію знань; елемент випадковості в розв'язанні тестів; фрагментарність знань тощо.

Список використаних джерел:

1. Азимов, Э. Г. & Шукин, А. Н. (2009). *Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам)*. Москва: ИКАР.
2. Коккота, В. А. (1989). *Лингводидактическое тестирование: научно-теоретическое пособие*. Москва: Высшая школа.
3. Бібік Н.М. (ред.) (2017). *Нова українська школа: порадник для вчителя*. Київ: Вид. дім «Плєяди».

ТРУДНОЩІ ЧИТАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Ковальчук Олеся Олександрівна

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
*Вінницький державний педагогічний університет імені
М. Коцюбинського, Україна*

Науковий керівник: Бучацька Світлана Михайлівна

канд. психол. наук, доцент кафедри методики навчання іноземних мов
*Вінницький державний педагогічний університет імені
М. Коцюбинського, Україна*

Одним з основних завдань при усвідомленому вивченні іноземної мови студентами університету, які відчувають потребу для самовдосконалення своїх знань, для отримання і використання необхідної інформації і для професійного спілкування є формування навичок читання. Читання виступає в даному випадку одним з найбільш важливих і складних умінь, якими студенти повинні оволодіти в процесі вивчення іноземної мови. Серед багатьох визначень читання, що з'явилися за останні десятиліття М. Kozak пропонує 4 ідеї, які найбільш точно дають визначення терміну "читання".

Читання – це:

- 1) навичка, яка дозволяє нам отримувати повідомлення;
- 2) процес розпізнавання написаних слів (написаних символів);
- 3) процес розуміння значення;
- 4) процес засвоєння інформації з текстів [1].

Читання – це складна діяльність, яка включає як сприйняття, так і думку і передбачає два процеси: розпізнавання і розуміння слова. Розпізнавання слів – це процес сприйняття того, як письмові символи відповідають розмовній мові. Розуміння – це процес осмислення слів, речень та зв'язаного тексту. Читачі, як правило, використовують фонові знання, словниковий запас, граматичні знання та інші стратегії, які допомагають зрозуміти написаний текст.

Професор Li (2009), з університеті Санцзян в Китаї, і професор Phakiti та професор університету в Сіднеї, встановили, що у студентів, для яких англійська мова є іноземною, виникають значні труднощі при читанні та письмі [2].

Результати їхніх досліджень вказують на те, що як викладачі англійської мови як іноземної, так і студенти вважають, що однією з найбільших перешкод для розуміння тексту є малий словниковий запас. Також, для великої кількості студентів є значною проблемою розуміння структур речень.

Усім студентам подобається читати популярну художню літературу, тому що такий вид літератури вважається легшим, ніж академічне читання. Більшість студентів стверджує, щоб краще зрозуміти академічний текст, треба користуватися різними стратегіями читання, серед них підкреслення ключових слів і використання словників різних типів.

З точки зору вчителів проблеми з читанням виникають в основному через нестачу словникового запасу в студентів, для яких англійська мова є

іноземною, що може погіршити процес розуміння прочитаного. Чим більше студенти читають, тим більше зіштовхуються з незнайомими термінами. Частина науковців вважає, що непотрібно шукати у словнику кожне слово при читанні іноземного тексту і використовувати онлайн перекладачі, аргументуючи це тим, що часто контекст, в якому знаходяться ці нові слова, дає студентам усі підказки, які їм потрібно. Коли студенти розширюють свій словниковий запас, вони розпізнають більше слів за зором та швидкістю читання.

Ми погоджуємось з професором Лі, що розширення словникового запасу студентів є одним з найшвидших способів зрозуміти художнє читання. Чим більше студент читає, тим більший у нього буде словниковий запас. Професор Лі дав кілька порад, щоб вирішити проблему нестачі слів у студентів. Вони повинні продовжувати читати, незалежно від типу тексту. Вивчення слів, які вони не знають, і структур речення під час читання – хороший спосіб розширити словниковий запас студентів [2].

У своїй дисертації сербська дослідниця Vera Savić провела опитування серед студентів філологічного факультету та учителів іноземної мови і виявила низку труднощів при читанні іноземною мовою, що сповільнюють і погіршують процес розуміння прочитаного. Серед них:

- 1) нездатність продовжити читання тексту через незнайомі слова в ньому;
- 2) нездатність зрозуміти прочитане через занадто повільне читання;
- 3) нездатність зрозуміти прочитане, коли читаєш вголос;
- 4) нездатність зрозуміти прочитане через обмежені знання лексики;
- 5) нездатність зрозуміти прочитане через обмежені знання граматики;
- 6) невміння використовувати текстові підказки;
- 7) невміння робити логічні висновки на основі елементів, які не зазначені у тексті;
- 8) невміння робити обґрунтовані передбачення щодо інформації, яка буде прослідковуватися в тексті [3].

Висновки. Судячи з переліку проблем, ми можемо зробити висновок, що вчителям і студентам треба орієнтуватися на розвиток словникового запасу, граматичних структур та розуміти, що позитивне ставлення та мотивація сприяють успіху в читанні.

Список використаних джерел:

1. Kozak, M. (2011). The Types of Reading and Exercises for Teaching Reading. *Osnova*, (1), 6-7.
2. Phakiti, Aek and Li, Lulu. (2011). General Academic Difficulties and Reading and Writing Difficulties among Students in TESOL at an Australian University. *RELJ Journal: A Journal of Language Teaching and Research*, (3), 227-264.
3. Savić, V. M. (2016). *Reading difficulties in English as a foreign language* (Unpublished doctoral dissertation). University of Novi Sad. Belgrade, Serbia.

УПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНОГО МЕТОДИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В ОСВІТНЮ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Куценко Роман Леонідович

учитель фізичної культури

*Северинівська загальноосвітня школа І-ІІ ступенів
Миколаївської сільської ради Сумської області, Україна*

Соціальний попит на якісну освіту, що відзначається практичною спрямованістю та можливостями для творчої самореалізації, соціальної адаптації особистості, зумовлює важливість створення сприятливих соціально-педагогічних умов для формування гармонійно розвиненої, творчої та активної особистості. Якість сучасної загальної освіти вимірюється не знаннями, а рівнем їх практичності, умінням здійснювати самоосвіту, критично мислити, володіти інноваційними підходами до вирішення проблем, бути патріотом своєї країни. Для організації освітньої роботи з учнівською молоддю важливими є фундаментальні положення психолого-педагогічної науки, висвітлені в наукових дослідженнях різних учених (Ю. Бабанський, І. Бех, Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Моляко, В. Паламарчук, А. Підласий, В. Рибалка, В. Роменець, Г. Рубінштейн, ін.).

Освітня діяльність фізкультурно-спортивного напрямку є складовою загальної культури суспільства й особистості, спрямована на збереження та зміцнення особистого здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей для гармонійного формування людини та її якісної активної життєдіяльності. Фізична культура сприяє підвищенню соціальної та трудової активності людини, задоволенню її моральних, естетичних, творчих запитів, життєво важливої потреби у спілкуванні, встановленню дружніх стосунків, формує уміння працювати в команді, відповідально ставитися до своїх обов'язків. Педагог, який сам прагне бути в ритмі з вимогами часу та запитам суспільства, зможе докласти максимум зусиль, щоб мотивувати учнів бути активними, загартованими, тренуваними, всебічно розвиненими, а вже здоров'я в усі епохи було в «тренді» будь-яких віросповідань та поглядів.

Основними принципами організації освітньої діяльності на уроках фізичної культури є: доступність сприйняття і логічна послідовність матеріалу; відповідність теоретичного та практичного навантаження базовій підготовці, віку і стану здоров'я школярів на момент проведення заняття; формування природоохоронних, здоров'язберігаючих компетентностей; відкритість для інновацій, зокрема освітньо-процесуальних, організаційних, методичних, контролю якості освіти, ін.

Підходи, що повинні бути реалізовані під час викладання фізичної культури: компетентнісний – забезпечує формуванню теоретичних, практичних, творчих і соціальних компетентностей особистості, важливих для подальшої самоосвіти й дорослого життя; інтеграційний – зумовлений реалізацією комплексної освітньої діяльності, її зорієнтованістю на включення

фізкультурно-спортивних, екологічних, валеологічних, соціокультурних компонентів; практичний – орієнтує на створення умов для самоорганізації й ефективної командної взаємодії дітей.

Методико-технологічний інструментарій учителя фізичної культури:

– основний (базовий): з методики фізичної культури і валеології: методики розвитку фізичної активності, безпеки життєдіяльності, збереження і зміцнення здоров'я, загального загартування та здорового стилю життя, ін.; методики навчання спортивної техніки, проведення тренувань, змагань, спортивних походів, ін.; з методики учнівського краєзнавства: методики проведення теоретичних і практичних досліджень, камерального та ІК технологічного оброблення матеріалів;

– допоміжний: з основ природоохоронної діяльності: методики формування ековідповідальної поведінки, зокрема під час перебування в наметовому таборі, на змаганнях, під час спортивних походів, ін.; з основ соціокультурної діяльності: методики стимулювання соціальної активності (участь у патріотичних, екологічних, соціокультурних, просвітницьких акціях, ін.).

Серед основних інновацій: організаційні: у контексті спеціальної підготовки: спортивні квести, заняття-лотереї; у контексті екологізації: еко-квести, заняття-акції («Прибирання території в русі по лінії кросу»); у контексті валеологізації: заняття з основ моніторингу своїх біологічних показників (контроль сну, енергетичної цінності раціону харчування, життєвої активності), ін.; у контексті патріотизації: заняття-екскурсії, краєзнавчі вікторини; процесуальні: у контексті гейміфікації: застосування авторських ігор (спортивне лото, брейн-ринги, ін.); у контексті ІК-технологій: використання інтерактивних мап (електронні карти); е-генераторів навчальних завдань (підготовка кросвордів, головоломок, логічних завдань з фізичної культури, ін.); впровадження мультимедійних технологій (фото і відеотренування, ін.).

Так, під час планування уроку фізичної культури доцільно враховувати інтереси та побажання школярів, їх фізичні та навчальні можливості, творчі здібності. Розглядаються також варіанти планування тактики команди, індивідуальної тактики. За допомогою проблемних питань, прикладів з життя можна стимулювати формування пізнавального інтересу та пізнавальної активності учнів, реалізувати практико-орієнтований підхід.

Учитель фізичної культури повинен допомагати у пошуку необхідних індивідуальних програм для тренувань; спостерігати за роботою учнів у команді з позиції тренера, модератора, фасилітатора; забезпечувати право вибору проблеми та шляхів її вирішення; координувати процес саморозвитку, підтримувати й заохочувати школярів; стежити за постійними інноваціями в системі освіти, науки, спорту, можливостями технічних засобів; мотивувати фізичну активність та здоровий стиль життя; стимулювати виникнення пізнавальної активності та пізнавальної самостійності.

Не менш важливою є роль учителя фізичної культури під час складання плану індивідуальних тренувань та підготовки до змагань. Так, орієнтуючись в інформаційному просторі, учитель повинен надавати рекомендації щодо підручників, словників, навчальних посібників, періодичних видань тощо; поради звернутися за консультацією до фахівців (дієтологів, тренерів з

окремих видів спорту). Особливо важливим є забезпечення орієнтування учасників освітнього процесу на його кінцевий результат – перемогу на змаганнях, зміцнення загального рівня фізичної та спеціальної підготовки, виконання певного розряду, професійне самовизначення. Таким чином, створюються необхідні умови для цілісної ситуації розвитку особистості, підтримується безперервний процес спортивних тренувань.

Підвищення професійної майстерності педагога, як важлива організаційно педагогічна умова удосконалення його роботи, включає: організацію систематизованої самоосвітньої діяльності, участі в методико-педагогічних заходах різних організаційних рівнів; вивчення й упровадження інтерактивних технологій навчання, що забезпечують соціалізацію особистості, виявляють і розвивають її потенціал (робота в парах, групах; аналіз проблеми тощо), методико-технологічних інновацій (упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій).

Серед сучасних методів роботи учителя фізичної культури доцільно впроваджувати елементи STEM-освіти, що готує дітей до успішного працевлаштування, до освіти після закінчення школи, вимагає різних і більш технічно складних навичок, зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять. STEM-освіта передбачає формування критичного мислення та навичок дослідницької діяльності. І хоча в розшифруванні абревіатури немає жодного слова про фізичну культуру і спорт, використання даної методики можна пояснити тим, що до освітньої діяльності на уроках фізичного виховання інтегруються елементи проектування під час роботи в команді: при відпрацюванні командних ігор загального фізичного розвитку (футбол, волейбол, баскетбол, стріт-бол) разом з учнями старшої вікової категорії (14–16 років) прораховуються варіанти ігрових комбінацій, швидкість їх динаміки, порівнюються реальність спортивної реакції з фізичним та біологічним потенціалом людини, швидкістю скорочення м'язів, витривалістю, перебігом хімічних реакцій в організмі, що є прикладом використання наукових фактів, теорій, формулювання власних гіпотез; під час вступних занять до кожного розділу школярі працюють з теоретичним матеріалом, створюють цифровий контент, обмінюються ним та використовують його в великих масштабах: перегляд відеотренувань, відпрацювання техніки гри, в'язання туристичних вузлів, елементів самонавчання за on-line наслідуванням тощо (старші учні (14–16 років) проводять показові заняття для молодших (11–13 років); молодші самонавчаються у процесі опрацювання інформації). Звідси, STEM-освіта об'єднує в собі міждисциплінарний та проектний підходи, основою якого є інтеграція природничих наук в технології, інженерну майстерність та математику.

Вивчення програмованого матеріалу варто проводити за темами, що поєднують декілька напрямків, матеріал яких тісно пов'язаний між собою та має практичне застосування. Відповідно до цього, увага дітей акцентується на здоров'язберігаючих пріоритетах, інтегруючи таким чином екологічний напрям (орієнтованість на збереження довкілля), основи здоров'я (здоровий стиль життя), хімію (енергетичну цінність продуктів харчування, особливості обміну речовин), фізику (швидкість скорочення м'язів, частоту дихання, передачу

нервових імпульсів) та фізичну культуру так, щоб дитина мала можливість не просто загартовувати та тренувати свій організм, а й опрацьовувала інформаційні джерела (інформаційно-технічний напрям), створювала обґрунтовані рекомендації щодо збереження і зміцнення свого здоров'я, а головне – вчилася працювати в команді.

Для реалізації STEM-освіти на уроках фізичної культури можна використати сучасні інноваційні методики. Так, «Life Kinetik» – це складна програма вправ на основі рухів для підвищення розумових здібностей і координації. Під час одночасного поєднання вправ різних форм рухів, візуальних завдань і пізнавальних елементів мозок активно працює, виникають нові нексуси, що, у свою чергу, розвиває увагу, уяву, пам'ять, мислення, реакцію організму. У результаті впровадження даної методики: зменшується емоційне напруження; забезпечується фізична релаксація; підвищується потенціал пам'яті та навчання; розвивається розумова й фізична працездатність; формується швидка реакція організму на подразники; зменшуються затрати енергії та зусиль під час виконання координаційних вправ; збільшується продуктивність діяльності; розвивається рівновага; покращується просторова орієнтація, координація рухів; формується візуальне сприйняття й стабільність уваги.

У системі роботи учителя фізичної культури домінантну роль відіграють здоров'язберігаючі технології, соціальне проектування, руйнування «заідеалізованих» стереотипів. Крім того, основними напрямками педагогічної діяльності є надання реальної допомоги з розвитку позитивних якостей, необхідних для повноцінного життя; акцентування уваги молоді на власному здоров'ї; постійне пропагування здорового способу життя на власному прикладі; інформування про вплив шкідливих звичок на стан здоров'я; залучення до утвердження принципів здорового способу життя. Особливо мотивує партнерство з дитиною пліч-о-пліч в одній команді, спільне формування спортивної тактики, планування маршрутів спортивних походів вихідного дня, ремонтування та підготовка спеціального спорядження, організація наметового табору і т.д.

Звідси, організація роботи учителя фізичної культури потребує забезпечення оптимальних взаємозв'язків усіх складових системи його діяльності (мета, завдання, зміст роботи; оптимальні форми, методи й засоби; аналіз її результатів і корегування; визначення перспектив самоосвіти педагога). Успішне виконання життєвих та соціальних ролей, виховання справжніх творців свого життя, сприяння їхньому інтегруванню у громадянське, інформаційно-цифрове суспільство, що швидко розвивається, – головні орієнтири вдосконалення й розбудови освітньої системи, що реалізується на уроках фізичної культури.

Список використаних джерел:

1. Бех, І. (2003). Виховання особистості. *Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади*. Київ: Либідь.
2. Лівандовська, Л. (2004). Використання інтерактивних освітніх технологій у навчально-виховному процесі. *Директор школи*, 33-34, 42-45.

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ ТА SMART- ТЕХНОЛОГІЙ

Ралько Ольга Володимирівна

заступник директора з освітньої діяльності

*Бердянська гімназія №1 «Надія» Бердянської міської ради
Запорізької області, Україна*

Сучасні вимоги до якісного навчання учнів, поєднані з пріоритетним напрямком особистісно-орієнтованого навчання, потребують створення в загальноосвітньому навчальному закладі умов для поєднання традиційних та інноваційних методів навчання.

Інформаційні освітні мережі, які вже практично перетворилися на глобальні, існуючи декілька років, охоплюючи все більшу кількість вчителів та учнів по всьому світу, створюючи віртуальні спільноти та поступово глобальне навчальне середовище, накопичують і розповсюджують методичні матеріали, надають можливість обмінюватися досвідом, здобувати знання, а також навчаючи дітей спілкуватися, працювати в команді, отримуючи необхідні сьогодні навички цифрової грамотності, використання сучасних освітніх технологій як для навчання, так і в життєвих ситуаціях.

Без розуміння того, що сучасна освіта неможлива без використання сучасних технологій, учитель не зможе дати учню ті знання, які будуть необхідні йому в «дорослому» житті. Використання сучасних технологічних засобів на уроках дає можливість точної реєстрації фактів, зберігання й передачі великого об'єму інформації, групування та статистичної обробки даних, дало мені змогу оптимізувати управління навчанням, підвищити ефективність і об'єктивність навчального процесу при значному заощадженні часу, мотивувати учнів на здобуття знань. Отже, навчання іноземних мов за умов використання ІКТ є ефективним саме завдяки комплексному застосуванню засобів новітніх інноваційних технологій та залежить від здатності застосовувати гуманістичний підхід до навчання.

Процес навчання іноземної мови – не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня, він потребує напруженої розумової роботи дитини та її власної активної участі в процесі. Цього можна досягти тільки через активне навчання за допомогою інноваційних освітніх технологій.

Використання освітніх інновацій та Smart-технологій на уроках іноземної мови сприяє розвитку особистості учня та формування в учнів наступних компетенцій: умінь порівнювати переваги та недоліки різних джерел інформації, обирати відповідні технології її пошуку, створювати й використовувати адекватні моделі та процедури вивчення й обробки інформації тощо.

Можна зробити висновок, що планування уроку англійської мови з використанням освітніх інновацій та Smart - технологій (як і традиційного уроку) вимагає чіткого розподілу часу, визначення завдань і мети уроку, видів діяльності, що будуть застосовуватися. Головне у цьому питанні – відчуття

міри, аби не перетворити урок на розвагу для учнів. Вони повинні пам'ятати, що метою їх діяльності є опанування англійської мови.

Актуальність проблеми використання освітніх інновацій та Smart - технологій на уроках англійської мови зумовлена підготовкою учнів до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

Потрібно відзначити можливості, які надає використання сучасних технологій на уроках:

- здійснювати експериментально-дослідницьку діяльність (комп'ютерне моделювання);
- формувати інформаційну культуру, уміння обробляти інформацію;
- розвивати мислення.

Важливі переваги використання Smart - технологій для інтенсифікації викладання англійської мови: підвищення ефективності, якості, результативності процесу навчання, завдяки максимальному наближенню учня до культурно-мовного середовища, забезпечення спонукальних стимулів, що зумовлюють активізацію пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Коваленко, Ю. А. (1999). Використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов. *Іноземні мови*, (4), 37-41.
2. Маслюк, Ю. А. (2006). Проблеми використання інформаційних та комунікаційних технологій у навчальній діяльності. *Інновації в освіті*, (1), 117-123.
3. Мороз, І. М. (2013). Використання мультимедійних технологій у вивченні іноземної мови. *Англійська мова та література*, (24), 14-18.

ХАРАКТЕРИСТИКА КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЯК ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Гаврилова Надія Борисівна

Коледж Національного фармацевтичного університету, Україна

Очерedyкo Лiлiя Вiкторiвна

Національний фармацевтичний університет, Україна

Сафронова Ганна Юрiївна

Коледж Національного фармацевтичного університету, Україна

Шепеленко Ірина Станіславівна

Коледж Національного фармацевтичного університету, Україна

В сучасних умовах реформування національної системи освіти, її інтеграції у загальноєвропейський освітній простір, одним з найважливіших пріоритетів сучасної державної політики в сфері вищої освіти є переорієнтація діяльності закладів вищої освіти на застосування передових інноваційних освітніх технологій, що створюють основу для одержання якісно нових освітніх результатів. Одним з найперспективніших підходів, що дозволяє вирішити

завдання, які постають перед сучасною системою освіти, є компетентнісний підхід. Наразі все більше науковців і педагогів-практиків звертаються до ідеї даного підходу як провідного заходу удосконалення національної системи освіти, відзначаючи, що саме реалізація даного підходу дає можливість забезпечити ефективні результати в навчанні, вихованні та професійному розвитку майбутніх фахівців.

Під компетентнісним підходом сучасні науковці розуміють відповідну спрямованість навчального процесу на формування та вдосконалення ключових, загальнопредметних та предметних компетенцій особистості. Саме поняття «компетенція» за останні роки вийшло на загальнодидактичний та методологічний рівень. Це пов'язано з його системно-практичними функціями та інтеграційною роллю в освіті. Зміст даного поняття визначається як:

- «сукупність взаємозалежних якостей особистості, які задаються стосовно певного кола предметів і процесів» (А. Хуторський);
- сукупність головних теоретичних знань, практичних навичок, умінь, здібностей особистості, які відображають її готовність до виконання визначеної діяльності (Г. П'ятакова);
- статусні можливості здійснення людиною державних, соціальних і особистісних повноважень у певному виді діяльності (С. Горобець);
- соціальні вимоги до освітньої підготовки особистості, необхідні для її якісної продуктивної діяльності в певній сфері (Н. Бібік).

Таким чином, компетенція характеризує певне коло діяльності, а також відповідне коло об'єктів (предметів), стосовно яких компетенція задається. Тобто компетенція – це не лише індивідуально-психологічна особливість, але й загальна якість, стандартизована для багатьох індивідів, що вводиться як загальна норма. Крім того, компетенція містить у собі коло реальних об'єктів, стосовно яких вона задається. За визначенням А. Хуторського, компетенція є відчуженою, наперед заданою соціальною вимогою (нормою) до освітньої підготовки фахівця, необхідною для його якісної продуктивної діяльності у відповідній сфері [1].

Однією із центральних проблем на шляху оновлення змісту сучасної освіти є питання відбору ключових компетенцій, адже з позицій компетентнісного підходу формування ключових (універсальних) компетенцій є основним результатом освітньої діяльності. Ключові компетенції виконують три основні функції. По-перше, вони допомагають здобувачам вищої освіти навчатися, по-друге, дозволяють стати більш «гнучкими» фахівцями, відповідати запитам роботодавців, по-третє, дають змогу бути більш успішними в подальшому професійному та особистому житті. Л. Філатова зазначає, що якщо формування ключових компетенцій розглядати як найважливіший результат освіти, то вони повинні «пронизувати» зміст усіх навчальних дисциплін (як загальноосвітніх, так і спеціальних) і проходити через усі рівні освіти [2]. Інакше кажучи, вони мають стати одним із найважливіших факторів реалізації наступності окремих ступенів освіти. Отже, компетенція є ключовою, якщо вона:

- має інтегральний характер і містить в собі цілу низку однорідних умінь і знань, способів діяльності, пов'язаних з різними галузями культури та діяльності (виробничою, інформаційною, суспільною та ін.);

- є поліфункціональною (оволодіння нею дозволяє успішно вирішувати різні завдання в ситуаціях повсякденного життя);
- є надпредметною й міждисциплінарною, тобто може застосовуватися в різних сферах діяльності;
- спирається на досить високий рівень інтелектуального розвитку;
- є багатоглядною й багатомірною, адже містить у собі різні розумові процеси та інтелектуальні вміння, особистісні якості;
- може розглядатися як одна з інтегральних характеристик якості освітньої підготовки [2].

Визначення і формулювання ключових компетенцій та їх систем має в сучасній науці різні трактування й класифікації, при цьому використовуються і європейська система ключових компетенцій, і російські класифікації, і власні українські, у складі яких представлені ціннісно-змістова, загальнокультурна, комунікативна, навчально-пізнавальна, інформаційна, соціально-трудова компетенції, компетенція особистісного самовдосконалення та ін. Так, зокрема, Радою Європи було прийняте визначення таких ключових компетенцій майбутніх фахівців, як: політичні та соціальні, міжкультурні, комунікативні, інформаційні, а також здатність навчатися протягом життя як основа безперервного навчання в контексті як особистого професійного, так і соціального життя [3].

I. Зимня виокремлює три основні групи ключових компетенцій:

- компетенції, що відносяться до самої особистості як до суб'єкту життєдіяльності;
- компетенції, що відносяться до взаємодії з іншими людьми;
- компетенції, що відносяться до діяльності людини та виявляються у всіх її типах і формах [4].

За А. Хуторським, до ключових освітніх компетенцій відносяться: 1) ціннісно-змістова компетенція; 2) загальнокультурна компетенція; 3) навчально-пізнавальна компетенція; 4) інформаційна компетенція; 5) комунікативна компетенція; 6) соціально-трудова компетенція; 7) компетенція особистісного самовдосконалення [5].

Слід зазначити, що ключові (універсальні) компетенції є результатом усіх видів професійної освіти й у цьому сенсі повинні розглядатися як результат освітнього досвіду людини в цілому. За такого розуміння їх сутності вони мають інтегративний, системоутворюючий характер для всієї системи безперервної освіти. У цьому випадку роль ключових компетенцій як інваріантного компонента цілей, змісту та результатів навчання всіх ланок освіти, у тому числі й вищої, стає очевидною.

Отже, інтеграція вітчизняної системи освіти у загальноєвропейський освітній простір зумовлює необхідність впровадження у навчальний процес компетентнісного підходу, відповідно до якого основним результатом діяльності ВНЗ має стати набір ключових компетенцій в інтелектуальній, суспільно-політичній, комунікаційній, інформаційній та інших сферах. Саме компетентнісний підхід в усіх своїх змістових аспектах відбиває основні напрямки процесу модернізації вищої освіти в Україні. Визначення та формування ключових компетенцій дозволяє орієнтуватися на кінцеві результати навчання, надавати об'єктивну характеристику навчального

процесу та модернізувати зміст програм дисциплін професійно зорієнтованого спрямування.

Список використаних джерел:

1. Хуторской, А. В. (2003). *Дидактическая зрестика. Теория и технология креативного обучения*. Москва: Изд-во МГУ.
2. Филатова, Л. О. (2005). Компетентностный подход к построению содержания обучения как фактор развития преемственности школьного и вузовского образования. *Дополнительное образование*, (7), 9-11.
3. Hutmacher, W. (1997). Key competencies for Europe. In Council for Cultural Co-operation (CDCC) Secondary Education for Europe. *Report of the Symposium Berne, Switzerland 27-30 March*. Strasburg.
4. Зимняя, И. А. (2003). Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*, (5), 34-42.
5. Хуторской, А. В. (2002). Ключевые компетенции и образовательные стандарты. *Интернет-журнал «Эйдос»*. Вилучено з <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>.

ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСВІТНІХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Редько Валерій Григорович

доктор педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник,
завідувач відділу навчання іноземних мов
Інститут педагогіки НАПН України, Україна

Компетентісно орієнтоване навчання іноземних мов 1–4 класах доцільно розглядати як запропоновану учням своєрідну програму їхньої діяльності, успішне виконання якої може забезпечувати досягнення запланованих мети і завдань, що є показником рівня їхньої навченості. Цьому сприяють відповідно дібрані вправи й завдання як засоби управління цим процесом. Відтак, від оптимально визначеної та раціонально організованої їх системи значною мірою залежить ефективність самого процесу навчання.

Відповідно до вікових особливостей, незначного навчального досвіду та потенційних можливостей учнів молодшого шкільного віку компетентісно орієнтоване навчання іноземних мов у початковій школі має забезпечувати формування в учнів знань й умінь усвідомлено виконувати певні види іншомовної діяльності [1].

Учень знає:

- як організовувати/підтримувати іншомовне спілкування в різних соціально-комунікативних умовах відповідно до тематики, окресленої навчальною програмою;

- які мають бути норми комунікативної поведінки за різних обставин спілкування;

- якими мовними одиницями доцільно керуватися під час продукування усних і писемних висловлювань у різних часових і локальних ситуаціях;
- які мовленнєві зразки необхідно використовувати в різних умовах спілкування, зокрема з представниками різних соціальних статусів і груп, на зустрічах/зібраннях різного соціального спрямування;
- з яких джерел і якими способами здобувати необхідну інформацію для задоволення власних комунікативних потреб;
- як проявляти гнучкість своєї комунікативної поведінки і які невербальні стратегії використовувати за умов дефіциту певного мовленнєвого досвіду;
- якими методами і в який спосіб удосконалювати власний іншомовний комунікативний досвід.

Учень уміє:

- ідентифікувати форму та значення лексичної/граматичної одиниці в рецептивних видах мовленнєвої діяльності;
- добирати відповідно до комунікативних потреб необхідні лексичні одиниці для продукування письмового/усного тексту;
- самостійно утворювати форму необхідного (передбаченого навчальною програмою) граматичного явища для використання його в продуктивному тексті відповідно до іншомовних комунікативних намірів;
- логічно вибудовувати (за опорами і без них) продуктивні усні/письмові тексти відповідно до поставлених завдань;
- використовувати мовленнєві зразки в монологічному та діалогічному спілкуванні, котрі відповідають комунікативним нормам, прийнятим у країні, мова якої вивчається;
- самостійно добирати вербальний та інформаційний матеріал для виконання комунікативних завдань, передбачених змістом навчання;
- оволодівати знаннями про мовленнєві зразки й уміти їх доцільно використовувати для задоволення власних прагматичних комунікативних намірів: запитати/перезапитати, висловлювати згоду/незгоду, задоволення/незадоволення, подив, розчарування, власну точку зору, оцінні судження щодо проблем, які обговорюються, у межах набутого іншомовного комунікативного досвіду;
- раціонально використовувати мовні одиниці відповідно до теми спілкування, узгоджуючи їх з іншими одиницями в окремих реченнях і тематичних висловленнях;
- відповідно до набутого мовного досвіду та у межах вимог навчальної програми робити повідомлення в усній і письмовій формах за змістом прочитаного/прослуханого тексту та малюнків/фотографій;
- користуватися словником і граматичним довідником як засобами підтримки навчальної діяльності;
- розрізняти на слух звуки і на письмі літери й слова, з яких складаються усні й письмові тексти;
- оволодівати знаннями про особливості змісту та форми різноманітних усних і писемних продуктів, які передбачені змістом навчальних програм, і вміти їх самостійно створювати;
- конструювати речення за зразками і без них відповідно до прийнятих норм;

- адекватно реагувати на мовленнєві та не мовленнєві коди свого іншомовного співрозмовника;
- орієнтуватися в міжкультурній ситуації під час спілкування, антиципіювати можливі культурологічні перешкоди та долати труднощі, пов'язані з ними;
- долати міжкультурні непорозуміння та конфліктні ситуації під час спілкування у формі «діалогу культур»;
- порівнювати значення культурологічних процесів і явищ у різних культурах (чужій і своїй);
- толерантно ставитися до іншої культури, поважати її особливості, навіть якщо вони відрізняються від національної культури, чи суперечать їй;
- адекватно добирати для спілкування лексичні одиниці з національно-культурним компонентом відповідно до умов комунікації та розпізнавати їх в усному та писемному мовленні (лінгвокраїнознавчі знання);
- адекватно використовувати вербальні культурологічні знання в ситуаціях іншомовного міжкультурного спілкування, зокрема враховувати його мету і соціальні обставини та особливості (соціальний статус, професію, вік тощо) партнера/партнерів по спілкуванню;
- прогнозувати можливу мовленнєву та не мовленнєву поведінку партнера по спілкуванню і уміти адекватно поводити себе у вербальну і поведінкову аспектах;
- успішно реалізовувати творчі комунікативні завдання, яким не властиві раніше запрограмовані способи виконання;
- не тільки володіти певним обсягом навчального матеріалу відповідно до вимог чинної програми, але й використовувати способи діяльності, що забезпечують успішність освіти;
- виробляти свої способи творчої навчально-пізнавальної діяльності відповідно до індивідуальних можливостей, усвідомлено створювати власну траєкторію навчання;
- трансформувати, модифікувати, експериментувати з метою вдосконалення змістового і процесуального складників своєї навчальної роботи;
- переборювати побоювання припуститися помилок у процесі оволодіння іншомовною комунікативною діяльністю, що часто, як засвідчує практика, виявляється психологічною перешкодою для участі у спілкуванні;
- володіти емпатією як готовністю до спілкування із представниками інших культур, толерантно ставитися до них, до їхнього життєвого досвіду та умов, у яких відбувається комунікація;
- використовувати невербальні засоби спілкування з метою досягнення очікуваних результатів;
- формувати в собі відчуття згоди, антиципації, синонімії тощо і за потреби вміти раціонально користуватися ними;
- самостійно створювати мовленнєвий продукт як в усній, так і в письмовій формі, що відповідає параметрам, які до нього визначаються за тематикою, обсягом, структурою, змістом, мовним наповненням;

- творчо й успішно взаємодіяти з іншими суб'єктами навчального процесу, толерантно до них ставитися, відчувати власну відповідність за результати колективної діяльності;

- бути вмотивованою та зацікавленою особистістю у виконанні навчальних іншомовних комунікативних завдань, проявляти активність під час вербальної взаємодії, відповідати за рівень власного розвитку, власної освіти і власного виховання;

- об'єктивно оцінювати свої навчальні іншомовні здібності і вміти їх коригувати відповідно до запрограмованого рівня та комунікативних потреб.

- працювати в парі/колективі під час виконання певних комунікативних завдань;

- порівнювати об'єкти і явища, про які йдеться під час спілкування, систематизовувати, узагальнювати, висловлювати на елементарному рівні власне ставлення, робити висновки в межах засвоєного мовного матеріалу, використовуючи при цьому опори як орієнтовну основу діяльності або без них;

- самостійно регулювати свою навчальну діяльність, здійснювати об'єктивний контроль її результатів, шукати способи їх удосконалення.

Зазначені показники рівня навченості учнів початкової школи можуть слугувати вчителю орієнтирами в його педагогічній діяльності.

Компетентнісний підхід до навчання іноземних мов також сприяє методичній підтримці *вчителя* [2]:

- надає йому інформацію про види навчальної роботи, котрі доцільно використовувати для формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності, зокрема мовних навичок і мовленнєвих умінь спілкуватися в усній та письмовій формах;

- слугує орієнтовною основою для визначення методів, форм і способів діяльності, що забезпечує успішне виконання учнями передбаченого змісту навчання іноземних мов;

- дає уявлення про іншомовний комунікативний досвід, якого мають набувати школярі після завершення вивчення тематичних розділів у межах кожного року навчання.

Уявляється, що зазначені та схарактеризовані показники сформованості іншомовної міжкультурної комунікативної компетентності учнів початкової школи слугуватимуть учителям і авторам підручників засадами у їхній педагогічній та підручникотворчій діяльності.

Список використаних джерел:

1. Редько, В. Г. (2017). Компетентісно орієнтоване навчання іноземних мов учнів початкової школи: лінгводидактичний аспект. *Проблеми сучасного підручника*, (18), 178–191.
2. Редько, В. Г. (2017). Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов до компетентісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування учнів початкової школи: психодидактичний аспект. *Нові концепції викладання у світлі інноваційних досягнень європейської дидактики: зб. Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова*, 468–472.

СЕКЦІЯ XII. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

FUNCTIONING OF SYMBOLIC PERSONAL NAMES IN ENGLISH FICTION

Tetiana Stetsiuk

Vinnitsia State Pedagogical University, Ukraine

Scientific supervisor: Yamchynska T.I.

ORCID ID: 0000-0002-4121-5062

Ph.D. (Philology), Associate Professor

Vinnitsia State Pedagogical University, Ukraine

The urgency of the topic is determined by the need for further development of the theoretical positions of onomastics on the one hand, and semantics - on the other. Since symbolic personal name, due to the peculiarities of their semantics, were not allocated as a separate group of proper names, this could not but affect the level of their research. There are no works devoted to a specific study of semantics and the functioning of symbolic onymies, as there are no corresponding lexicographic works.

The purpose of the study is to describe and explain the features of the semantics of the symbolic personal name and to determine their communicative-stylistic functions in texts of different styles.

An overview of the state of the problem, carried out within the framework of the conducted research, showed that to achieve the goal, the following tasks should be solved:

- to describe their own names as concepts;
- to consider the existing problems of the study of symbolic proper names;
- to analyze the specifics of the linguistic interpretation of onymi as components of the lexical system of language;
- to analyze the semantics of symbolic proper names in modern English;
- to determine the peculiarities of the functioning of symbolic proper names in English fiction

Considering the content of the symbolic personal name in a work of art, it can be noted that there are used onomastic units that in one way or another point to the character's quality, place of action and time of action.

Symbolic personal name - anthroponyms are widely used in the secondary nominative function, that is, they are used to denote a person who already has his own name for some specific purpose (to describe, to give an estimate, to report additional information, etc.): "In every fight he was the first man to mix it at close quarters with Don Alfonsos." (Henry O. Stories) - "Spanish Soldiers". They are characterized by subjective-evaluative connotations: "Mr. Mangan, we must be sensible, must not we? It's no use pretending that we are Romeo and Juliet." (Shaw B. Four) is a "loving couple." [4].

In comparative phrases like and as in English literature, mythological, biblical names and the names of famous literary characters are often used. In such constructions, the naming function of the name is clearly distinguished: "Decent men are like Daniel in the lion's den ..." (Shaw B. Four); "She had the withdrawn feline look of a woman who is conscious of power and seeing herself as Cleopatra" (Murdoch I. Net).

Symbolic personal name, in the plural, ceases to perform the function of naming a particular person, and points to a group of people united by some common feature characteristic of the historical bearer of the name: "What is that something that they possess?" - the sirens of this world? The Helen of Troy, The Cleopatras? "(Christie A. Prose) - "the most beautiful women who played a major role in the history of mankind." [1].

Symbolic personal names are used as a special kind of metonymy when they call works by their authors, which is quite characteristic of professional or quasi-professional speech:

1) paintings by the names of the artists: "... and until Henri Rochefort (during his exile) began to write the English school, Romney, Lawrences, and Gainsboroughs had little market value." (Eliot G. Ways);

2) books by the names of the writers: "... Keats, Shelley, Southey, Cowper, Coleridge, Byron's Corsair (but nothing else), and the Victorian poets in a book shelf row ..." (Galsworthy J. To let)

3) sculptures or fragments of sculptures by the names of sculptors: "There's always Benvenuto Cellini," said Harringay; "With a clever suggestion of a golden cup in one corner." (Wells N. History);

4) drink by the name of the creator: "I thought I'd make some Tom Gollinses, if there are any lemons or limes." (Salinger J. Stories) - am. "A cool drink of gin and soda with lemon juice and sugar." [2].

In these cases, symbolic personal names are already generic names. As a rule, they are written in capital letters, but often from small (bobby - beans, police, despot - despot, harpy - harpies), for example, "I was under the arches, it was rying its' ardest, an 'a bobby comes in' chyses me out '(London J.). Analyzing the functioning of toponyms-symbols, we note that their use is determined by certain non-lexical factors. All the toponymic symbols analyzed are divided into two groups:

a) the group of global symbolic place names includes well-known toponyms, which through associations associated with them, can call a number of objects with common characteristic specific features: "... Paris, not London, was her father's Mecca, and into many of his interests there his children naturally not entered." (James H. Portrait) - "the place of worship";

b) a group of local toponyms combines fictitious, little-known toponyms, whose popularity is limited to certain artistic works and some well-known, which give the second name well-known objects: "During the last fifty years the French aristocrats have ceased to be factors even In the matters of social, the scepter they once held, having passed into foreign hands, the Albion daughters greatly replaced their French counterparts in influencing the ways of the "world." (Eliot G. Ways) - "England".

On the basis of the investigated material on the stylistic functioning of symbolic toponyms in artistic texts, three, most typical for them stylistic functions are defined: characterization, background and descriptive-figurative.

Characteristic function is that toponyms-symbols in the text of an artistic product are used as a means of indicating any sign or condition characteristic of objects, phenomena, and actors. Functioning in the text, the toponyms carry hidden, implicit information: "If we approach this from the point of view of advertisers / if we proceed from the interests of propaganda /, that decision was correct" (Madison- Avenue - Avenue in New York, the center of the American advertising industry, contemptuous American press and other media).

Characteristic function can be social-oriented, when the toponyms pass the socially-fixed evaluation of an object or person used to characterize: "In short, he had no one penny in his pocket; a situation in much greater credit among the ancient philosophers, than among the modern wise men who live in Lombard Street. "(The main characteristic feature is rich people).

The background function is the ability of toponyms to act as a background of events depicted in the novel. Depending on the method of linguistic expression, there are two types of background: explicit and implicit. Explosive background created by nationally-styled toponyms.

For example, J. Priestley in the novel "Angel Pavement" uses English toponymic names to characterize certain peculiarities of the national color of the work: Finsbury Park Empire - a set of entertainment in the Finsbury Park (Finsbury - one of the resort places in London), Eastbourne - Eastbourne, a resort town in eastern Sussex, Clacton - Clackton, a seaside resort in Essex, popular among Londoners with modest income, Hastings - Hastings, a popular resort on the southern coast of England, and others. [3].

Interesting in terms of analyzing the methods of translating anthroponyms is the works of English writers and ,especially, a writer William Somerset Maugham. The author of the work often can use fictitious names to give a comic or satirical effect, use the famous names of historical and cultural figures, and also take names from other cultures. So S. Maugham sometimes uses French, German and Spanish names in his works. In this case, it is necessary to take into account the peculiarities of the data of languages, the means of their translation and use the international system of transferring their own names (anthroponyms), and also correctly selected such a means of translation into the target language, which would better transmit and reproduce its own names in translation, and the same: transliteration, transcription, transposition and tracing.

References:

1. *Longman Dictionary of English Language and Culture*. (2nd Ed.). (1568). Edinburgh: Longman.
2. Mill, J. (1970). *St. Theory of Meaning*. Prentis-Hall, p. 56-57.
3. Crowther, J. (Ed.). *Oxford Guide to British and American Culture for Learners of English* (2nd Ed). (2005). Oxford: Oxford University Press.
4. Searle, J. (1971). *The problem of proper names*. Semantics. Cambridge (Mass), p. 37-53.

АКУСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНТЕНСИВНОСТІ ОЗВУЧЕНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ ПОЕЗІЇ НА МАТЕРІАЛІ ВІРША СЕДАРА СІГО «НЕЗНАЙОМЕЦЬ В МІСТІ»

Руда Вікторія Миколаївна

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: Забужанська Інна Дем'янівна

ORCID ID: 0000-0002-3421-1338

канд. філол. наук

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

Акустичний аналіз американських постмодерністських поетичних текстів. Метою електроакустичного аналізу була перевірка даних, отриманих у результаті проведення акустичного аналізу. Електроакустичний аналіз здійснювався на персональному комп'ютері ASUS, процесор Intel(R) Core(TM) i3-6006U CPU, тактова частота процесора 2.00 ГГц, обсяг оперативної пам'яті 8 Г, вінчестер ємністю 500 Г з допомогою використання комп'ютерних програм Praat та Online Audio Converter. Озвучені віршовані тексти спочатку звантажувались із записаному в мережі Інтернет сайту Poetry Foundation. Потім дібраний матеріал конвертувався в окремі звукові файли у форматі *.wav з допомогою програми Online Audio Converter. Для фіксації фізичних показників – частоти основного тону та інтенсивності, та для графічної візуалізації фіксованих показників використовувалась програма Praat.

Розкриття динамічних характеристик ритмічної організації американських постмодерністських ПТ передбачало:

1. установлення максимуму інтенсивності;
2. установлення мінімуму інтенсивності;
3. характеристика діапазону інтенсивності, під яким традиційно розуміється різниця максимального й мінімального рівнів. Діапазон інтенсивності визначався за поданою нижче формулою:

$$Ri = i \max - i \min,$$

де:

Ri – діапазон інтенсивності,

imax – максимальний показник інтенсивності,

imin – мінімальний показник інтенсивності.

Максимальні та мінімальні значення інтенсивності досліджуваних мовленнєвих сегментів фіксувалися в абсолютних одиницях – децибелах (дБ).

Результати акустичного аналізу реєструвалися в пам'яті комп'ютера. Для зручності статистичних підрахунків використано програму Microsoft Excell. Показники зводилися в таблиці, подані в додатках, на підставі яких здійснювалася графічна обробка результатів, яка надалі була відображена в

схемах, графіках, діаграмах, гістограмах, інтонограмах, таблицях тощо. Це значною мірою полегшило інтерпретацію даних дослідження [1, с.72].

Аналіз інтенсивності озвученого вірша “Stranger in Town” Седара Сіро показав, що переважна кількість алюзивних елементів не виділяється диктором інтонаційно. Під час аналізу синтагм *The Marvel Brand // I enjoy reading signs through the fog // Hotel Huntington* бачимо такі показники :

The Marvel Brand – максимальна гучність – 72 дБ, мінімальна – 36 дБ; діапазон – 36 дБ. (рис. 37):

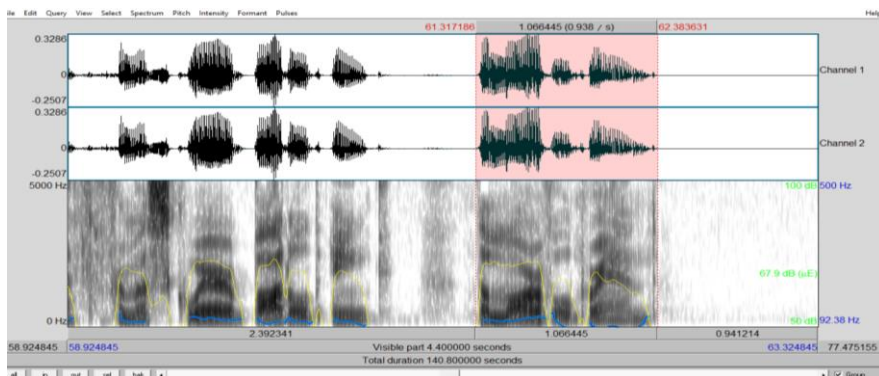

Рис. 37 Реалізація інтенсивності в синтагмі *The Marvel Brand*

I enjoy reading signs through the fog – максимальна гучність – 76 дБ, мінімальна – 33 дБ; діапазон – 43 дБ.

Hotel Huntington – максимальна гучність 76 дБ, мінімальна – 42 дБ; Діапазон – 34 дБ. (рис. 38):

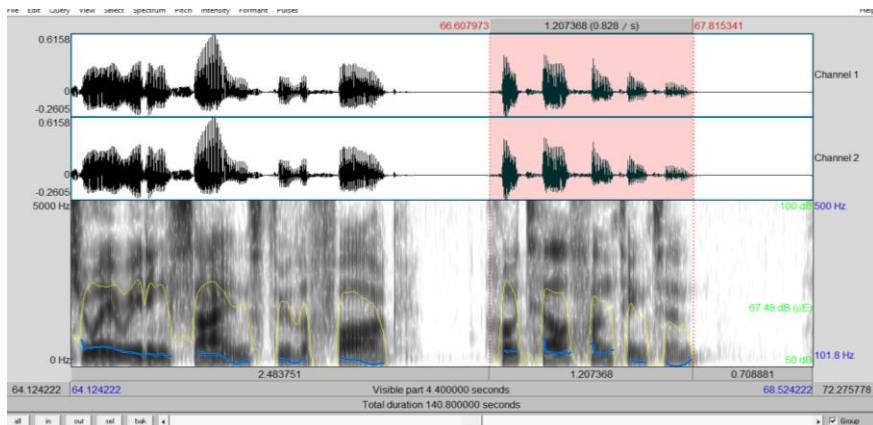

Рис. 38 Реалізація інтенсивності в алюзії *Hotel Huntington*

Порівнявши діапазон трьох синтагм бачимо, що середня строфа (*I enjoy reading signs through the fog*) інтонаційно виділяється сильніше, ніж два алюзивні елементи, які обрамлюють її. *The Marvel brand* – це алюзія на нью-йоркську компанію, яка спеціалізується на видавництві коміксів і суміжних їм носіїв, а *Hotel Huntington* – алюзія на каліфорнійський готель. Тобто, автор більше наголошує, що насолоджується читанням вивісок, аніж самими об'єктами.

Також в вірші бачимо синтагму *the greatest Marco Polo single file*, де простежується алюзія на венеціанського купця та мандрівника Марка Поло. Автор ототожнює себе з чоловіком, адже він так само любив "подорожувати" вулицями міста *"there is no other man to enjoy such fog besides me"*.

Синтагма характеризується максимальною гучністю – 76 дБ, мінімальною – 41 дБ; діапазоном – 35 дБ. Та власне алюзія *Marco Polo* має максимальну гучність – 75 дБ, мінімальну – 44 дБ; діапазон – 31 дБ. (рис. 39) За таких показників очевидно мінімальну різницю в діапазонах, тому можна зробити висновок, що автор не мав за мету виділити алюзію інтонаційно.

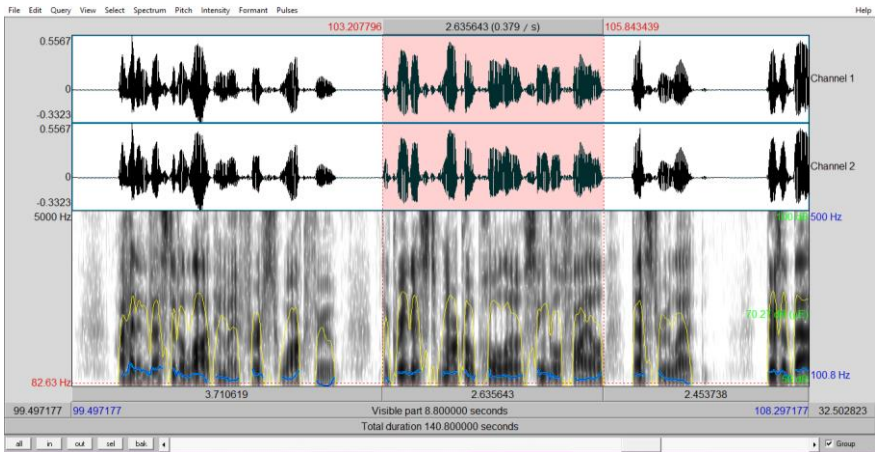

Рис. 39 Реалізація інтенсивності в алюзії *Marco Polo*

Правильне інтонаційне оформлення синтагм у кореляції з належним емоційно-смысловим навантаженням має важливе функціональне значення, а саме надає йому особливого експресивного забарвлення. Відтак читач може стати на крок ближче до задуму автора та правильно інтерпретувати вірш.

Список використаних джерел:

1. Забужанська, І. Д. (2016) *Ритмічна організація американських постмодерністських поетичних текстів* (дис. кандидата філологічних наук). Київ, Україна.
2. Ciro C. Stranger in Town. Retrieved from <https://www.poetryfoundation.org/poems/54193/stranger-in-town>.

ЕВФЕМІЗМИ В СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ МЕДІА ТЕКСТАХ: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Білоконь Олексій Сергійович

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
*Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, Україна*

Вивчення евфемії в даний час є актуальною лінгвістичною проблемою, адже процеси утворення евфемізмів як слова або виразу, якими замінюють у мові грубе, непристойне, з неприємним забарвленням слово, відбуваються надзвичайно інтенсивно, про що свідчить широке використання евфемістичних одиниць в текстах ЗМІ.

Евфемія розглядається як складне і багатогранне мовне явище, що мають три аспекти: соціальний, психологічний і лінгвістичний. Найбільш важливою особливістю є лінгвістичний. Лінгвістичний сенс евфемізмів полягає в тому, що вони здатні приховувати, затушовувати, вуалювати явища, мають в суспільній свідомості свідомо негативну оцінку.

Найважливішим аспектом досліджень евфемізмів стає проблема джерела становлення їх, при якому формування евфемізмів зв'язується з таким явищем, як табу. Слово «табу» пояснюється як етнографічне поняття, закон, релігійна заборона, що накладається на будь-який предмет, дію, слово і т.п. У науковій літературі існує кілька концепцій, які пояснюють функціонування, походження і зміст табу.

Розглянемо евфемізми, використання яких диктується міркуваннями етичного порядку. На даному етапі розвитку суспільства предметно-понятійні сфери заборон в різних мовах в цілому збігаються, хоча є деякі розбіжності, пов'язані зі специфікою національних культур, історією, соціальними та економічними відмінностями. Через табу виникли кілька груп евфемізмів, в цілому вони охоплюють такі:

Евфемізми, що вживаються замість імен фантастичних уявних істот.

Сюди, наприклад, в англійській мові відносять такі заборонені слова, які позначають поняття «диявол», devil, в англійській мові відбувається вживання наступних слів і словосполучень: the black man, the father of lies, the prince of evil.

Евфемізми, що вживаються замість імен отруйних комах.

У народі здавна були евфемізми, які заміняють імена отруйних (жалючих) комах, оскільки існує повір'я, що якщо вимовити назву такої комах, то вона заподіє шкоду людині. В англійській мові можна виділити наступні приклади: black widow (чорний павук - «чорна вдова»), deaf adder (неотруйна змія), bom, Moloch (ящірка) і т.д.

Евфемізми, що пом'якшують різні види дискримінації (old = senior, mature і seasoned і ін.);

Евфемізми, засновані на принципі табування (евфемізми, засновані на забобонний страх перед хворобою, смертю і т.д.): moonchild (людина народжена під сузір'ям Рака) замінило слово cancer, що викликає асоціації з хворобою. В даному випадку використовується метафора, в якій повністю відсутні семи, пов'язані з хворобою і смертю.

Евфемізми, що підвищують престиж окремої професії (undertaker - funeral director; a janitor – environmental hygienist);

Евфемізми, що відволікають увагу від негативних явищ дійсності, а також агресивні військових дій: involvement і conflict замінили aggression і war; a bombing- limited air strike або air support [2].

Евфемізми володіють величезним маніпулятивним потенціалом, який використовується в мові ЗМІ. Маніпулятивні евфемізми або ховають дійсний стан речей, або ж демобілізують громадську думку, тому, що пом'якшена, нейтральна семантика не викликає у свідомості реципієнта відповідного дратування на відміну від прямої номінації. Засоби масової комунікації – преса, реклама, телебачення, створили особливу культуру евфемізмів, які зображують світ у відносно привабливішій та кращій формі ніж він є. Війна та політика, що мають великий вплив на увесь світ, у першу чергу, являють собою актуальні теми для створення евфемізмів. Досить частотним є використання евфемізмів у мові реклами [1].

Способи утворення евфемізмів в багатьох мовах практично однакові. Основні способи утворення наступні:

1. Запозичення з Латинського і Грецького. Це спеціалізовані слова, значення яких не очевидно: illegal substances (= Drugs); to micturate (= to piss); to rebate (= bribe); senior (= elderly); halitosis (From lat. Halitus - breath); and the psychiatric disorder (= love).

2. Розширення значення: growth (= cancer); relationship (= affair); residents (= prisoners); assets (= enemy targets).

3. метонімічне перенесення: на парканах може бути напис "To stop here is not allowed ", де 'to stop' використовується в значенні туалет.

4. Метафоричне перенесення: blossom (= pimple); theater of operations (= Battlefield); weeding books from libraries (= censorship).

5. Антифрази, коли говорять про неприємні запахи: "what a perfume! "замість" what a stink! "

6. Використання негативних префіксів: underprivileged (= Poor); disabled (= crippled); to disimprove (= to make worse); to deselect (= to exclude).

7. Аббревіатура: KIA (= killed in action); big C (= cancer).

8. Adaptations (Уподібнення): cripes (= Christ), gosh (= good gracious).

9. Довгі перифрази: differently abled (= crippled, disabled); visually impaired (= blind); physically different / challenged (= crippled).

10. Навмисна двозначність, яка з'ясовується в подальшому контексті: to go somewhere (to the toilet room); budding romance (affair).

11. Навмисне використання неточних назв: a) generosity (= Wastefulness); gourman (= glutton); invent (= lie); b) Мейоз — зміна на інше слово, що виражає неповну дію або властивість: to stop the membership in the organization (= to exclude from the party); plump (= fat); unclean (= dirty) [2].

Висновки. Розглянувши вище наведені способи утворення і функції евфемізмів можна прийти до висновку, що соціально значущі теми та сфери сприяють розвитку і подальшому формуванню евфемізмів в англійській мові. Таким чином, евфемізми є найбільш прийнятними способами подолання комунікативних конфліктів. Суспільство прагне уникнути незручних, дискомфортних ситуацій. також використання евфемізмів в мас-медійних текстах пояснюється збільшенням увагою соціуму до способів впливу на суспільну свідомість.

Список використаних джерел:

1. Бессарабова, Н. Д. (1990). *Метафора и образность газетно-публицистической речи*, (с. 21-34). М.: Изд-во МГУ.
2. Лиса, Н. С. (2003). *Структурні та лінгвопрагматичні особливості рекламного знака* (автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук). Львів, Україна.

ОБРАЗ НАРАТОРА РОМАНУ АГАТИ КРІСТІ «THE MURDER OF ROGER ACKROYD»

Пащенко Ольга Миколаївна

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Вінницький державний педагогічний університет імені
М. Коцюбинського, Україна

Науковий керівник: Волкова Світлана Володимирівна

д-р. філол. наук, професор кафедри англійської філології, перекладу і
філософії мови імені професора О. М. Мороховського
Київський національний лінгвістичний університет, Україна

Питання вивчення й дослідження категорії наратор, як одного з ключових компонентів наративного простору художнього тексту, є дуже важливим у сучасній наратології. Метою даної статті є аналіз та визначення типу наратора детективного роману Агати Крісті "The Murder of Roger Ackroyd".

Відповідно до В. Шміда, наратор – це "адресант фіктивної наративної комунікації" [2]. Тобто, це фіктивна особа, яка творить художній світ та може або дистанціюватись від оповіді та персонажів, або виступати одним з героїв твору. Ж. Женетт виділяє чотири типи наратора залежно від того чи він перебуває всередині, чи поза вигаданим світом твору [2]:

– гетеродієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації – оповідач асоціюється з автором. Відсутній зв'язок між оповідачем й подіями художнього твору.

– гетеродієгетичний наратор в інтрадієгетичній ситуації – оповідач знаходиться всередині історії, але розповідає інші історії, безпосереднім учасником яких він не був.

– гомодієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації – оповідач є другорядним героєм твору та описує події, до розвитку яких він має певне відношення.

– гомодієгетичний наратор в інтрадієгетичній ситуації – оповідач виступає одним з головних героїв твору і є безпосереднім учасником описуваних подій.

Наратором роману “Вбивство Роджера Екroyда” є лікар Джеймс Шеппард. Ознайомившись з першими сторінками твору, читач одразу розуміє, що перед ним постає гомодієгетичний наратор в інтрадієгетичній ситуації. Адже наратор є одним із персонажів твору, який перебуває в межах фіктивного світу. Він працює лікарем у невеличкому містечку та має гарну репутацію та довіру інших персонажів. Також він активно бере участь у всіх подіях оповіді (інколи дуже непомітно) і ця участь є потрібною, оскільки саме він забезпечує читачів інформацією про центральну таємницю роману. Певну інформацію він доносить до читача за допомогою своїх думок та суджень: *“I told her firmly that her whole idea was nonsense. I was all the more firm because I secretly agreed with some part, at least, of what she had said. But it is all wrong that Caroline should arrive at the truth simply by a kind of inspired guesswork. I wasn't going to encourage that sort of thing”* [4].

Він також відтворює події, в яких сам безпосередньо бере участь:

“I met a man this evening - just as I was turning out of the gate. He asked me the way to Fernly Park.”

“What time would that be?”

“Just nine o'clock. I heard it chime the hour as I was turning out of the gate.”

“Can you describe him?”

I did so to the best of my ability” [4].

У деяких частинах Джеймс Шеппард (в ролі наратора) просто передає діалоги між персонажами, не коментуючи їх. Наприклад:

“The inspector turned to the butler.

“Anyone answering that description come to the front door?”

“No, sir. No one has been to the house at all this evening.”

“What about the back?”

“I don't think so, sir, but I'll make inquiries” [4].

Іноді він стає настільки прихованим, використовуючи пряму мову для передачі діалогів між іншими персонажами, що можна забути, що розповідь ведеться від першої особи. Хоча й автор при цьому послуговується особовим займенником *I* декілька разів, але з посиланням на мовця, а не на оповідача. Це створює ефект ведення оповіді Джеймсом Шеппардом з позиції всезнання. Однак насправді він не є всезнаючим оповідачем (як наприклад, гетеродієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації). Він займає дещо авторитарну позицію по відношенню до своєї оповіді, адже здається, що йому відомо все про персонажів, одночасні події та фінальну розгадку таємниці роману. Тому читач і не підозрює такого наратора в ненадійності. Дочитавши твір до кінця, читач дізнається, що наратор в особі Джеймса Шеппарда не є надійним, адже він справжній убивця.

Концепт “ненадійності” був уведений У. Бутом [3]: “Я назвав надійним наратора, який говорить або діє відповідно до норм твору (тобто до норм імпліцитного автора), і ненадійним оповідача, який цього не робить” [3]. Він уважає, що на відміну від надійного, ненадійний наратор призводить читачів до висновків, зроблених на основі неказаного.

Маркером ненадійності наратора може виступати ведення оповіді від першої особи. У романі “The Murder of Roger Ackroyd” оповідач представляє події зі своєї точки зору, застосовуючи саме особовий займенник *I*. Це творить суб’єктивність оповіді, не викликаючи довіри читача. Проте, Агаті Крісті вдається вести розповідь Шеппарда так, що всі його слова виявляються правдою. Доктор Шеппард жодного разу не обманує, він просто приховує правду.

Т. Якобі виокремлює два типи ненадійних нараторів: той, що свідомо приховує важливі факти від читача; та той, що не до кінця розповідає читачеві деяку інформацію, сам того не усвідомлюючи [6]. Оповідача роману “The Murder of Roger Ackroyd” ми відносимо до першого типу. Він турбується про те, щоб приховати сліди свого злочину, недоговорюючи усю правду до кінця. Опушення інформації є основною складовою ненадійності доктора Шеппарда і це допомагає йому, як оповідачеві, приховувати від читача, що він насправді вбивця.

Техніками, що пов’язані з маніпуляціями інформації (її упушенням чи надлишком), які фасилітують творенню ненадійності наратора є параліпсис та паралепсис. Відповідно до Ж. Женетта, параліпсис – це надання меншого обсягу інформації, ніж необхідно, і паралепсис – надання більшого обсягу інформації, ніж необхідно [5].

Прикладом параліпсису в романі є момент, коли Доктор Шеппард, як помічник слідчого детектива Еркюля Пуаро, пропонує власну версію вбивства. Здається, ніби він приховує щось дуже важливе: *“The letter had been brought in at twenty minutes to nine. It was just on ten minutes to nine when I left him, the letter still unread. I hesitated with my hand on the door handle, looking back and wondering if there was anything I had left undone. I could think of nothing”* [4].

Це найпомітніший випадок використання параліпсису у творі, адже в кінці читач усвідомлює, що насправді під тим, що Шеппард “залишив незакінченим”, він має на увазі той час, що він використав для вбивства Роджера Екрюйда. Він, як оповідач, добре розуміє факт замовчування такої значущої інформації для читача.

Паралепсис також має значення у приховуванні важливих фактів у творі. Описуючи містечко та його жителів, Доктор Шеппард стверджує: *“[Roger Ackroyd] is, in fact, the life and soul of our peaceful village of King’s Abbot”* [4]. Незалежно від того чи вірить в ці слова сам Доктор Шеппард, чи ні, ця інформація не є необхідною. Проте, завдяки такому гарному відклику лікаря про Роджера Екрюйда читачеві стає важче уявити, що Доктор Шеппард взагалі міг його вбити.

Таким чином, проаналізувавши наративний простір детективного роману “The Murder of Roger Ackroyd” було виявлено, що наратор твору є гомодієгетичним в інтрадієгетичній ситуації. Це, в свою чергу, створює суб’єктивність оповіді, що призводить до ненадійності наратора, основними складовими якої є маніпуляції з інформацією, а саме її упушення (параліпсис) та надлишок (паралепсис).

Список використаних джерел:

1. Женетт, Ж. (1998). *Фигури. В 2-х томах.* (Т: 1-2). Москва: Изд.-во им. Сабашниковых.
2. Шмид, В. (2003). *Нарратология.* Москва: Языки славянской культуры.

3. Booth, W. (1963). *The Rhetoric of Fiction*. Chicago, London: University of Chicago Press.
4. Christie, A. (2016). *The Murder of Roger Ackroyd*. Retrieved from <https://www.twirpx.com/file/1989733/>
5. Genette, G. (1988). *Narrative Discourse Revisited*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
6. Yacobi, T. (1981). Fictional Reliability as a Communicative Problem. *Poetics Today*, 2(2), 113-126.

ОСОБЛИВОСТІ НАПИСАННЯ ЛИСТІВ ПРИ НАВЧАННІ ПИСЬМА

Войтко Анна Вікторівна

студентка

Вінницький педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, Україна

Науковий керівник: Зарічна Олена Василівна

ORCID ID: 0000-0002-6999-0538

кандидат педагогічних наук

Вінницький педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, Україна

У сучасному світі вміння писати ділові листи англійською мовою є досить важливим.

Написання листа-дуже вдала форма вправ, що носять поліфункціональний характер. Для навчання написання листа необхідно почати з ряду мовних вправ.

На першому етапі можуть бути запропоновані вправи на запам'ятовування мовних формул, кліше, які використовуються в листі, форми письмового звернення до адресата, способи вираження подяки. Далі слід переглядати тексти листів, визначати схеми різних листів, виділяти окремі фрази, опорні думки, ключові слова. Студенти роблять аналіз текстів листів, дають характеристику їхніх авторів, визначають характер письма (приватне, сімейне, ділове, проблемне, лист з висловленням подяки, поздоровленням), аналізують засоби викладу думок в різних за стилем листах, засоби переходу від однієї думки до іншої.

На другому етапі можна запропонувати скласти план листа, використовуючи зразки фраз і ключових слів. Форми звернення та інші кліше повинні відповідати змісту, структурі та стилю письма.

На наступному етапі роботи студентам пропонується скласти колективний лист, потім тематичні листи з певних ситуацій, листи різного характеру (приватні, сімейні, ділові), лист-відповідь на прохання або побажання адресата. Можливе складання листів різним адресатам з різними цільовими установками, але з однаковим змістом або з внесенням змін в один і той же текст повідомлення. Слід попрацювати над складанням питань до адресата, визначити їх місце в листі.

Складання будь-якого ділового листа англійською мовою підпорядковується загальним правилам і рекомендаціям:

- Лист повинен бути ясным, коротким і ввічливим.

- Необхідно вживати прості слова / вирази замість пишномовних і стереотипних, конкретні замість абстрактних. Чим простіше ви говорите, тим швидше вас зрозуміють.

- Не слід забувати, що в офіційній діловому листуванні не використовуються ніякі скорочення типу "I'm" і сленг. Можна домогтися стислості і ясності в своїх листах, якщо використовувати короткі або середньої довжини речення замість довгих і складних оборотів. Одним з показників ввічливості в діловому листуванні є особисте звернення до людини. Не треба забувати про ввічливість навіть тоді, коли ви дуже незадоволені кимось або чимось.

- Весь текст розділяється на абзаци.

- Основний текст повинен бути розміщений в центральній частині листа.

- Головна думка листа має починатися з причини звернення.

- Зазвичай лист закінчується висловлюванням подяки "Thank you for your..." і вітанням "Yours sincerely", якщо автор знає ім'я адресата і "Yours faithfully", якщо не знає [2].

Список використаних джерел:

1. Сычева, Л. (2011). Проблема обучения письму и письменной речи иностранных студентов. *Лингвистика и межкультурная коммуникация*, 4(18), 102-105.
2. Шпаковская, В. В. (2015). Основные принципы ведения деловой переписки на английском языке. *Языки мира- в мир языков*, (6), 147-161.

ПАУЗАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕПРАВДИВОГО МОВЛЕННЯ

Ляшенко Людмила Вячеславівна

*Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, Україна*

Науковий керівник: Сольська Тетяна Миколаївна

*канд. філол. наук, старший викладач
Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, Україна*

Мовлення породжується мовцем і сприймається слухачем не одним безперервним потоком, а групами слів, мовними тактами, що об'єднуються змістом і мають спільний наголос. Сміслові відрізки можуть виділятися висотно-тональними змінами і паузами. Від умілого використання паузи залежить чіткість і ритмічність фрази [2].

Важливий чинник вираження смислу висловлення — тривалість пауз. Розрізняють надкороткі, короткі і довгі паузи, які позначаються у фонетичному трактуванні таким чином: хвиляста лінія (∩) позначає надкоротку паузу, одна похила лінія (/) — коротку, дві похилі лінії (//) — довгу паузу [1].

Наявність або відсутність пауз у висловленні впливає на сприйняття цього висловлення адресатами. Мовлення, позбавлене пауз із перервою у звучанні, видається нервовим, не зовсім приємним, невиразним, неконтактним. Занадто велика кількість пауз також погіршує враження від почутого. Висловлювання, перенасичені паузами, сприймаються як неприродні, неправдиві, невластиві німецькій мові, занадто повільні, неприємні та переконливі [1].

Аналіз фрагментів фільму „Jakob, der Lügner“ (1974 р.) дозволив встановити певні відмінності у використанні пауз у правдивих та неправдивих висловлюваннях.

Характер тривалості пауз визначається низкою факторів: по-перше, він залежить від важливості змісту інформації; по-друге, тривалість пауз має бути достатньою для сприйняття слухачами чужої думки й підготовки почутої інформації до запам'ятовування; по-третє, тривалість пауз залежить від емоційного стану мовця, від ступеня його зацікавленості, від сили внутрішнього хвилювання тощо.

Залежно від способу створення ефекту паузації прийнято розрізняти темпоральні паузи, що супроводжуються перервою у звучанні, та нетемпоральні паузи, які реалізуються без перерви звучання і досягаються за рахунок різкого перепаду частоти основного тону [1].

Таблиця 1

Тривалість пауз (у %) у мовленні героя фільму Якоба

№	Тривалість пауз	%	Локалізація пауз		
			Неправдиве мовлення		Правдиве мовлення
			Стратегічні повідомлення	Нестратегічні повідомлення	
1.	надкоротка (< 200 мс)	2	-	-	4,5
2.	коротка (220–500 мс)	26	11,8	9,1	45,5
3.	середня (520–800 мс)	30	23,3	36,4	27,3
4.	довга (820–1200 мс)	14	29,4	9,1	4,5
5.	наддовга (> 1200 мс)	28	35,5	45,1	18,2

Головний герой фільму – Якоб вдаючись до неправди, використовує у мовленні різні типи пауз. У неправдивому мовленні стратегічного типу мовець переважно використовує середні, довгі та наддовгі паузи. У нестратегічних повідомленнях найчастіше вживаються наддовгі та середні паузи. Для неправдивого мовлення Якоба характерна незначна кількість коротких пауз, а надкороткі відсутні. На відмінну від неправдивих висловлень, правдиве мовлення характеризується значним відсотком вживання саме коротких пауз, частка сягає 45,5 %, тоді як довгі паузи є найменш частотними і складають лише 4,5 % усіх темпоральних пауз.

У неправдивому мовленні довгі паузи використовуються для переконання та підкреслення вагомості висловлення. Так, наприклад, Якоб, щоб врятувати друга від небезпеки, вдається до обману „*Ich sage die Wahrheit // ich habe ein Radio //*“, виділяючи значущість та правдивість нещирого висловлення тривалою паузою. Мовець, вживаючи довгу паузу, посилює вагомість слів, які

йдуть безпосередньо за паузою. Таким чином, привертається увага адресата та наголошується важливість повідомлення.

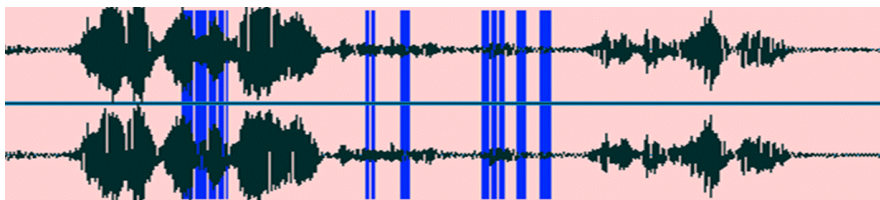

Рис. 1. Осцилограма довгої паузи у неправдивому стратегічному висловленні Якова

„Ich sage die Wahrheit // ich habe ein Radio //“

Поява коротких чи середніх пауз і в неправдивому, і в правдивому мовленні зумовлена переважно збільшенням емоційного напруження мовця. Наприклад, друг Якова Ковальський розпитує про ситуацію на фронті, але головний герой не володіє цією інформацією і намагається припинити розмову. Ображений Ковальський не звертає на це уваги і продовжує далі: *„Du willst mir nicht mehr erzählen was ganzen Tag im Krieg passieren / ein ganzen Tag / und dann die ganze Nacht //“*, Яков роздратований запитаннями грубо йому відповідає: *„Mensch las mich in Ruhe //“*, але Ковальський не здається: *„Bitte Jakob verschweig mir nichts / vierundzwanzig lange Stunden vergangen / wie lange Kilometer weiter sie gekommen sein //“*, не бажаючи продовжувати розмову, схвилюваний Яков вдається до обману: *„Drei Kilometer / nach den neuesten Meldungen //“*.

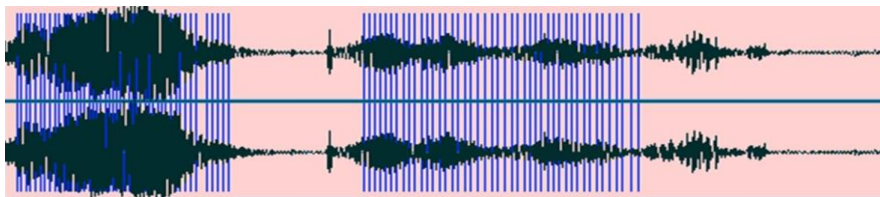

Рис. 2. Осцилограма короткої паузи у неправдивому мовленні Якова

„Drei Kilometer / nach den neuesten Meldungen //“.

В неправдивому мовленні частина пауз заповнена звуками „Еее...“, „Ммм...“, „Нм...“ або надмірним подовженням останнього передпаузального звука, хоча в цьому може виявлятися й індивідуальна манера мовця. Поява пауз-гезитацій пов'язана з різними аспектами формування висловлення, зокрема, з пошуком наступної відповідної лексичної одиниці або граматичної структури; із саморегуванням; значущістю інформації в наступному відрізку мовлення з погляду мовця; його ваганням щодо правильності певної частини конкретного повідомлення.

Аналізуючи мовлення головного героя фільму Якоба „Jakob, der Lügner“, можна спостерігати вживання пауз-хезитацій.

Таблиця 2

Реалізація пауз-хезитацій (у %) у мовленні героя фільму Якоба

№	Паузи	%	Локалізація пауз		
			Неправдиве мовлення		Правдиве мовлення
			Стратегічні повідомлення	Нестратегічні повідомлення	
1.	Eee	15	-	25	25
2.	Hm	55	62,5	50	50
3.	Mmm	25	37,5	25	12,5
4.	Uhm	5	-	-	12,5

У стратегічних повідомленнях Якоба основну частку займають паузи „Hm...“ – 62,5 %, решту „Mmm...“ – 37,5 %. У повідомленнях нестратегічного типу переважають також паузи-хезитації „Hm...“ – 50 %. У правдивому мовленні паузи „Eee...“ складають 25 %, але найбільшу частку мають паузи-хезитації „Hm...“ – 50 %. Паузи „Mmm...“ та „Uhm...“ займають 12,5 %.

У неправдивому мовленні, дуже часто вживання пауз-хезитацій пов'язане з пошуком доречної відповіді мовцем. Так, наприклад, можна навести ситуацію з фільму де на прохання маленької дівчинки Ліни побачити радіо, Якоб відповідає: „*Auf keinen Fall / endlich darf man soll hören wenn du so klein ist das ist streng verboten // Aber ich mache bei dir eine Ausnahme //*“. Сховавшись за стіну, герой починає імітувати різноманітні радіопередачі, вдаючи із себе диктора. Намагаючись зробити Ліні приємне, він оголошує: „*Für alle Kinder die uns zu hören / erzähl ich Märchen / von der kranken Prinzessin //*“. Дівчинка на це швидко зреагувала: „*Du hast gesagt Radio für Kinder verboten ist / und welche Sinne da für Kinder //*“. Думаючи, що сказати Ліні, Якоб відповідає використовуючи заповнену паузу: „*Hm // das stimmt aber ich habe dann mit bei uns im Ghetto ist es verboten //*“.

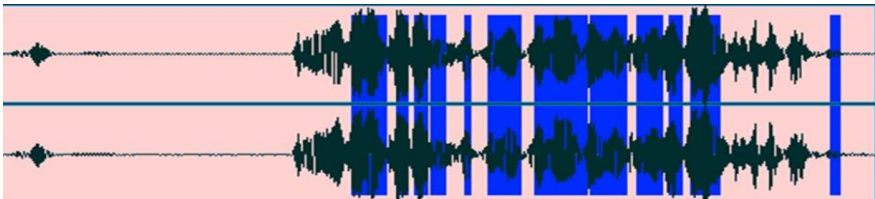

Рис. 3. Осцилограма паузи-хезитації у неправдивому мовленні Якоба „Hm... das stimmt aber ich habe dann mit bei uns im Ghetto ist es verboten“

Отже, за результатами дослідження, для неправдивого мовлення характерна значна кількість наддовгих, довгих та середніх пауз, а також вживання пауз-хезитацій. Це пояснюється тим, що нещирий мовець, за допомогою пауз отримує час для роздумів, які допомагають йому приховати брехню.

Список використаних джерел:

1. Вольфовська, О. О. (2012). *Ритмічна організація промов сучасних політичних діячів Німеччини (експериментально-фонетичне дослідження)* (дис. ... канд. філ. наук). Київ, Україна.
2. Кузьмичова, В. К. Інтонація – важливий елемент культури мовлення. Вилучено з <http://kultoramovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine1-15.pdf>.

ПАУЗНЕ ОФОРМЛЕННЯ АНГЛОМОВНИХ СЛОГАНІВ РЕКЛАМНОГО ТА ПОЛІТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Сольонова Ірина Леонідівна

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Вінницький державний педагогічний університет ім.
М. Коцюбинського, Україна

Науковий керівник: Забужанська Інна Дем'янівна

канд. філол. наук, асистент
Вінницький державний педагогічний університет ім.
М. Коцюбинського, Україна

Пауза — це перерва в мовленні, вона виступає як засіб членування мовного потоку. За допомогою паузи ми поділяємо мовний потік на більш дрібні складники: текст — на абзаци, абзац — на фрази, фрази — на синтагми. Такі паузи називаються граматичними, або логічними, оскільки вони утворюються в місцях, призначених для членування.

Граматична пауза супроводжується зміною тону. Використання таких пауз в усному мовленні пов'язане з логіко-смысловим членуванням мови і прогнозується самим ходом мови. Граматичні паузи можуть бути реальними і нереальними [2].

Пауза взаємодіє з темпом і є невідривно пов'язано з ним. Мовний потік можна членувати на окремі відрізки, синтагми. Паузи відіграють досить важливу роль для створення ритму мовлення та його інтонаційного висловлювання. Фінальні синтагми в політичних слоганах марковані наявністю наддовгої паузи, у той час як у рекламних текстах головним є початок, що є значно довшим від попередніх синтагм.

Одним із завдань у контексті нашого дослідження було встановлення специфіки пауз, що передбачало визначення перцептивної тривалості, типу пауз, виявлення характеру їх дистрибуції та функціонування в сучасному рекламному та політичному дискурсах. Паузальне оформлення озвучених американських слоганів має свої особливості [1].

Найуживанішими в текстах рекламних та політичних є короткі (до 300 мс) і середні (300-900 мс) паузи. Одним із засобів виділення вагомих, з погляду мовця, слів є паузація, причому тривалість пауз залежить від ступеня важливості зазначених слів. Найбільший відсоток пауз, викликаних емоційним станом, зафіксовано в текстах політичних слоганів, що можна пояснити

особливостями цього різновиду текстів. Чергування пауз різних типів сприяє злиттю тексту в єдине ціле і водночас слугує засобом привернення й утримання уваги слухачів, оте допомагає адекватно сприймати текст.

Отже, пауза — це перерва, що виступає засобом членування мовленнєвого потоку. Політичні слогани є текстами, де можуть простежуватися середні та довгі паузи. Для рекламних слоганів оптимальними є короткі паузи, які іноді можуть навіть не відчуватися під час мовлення.

Список використаних джерел

1. Калита, А. А. (2002). *Система фонетичних засобів актуалізації смислу висловлювання* (автореф. дис. ... доктора філ.наук). Київський національний лінгвістичний університет. Київ, Україна.
2. Наваренко, І. А. (2009). Взаємодія просодичних засобів у забезпеченні цілісності тексту. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*, 178-189.

ПОВТОР ЯК ЗАСІБ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В ПІСЕННОМУ НАРАТИВІ НА ПРИКЛАДІ ГРУПИ «ARCTIC MONKEYS»

Юрченко Лілія Олегівна

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Вінницький державний педагогічний університет імені
М. Коцюбинського, Україна

Науковий керівник: Лавренчук Ярослав Юрійович

кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології
Вінницький державний педагогічний університет імені
М. Коцюбинського, Україна

Сьогодні англomовний пісенний наратив являється одним із найвпливовіших засобів пропаганди у світі, який з кожним днем популяризує вивчення англійської мови. Пісні демонструють цінності та спосіб життя, який ведеться в англomовних країнах. Однією із найпопулярніших груп нового покоління є «Arctic Monkeys». Використання повторів різного виду в текстах пісень створюють додатковий стилістичний ефект, що увиразнює мотиви пісні, підсилює виразально-зображальні функції пісні та експресивність.

Розглянемо основні види повторів, які характерні для творчості цієї групи. Автори часто використовують риторичні питання, які самі впродовж пісні поширюють, слухач розуміє, що ніхто на ці питання не буде відповідати, але вони задаються знову ж і знову. Таким чином, використання цих повторів створює ефект замкнутого кола, що підсилює експресивність ідеї самотності:

*«All I wanna hear her say is are you mine?
Well are you mine? (are you mine tomorrow?)»*

*Are you mine? (or just mine tonight?)
Are you mine? (are you mine tomorrow?)»*

Наявність тавтології в пісенному наративі вищезгаданої групи також являється характерною рисою. І.Гальперін дає таке визначення тавтології – повтор однієї і тієї самої думки чи ідеї [1]. Використовуючи цей стилістичний засіб, автори акцентують увагу на повторюваних фрагментах, заставляючи слухача детальніше прислухатися до поданого фрагменту. Крім того, доволі часто тавтологія являється інструментом створення парадоксу в піснях цієї групи:

«Suppose you've gotta do what you gotta do»

Контактний лексичний повтор відіграє не малу роль у творенні експресивності пісні. Використання одного й того слова декілька раз підряд створює ритміко-мелодичний ефект, тобто реалізує евфонічні мотиви, надаючи пісні відтінку грубуватості та зухвалості:

*«You're a bad bad woman»
«And it's wrong wrong wrong»*

У той час, як більшість музичних виконавців використовують анафору у своїх композиціях, група «Arctic Monkeys» надає перевагу використанню епіфори. За А. Мороховським епіфора – це стилістична фігура, яка являє собою повторення елементів у кінці кожного рядка, строфи тощо [2]. У піснях цей стилістичний засіб, крім експресивності, є уподібненням «відлуння» ідей, про які говориться протягом твору та творенням ритмічної канви саме за допомогою повтору:

*«Yeah, but I'll still take you home
Yeah, I'll still take you home»*

Приспів у пісні, який в поетичній ліриці носить назву рефрен є відмінний від відомих нам прикладів. Автори гурту майже не використовують повтори в приспівах, таким чином вони привертають увагу до куплетів, де існує велика кількість різноманітних повторів. Акцентація приспіву відбувається лише через його повтор після куплетів не більше. Єдиний вид повтору, який зрідка використовується є – обрамлення (термінологія за А. Мороховським) [2], повтор одного і того ж рядка на початку та в кінці приспіву:

*«Crawling back to you
Ever thought of calling when you've had a few?
'Cause I always do
Maybe I'm too busy being yours to fall for somebody new
Now I've thought it through
Crawling back to you»*

Висновки. Отже, особливістю творчістю групи «Arctic Monkeys» є використання різноманітних видів повторів. Вони сприяють не лише ритмомелодичному аспекту пісні, а також створюють додатковий

експресивний ефект. Стилистичні фігури також відіграють вагомую роль у формуванні структури пісенного наративу. Саме використання різноманітних видів повторів робить тексти групи «Arctic Monkeys» такими легкими для запам'ятовування і тому популярними.

Список використаних джерел:

1. Гальперин, И. Р. (1971). *Стилистика английского языка*. Москва: Высшая школа.
2. Мороховский, А. Н., Воробьева, О. П., Лихошерст, Н. И. & Тимошенко, З. В. (1984). *Стилистика английского языка*. Київ: Вища школа.

ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Горовенко Катерина Сергіївна

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, Україна

Сучасне суспільство зацікавлене в людях високого професійного рівня і ділових якостей, здатних приймати нестандартні рішення, які вміють творчо мислити. Динамічний розвиток оточуючого світу вимагає, щоб випускники мали такі якості особистості, як ініціативність, здатність творчо мислити і знаходити нестандартні рішення.

Одним із способів досягнення цієї мети є діяльнісний принцип навчання, згідно з яким у студентів мають бути сформовані компоненти навчальної діяльності (навчально-пізнавальний інтерес, самоконтроль, самооцінка). Технологія проблемно-діалогічного навчання використовується як засіб розвитку цих компонентів, оскільки забезпечує високий рівень засвоєння знань, ефективний розвиток інтелекту, творчих здібностей студентів, виховання активної особистості [1].

Сутність проблемного навчання полягає у створенні проблемних ситуацій, необхідних для виконання завдань, які містять певні труднощі, для подолання яких потрібно активізувати творчу розумову діяльність. Тобто проблемне навчання – це форма організації навчальних занять, при якій знання передаються студентам не в готовому вигляді, а в процесі самостійної пізнавальної діяльності в умовах проблемних ситуацій [1].

Проблемна ситуація - інтелектуальне ускладнення, що зумовлюється браком досвіду та знань у суб'єкта для розв'язання поставленої задачі, що призводить до пошуку людиною альтернативних варіантів вирішення проблеми. Проблемна ситуація складається з складного теоретичного і практичного питання, яке потребує детального дослідження, вивчення та аналізу у співвідношеннях з певними умовами, які створюють ту чи іншу ситуацію [2].

Проблемний підхід є особливо ефективним для навчання студентів діалогічного мовлення. На кожному етапі розвитку навичок діалогічного мовлення може використовуватися система вправ, в основі якої закладена проблемна ситуація. При виконанні цих вправ величезну роль відіграє зорова і слухова наочність, яка дозволяє урізноманітнити варіанти проблемних ситуацій.

Проблемно-діалогічна технологія дає розгорнуту відповідь на питання, як навчити студента ставити запитання, відповідати на них і вирішували проблемні ситуації. «Проблемний діалог» позначає, що на занятті повинні бути опрацьовані дві ланки: постановка навчальної проблеми та пошук її вирішення.

Постановка проблеми – це етап формулювання теми уроку або питання для дослідження. Пошук рішення – етап формулювання нового знання.

Слово «діалог» означає, що постановку проблеми і пошук рішення студенти здійснюють в ході спеціально вибудованого викладачем діалогу. В даному випадку, діалогічне мовлення відбувається в контексті діалогу «учень – викладач; викладач – учень».

Розрізняють два види діалогу: спонукаючий та активізуючий.

Спонукаючий діалог складається з окремих стимулюючих реплік, які допомагають студентові працювати по-справжньому творчо. На етапі постановки проблеми цей діалог застосовується для того, щоб студенти усвідомили протиріччя, закладене в проблемній ситуації, і сформулювали проблему. На етапі пошуку рішення викладач спонукає студентів висунути і перевірити гіпотези, тобто забезпечує «відкриття» знань шляхом проб і помилок.

Активізуючий діалог являє собою систему питань і завдань, яка активізує і, відповідно, розвиває логічне мислення студентів. На етапі постановки проблеми викладач покроково підводить студентів до формулювання теми. На етапі пошуку рішення він вибудовує логічний ланцюжок умовиводів, що ведуть до нового знання.

Таким чином, проблемно-діалогічне навчання – це тип навчання, яке забезпечує творче засвоєння знань студентами за допомогою спеціально організованого викладачем діалогу. Викладач за допомогою спонукаючого або активізуючого діалогу допомагає студентам поставити навчальну проблему, тобто сформулювати тему уроку або питання для дослідження, тим самим викликаючи інтерес студентів до нового матеріалу, формуючи пізнавальну мотивацію. Потім за допомогою спонукаючого або активізуючого діалогу викладач організовує пошук рішення, або «відкриття» нового знання. При цьому досягається справжнє розуміння студентами матеріалу [1].

На уроках англійської мови можна використовувати різноманітні проблемні ситуації в залежності від теми уроку:

- з одночасним пред'явленням двох суперечливих фактів (теорій, думок), після чого викладач вимовляє такі репліки спонукаючого діалогу: «Що вас здивувало? Яке протиріччя ви помітили? Яке питання виникає?» – з пред'явленням практичного завдання, заснованого на новому матеріалі.

- спонукаючий діалог у поєднанні з роздумами може мати такі репліки викладача: «завдання було одне? А як ви його виконали? Чому вийшли різні варіанти?».

- спонукаючий діалог з ускладненням може мати наступні репліки викладача: «Ви змогли виконати завдання? Ні? Де виникли складнощі? Чим це завдання не схоже на попереднє?» [1].

Всі названі вище завдання, ситуації формують у студентів самостійність вирішення тієї чи іншої проблеми, підвищують рівень засвоєння знань. Однак слід зауважити, що вправи, в основі яких закладена проблемна ситуація, необхідно виконувати в комплексі з іншими типами вправ. В цьому випадку вони допоможуть домогтися більш ефективних результатів у досягненні поставлених цілей.

Таким чином, завдяки такому виду організації навчальної діяльності, як проблемно-діалогічне навчання, у студентів виховується здатність самостійно аналізувати проблемну ситуацію, бачити проблему і знаходити правильну відповідь. Активізуються навички лексично-та граматично коректного діалогічного мовлення.

Список використаних джерел:

1. Антропова, И. П. (2015). Технология проблемного диалога на уроках английского языка. *Центр научного сотрудничества «Интерактив плюс»*, 3(2), 1-5.
2. Дмитренко, Н. Є. & Петрова, А. І. (2017). Застосування проблемних ситуацій для формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх учителів на заняттях з англійської мови. *Іноземні мови*, (3), 23-29.

РОЛЬ НЕВЕРБАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Охота Яна Анатоліївна

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
*Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, Україна*

Нерозуміння поширені серед людей, які мають різні культури. Але як ми можемо досягти більшого та кращого розуміння між собою? Культура - це не лише їжа та музика. Наші думки також є частиною культури. Культура також означає, що ми можемо, і повинні вміти розуміти різні думки, якщо ми хочемо жити в цій культурі. Культурні відмінності часто призводять до непорозумінь між носіями різних мов, а інколи навіть до міжнародних конфліктів. Заздалегідь інформування про звичаї, стереотипи, норми мовної та немовної поведінки конкретної країни є необхідною умовою для прожиття у ній та спілкування з представниками іншомовної культури без неприємних випадків. Вміння

користуватися арсеналом невербальної комунікації сприяє формуванню культури спілкування.

Сучасний світ потребує підвищеної уваги та інтерес до вивчення, розвитку та впровадження у практичну сферу нових галузей наук. Однією з таких наук є міжкультурна комунікація - наука, яка вивчає особливості вербального і невербального спілкування людей, що належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот [2].

Для нас, як для викладачів іноземних мов, дуже важливо бути обізнаними у сфері невербальної взаємодії між людьми. Тому слід поповнювати свої знання та приділяти достатньо уваги до цієї проблеми. Адже важливо не тільки просто перекласти правильно текст з однієї мови на іншу, але й враховувати такі нюанси при перекладі, як почуття і емоції людей, поведінка та зоровий контакт, міміка та жести. Тільки у цьому випадку є можливість повною мірою передати слова та відчуття.

Насправді наукові дослідження показують, що ми переважно спілкуємося невербально. Доведено, що за рахунок невербальних засобів відбувається від 40 до 80 % комунікації. У процесі спілкування ми відсилаємо та, навпаки, отримуємо величезну кількість безсловесних сигналів, адже абсолютно вся немовна поведінка несе у собі певне повідомлення співрозмовнику [1].

Немовні засоби комунікації виконують кілька вагомих функцій: доповнення, копіювання або підсилення вербальних повідомлень, заперечення тих чи інших слів. Також невербальне спілкування характеризується тим, що воно значно полегшує та спрощує процес сприймання інформації, вираженої за допомогою слів.

У сучасному світі, коли ми вступаємо у контакт вперше з незнайомою людиною, основним показником для першого враження та для створення певного образу служить саме невербальна поведінка. Насамперед ми звертаємо увагу на манери, інтонацію, зовнішність та жестикуляцію один одного, деколи навіть більше уваги приділяється немовним сигналам, ніж темі, яка обговорюється. Таким чином, невербальна комунікація виступає одним із перших шляхів пізнання людини [1].

На сучасному етапі вже чітко усвідомлюється, що єдиний, часто навіть необачний, жест може призвести до появи не тільки незначної незрозумілості, а й до ворожості між співрозмовниками, та навіть до складних, серйозних конфліктів. Зважаючи на відмінності вербальних і невербальних сигналів у носіїв абсолютно різних культур, при їх взаємодії можуть виникати так звані ненавмисні збої у процесі спілкування. Подібні непорозуміння пов'язані з тим, що комуніканти кожен по-своєму розуміють і мовні і немовні повідомлення, які надсилають один одному.

Висновки. Отже, аналізуючи засоби невербальної комунікації, ми можемо з легкістю виявити такий аспект комунікаційного процесу, як наміри його учасників та розпізнавати їх у процесі міжособистісного спілкування. Вони справляють суттєвий вплив на характер стосунків між людьми, особливо коли співрозмовники є представниками різних культур. Для того щоб успішно здійснювати професійну діяльність, треба знати і вміти розпізнавати (читати) невербальні засоби спілкування.

Список використаних джерел:

1. Бацевич, Ф. С. (2010). *Нариси з лінгвістичної прагматики*. Львів: ПАІС.
2. Манакін, В.М. (2012). *Мова і міжкультурна комунікація*. Київ.

СЕМІОТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ РЕКЛАМИ**Кучерук Валерія Миколаївна**

студентка факультету іноземних мов

*Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, Україна***Науковий керівник: Козачишина Оксана Леонідівна**канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології
*Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, Україна*

Семіотика розглядає будь-які об'єкти як знаки. Отже, з позиції семіотичного підходу рекламний текст вивчається не як інструмент маркетингу, а як система знаків, створених для трансляції певного повідомлення, яка може бути декодована [3]. Рекламне повідомлення – це складний знак, який складається із простих знаків, що взаємодіють між собою та завдяки яким реалізується прагматична спрямованість реклами. Знак є носієм інформації і найменшим елементом комунікації. Знаками є вербальні і невербальні, матеріальні і нематеріальні об'єкти: буква, цифра, слово, жест, елемент одягу, аромат, колір, звук та ін.

Подібний підхід до розгляду реклами спирається на ідею про взаємозв'язок між знаком та словом, витоки якої прослідковуються ще у середньовіччі, а подальшу розробку якої знаходимо у працях Ч.С.Пірса, Л.В. Якобсона, Ф. де Соссюра, Ч.В. Морріса та ін.

Заслуга Ч.В. Морріса полягає в тому, що саме він ввів у науковий обіг поняття семіозиса (процесу, в якому щось функціонує як знак), розробив методологію семіотичного аналізу, що включає три виміри: семантичний, синтаксичний і прагматичний. Відповідно до цієї методології, семантика визначає відносини знака до його об'єкту («знак-значення»), синтактика регулює відносини між знаками і ставлення знака до самого себе («знак-знак»), прагматика вивчає відносини між знаком і людиною, яка його сприймає («знак-інтерпретатор») [2].

Однак саме Чарльз Сандерс Пірс, американський математик, філософ, логік і натураліст, вважається засновником семіотики як науки, оскільки він першим розробив теорію знаків, спираючись на ідеї середньовічної логіки та філософських тверджень про знаки і слова [1].

Ч. Пірс виділяв три типи знаків відповідно до предмету позначення: іконічні, індексальні та символічні.

Іконічні знаки мають схожість з референтним об'єктом, а також, як вважав Морріс, несуть в собі деякі його властивості. Іконічними знаками можуть

служити фотографії, малюнки, звуконаслідувальні слова та інші засоби, знакова форма яких подібна до вихідного об'єкту. Іконічні знаки застосовні тільки для позначення реально існуючих матеріальних об'єктів, для позначення абстрактних понять іконічних форм не існує. Рекламу часто використовує іконічні позначення, транслюючи зображення рекламованого товару. Іконічними зображеннями в рекламі можуть слугувати навіть люди, особливо відомі: скористатися їхнім авторитетом зазвичай є ефективним рекламним ходом.

Індексальні знаки не зображують сам об'єкт, а вказують на нього за допомогою будь-яких засобів. Форма індексальних знаків не є повторенням форми референтного об'єкта (як іконічний знак), але і не є випадковою. Між знаком і джерелом існує причинно-наслідковий зв'язок. У рекламній комунікації індексальні знаки часто використовуються для демонстрації тих умов, в яких необхідний об'єкт рекламування, або тих умов, для досягнення яких потрібен певний товар.

Символічні знаки в рекламі чітко простежуються при створенні і доведенні логотипу компанії до свідомості споживачів як символ-імідж, символ-ідентифікація фірми-рекламодавця. Логотип – візуальне зображення назви фірми або її товарів [4]. Крім логотипів, символічні риси носять бренд-персонажі: люди, тварини, анімаційні герої-образи певного бренду. Символічні знаки важчі для сприйняття, вони створюють стійкі асоціативні ряди і зв'язок з брендом, які міцно закріплюються у свідомості споживачів і здатні зберігати свій ефект протягом життя цілого покоління.

Перевага семиотичного підходу до інтерпретації реклами полягає в тому, що він здатний проникнути в її суть на самому глибинному рівні, розглянути рекламу не з точки зору її загальної ідеї і стратегії, а деталізовано досліджувати кожен найменший її елемент – знак.

Список використаних джерел:

1. Манаєнкова, Е. А. (2013). Семиотические школы и направления. *Аналитика культурологии, Тамбовский государственный университет им. Г.Р. Державина*, 3(27), 37-44.
2. Равшанов, М., Гулямова, Н. & Азизова, С. (2011). *История семиотики*: Навоий: НГГИ.
3. Полікарпова, Ю. О. (2005). Семиотичний підхід до використання відеореклами реклами у викладанні іноземної мови. *Культура народів Причорномор'я*, (57), 113-116.
4. Щербак, Ю. П. (2006). Реклама как семиотическая система. *Вестник КГУ им. А. Некрасова*, (4), 195-200.

СУЧАСНІ ЛІНГВІСТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСКУРСУ ТА ЙОГО ТИПІВ

Теліцина Марина Едуардівна

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов
*Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, Україна*

Науковий керівник: Мосійчук Антоніна Вікторівна

канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології
*Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, Україна*

Наразі велика кількість учених працює над дослідженням дискурсу, його визначенням, структурою та класифікацією. За словами О. В. Кардашової, типологія дискурсів «є інтуїтивною, тим більше, що у науковій практиці виділення різних «типів» дискурсу здійснюється, як правило, за аналогією з переліком суспільних інститутів (наука, релігія, політика, ЗМІ) та з функціональними стилями (науковий, публіцистичний, офіційний), або ж згідно з уявленнями про існування видів свідомості (повсякденна, художня, наукова)» [1].

Учені, що займаються вивченням проблеми дискурсу, презентують різні підходи щодо визначення даного явища. Патрік Серію, представник формального підходу, стверджує, що «...під дискурсом будуть розумітися два або кілька речень, що знаходяться один з одним у смисловому зв'язку» [2]. Французький філософ-постструктураліст та семіотик Ролан Барт визначає дискурс як соціальні знаки, наповнені суспільно значущим сенсом: і міфічним змістом [3]. В. В. Красних виділяє його вузьке і широке розуміння: «Дискурс у вузькому розумінні є проявом мовленнєвої діяльності в розмовно-побутовій мові і являє собою обмін репліками без особливого мовленнєвого задуму. Дискурс в широкому розумінні трактується як прояв мовленнєвих можливостей окремої особистості, як система комунікації» [4]. Серйозним недоліком такого підходу була і є крайня зосередженість на аналізі функцій елементів мови і дискурсу виключно по відношенню один до одного. Як наслідок, одержувані в рамках формального підходу моделі відрізняються високим ступенем абстрактності, що ускладнює їх використання для аналізу природного спілкування.

Другий, інтерактивний підхід актуалізує такі властивості дискурсу, як процесуальність, діалогічність. У такому трактуванні «дискурс як процес» прирівнюється до акту комунікації, пов'язується з комунікативною подією і протиставляється «тексту як структурі» по ряду опозиційних ознак: динамічність-статичність, процес-результат, монологічність-діалогічність та ін. Даний підхід розглядає дискурс у тому вигляді, в якому вислови постають у свідомості інтерпретатора.

Існує також функціональний підхід, що трактує дискурс як будь-яке вживання мови. Представники даного підходу розглядають дискурс з погляду

на мову як на соціокультурне явище. Поняття дискурсу за такого підходу означає єдність процесу мовної комунікації (мовлення) та об'єкту, що виникає в його результаті (текст).

Спільною рисою вищезазначених підходів є те, що дискурс осмислюється як лінійна структура. За словами О. В. Кардашової, лінійна організація дискурсу зумовлює, зокрема, такі його властивості, як дискретність і тривалість, що доповнюють один одного. Так, будь-який дискурс лінійної структури може бути розділений на частини (пропозиції, абзаци, розділи, параграфи тексту; окремі репліки і групи реплік в діалозі). У той же час його фрагменти є пов'язані синтагматичними зв'язками між собою [1].

Трактування дискурсу є характерною особливістю антропоцентричних досліджень. Ці трактування базуються на протиставленні дискурсу і тексту. У вітчизняній науці найбільш чітко дана позиція представлена в роботах А. К. Михальської і словнику-довіднику «Педагогічне Мовознавство», створеному науковим колективом під керівництвом Т. А. Ладихенської. У «Основах риторики» А. К. Михальської дискурс постає як потік мовленнєвої поведінки, письмовою фіксацією якого виступає текст [5].

Дискурс і текст насамперед розмежовуються на основі статичності (текст) і динаміки (дискурс) і при цьому актуалізують такі поняття, як мовна поведінка, мовленнєва подія, мовна ситуація і, звичайно ж, мовленнєва діяльність та мовне спілкування, які складають концептуальну базу сучасної лінгвістичної дисципліни – дискурс-аналізу, що вивчає структуру та одиниці дискурсу. При цьому мінімальною одиницею дискурсу виступає мовленнєвий акт в його загальноприйнятому розумінні. Текст же як термін в такому описі зникає.

В даний час існує безліч концепцій розуміння дискурсу, які ґрунтуються на протиставленні тексту і дискурсу. Кожна з них висуває свої способи відокремлення цих лінгвістичних категорій:

- 1) усний дискурс vs. письмовий текст (критерій – форма вираження);
- 2) дискурс = текст + ситуація vs. окремий текст (= дискурс – ситуація) (критерій – включеність ситуації);
- 3) дискурс як діалог vs. текст як монолог (критерій: кількість комунікантів);
- 4) дискурс як процес vs. текст як продукт (критерій процес-результат).

Так, наприклад, В. В. Богданов пропонує розглядати мову і текст як дві нерівнозначні сторони, два аспекти дискурсу. Внаслідок цього дискурс розуміється широко – як все, що говорить і пишеться, іншими словами, як мовна діяльність «що є водночас і мовним матеріалом, причому в будь-якій його репрезентації – звуковій або графічній»[6]. Текст (у вузькому сенсі) розуміється як «мовний матеріал, фіксований на тому чи іншому матеріальному носії». Таким чином, терміни «мова» і «текст» будуть вважатися елементами поняття дискурсу.

У сучасному мовознавстві поняття «дискурс» дослідники класифікують на основі різних ознак та властивостей. Тип дискурсу – це «клас об'єднаних загальною комунікативною метою текстів, які застосовуються в типових ситуаціях спілкування, мають однакову прагматичну установку та спільні лінгвістичні риси» [7]. На думку вчених О. М. Кожина, О. О. Крилової та В. В. Одинцова поняття функціонального стилю збігається із поняттям

дискурсу. Відтак, беручи до уваги екстралінгвальні умови і цілі спілкування, а також мовні характеристики тексту, дослідники виокремлюють науковий, офіційно-діловий, газетно-публіцистичний і розмовно-повсякденний дискурси [8].

На думку українських вчених І. С. Шевченко та О. І. Морозової, «типологія дискурсу завжди історично зумовлена та обирається дослідником згідно з потребами конкретного аналізу» [9]. Д. Крістал [10], В. Хенкс [11], Б. Ельсон і В. Пікет [12] та Л. Лонакер [13] виділяли такі типи дискурсу: складений – тип дискурсу, що містить частини, які належать двом чи більше видам дискурсу; описовий дискурс пояснює чи описує тему; переконувачий – є спробою переконати адресанта виконати певні вказівки, які подаються в дискурсі; розповідний – дискурс, що є переліком подій, зазвичай в минулому, і використовує дієслова у мовленні, жестах та діях для опису ряду подій, які є взаємонезалежними та зазвичай зосереджується на одному чи декількох виконавцях цієї дії; процедурний – використовується для того аби пояснити адресанту як робити те, чи інше; влучний дискурс використовується для викладу набору мовленнєвих сюжетів.

На основі раніше відомих теорій типології дискурсів О. Страшевська виділяє три основні компоненти дискурсу, на яких і базує власну класифікацію: ті, що стосуються змісту; ті, що стосуються форми дискурсу; ті, що стосуються учасників дискурсу. За змістом дослідниця виділяє щоденний, бізнес, політичний, освітнянський, інформаційний, науковий, мистецький, релігійний, спортивний дискурси. За формою виділяє формальний (послідовний, плановий, як письмовий, так і усний) та неформальний (непослідовний, може бути письмовим або усним, хоча частіше асоціюється із усним). Поділ щодо учасників базується на мові (мовах), що використовуються: одно-/двомовний, та щодо кількості мовців: монолог та діалог [14].

Отже, сучасні лінгвісти активно досліджують явище дискурсу, роблячи спроби його класифікувати. На даному етапі розвитку дискурсології існує велика кількість визначень та класифікацій дискурсу, що різняться між собою в залежності від функціонального навантаження, яким його наділяють учені.

Список використаних джерел:

1. Кардашова, О. (2015). Обыденный дискурс как предмет научного осмысления. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*, (1152), 171-176.
2. Серио, П. (2001). *Анализ дискурса во Французской школе (дискурс и интердискурс)*. Москва: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга.
3. Барт, Р. (2003). *Система моды. Статьи по семиотике культуры* (С. Н. Зенкина, пер. з фр.). Москва: Издательство им. Сабашниковых.
4. Красных, В. В. (2001). *Основы психолингвистики и теории коммуникации: курс лекций*. Москва: «Гнозис», 200–201.
5. Михальская, А. К. (1996). *Основы риторики: Мысль и слово*. Москва: Просвещение.
6. Богданов, В. В. (1993). *Текст и текстовое сообщение*. СПб.: Санкт-Петербургский государственный университет.

7. Карпчук, Н. П. (2006). *Адресованість в офіційному та неофіційному англомовному дискурсі (комунікативно-прагматичний аналіз)*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки.
8. Кожин, А. Н. (1982). *Функциональные типы русской речи: учеб. пособие для филол. специальностей ун-тов*. Москва: Высшая школа.
9. Шевченко, І. С. & Морозова, О. І. (2005). *Проблеми типології дискурсу*. В Шевченко, І. С. (ред.) *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен* (с. 233-236). Харків: Константа.
10. Crystal, D. A. (1985). *Dictionary of Linguistics and Phonetics*. New York: Basil Blackwell.
11. Hanks, W. (1987). *Discourse genres in a theory of practice*. New York: Plenum.
12. Elson, B. & Pickett, V. (1988). *Beginning morphology and syntax*. Dallas, TX: Summer Institute of Linguistics.
13. Longacre, R. (1983). *The Grammar of Discourse*. New York: Plenum.
14. Страшевська, О. (2015). Типологія дискурсу як об'єкта лінгвістичних досліджень. *Humanity, computers and communication* (hcc'2015), 76-78.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙ В РАМКАХ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Федоринчик Анна Володимирівна

магістр факультету іноземних мов

*Вінницького державного педагогічного університету імені
Михайла Михайловича Коцюбинського, Україна*

Останнім часом мало не всі лінгвістичні напрямки та вся лінгвістика у цілому вступають у все тісніші та частіші міждисциплінарні та міжнаукові зв'язки з науками інших напрямків, зокрема, з тими, що вивчають будову та сутність процесів людського розуму. Тому, популярною та малодослідженою сферою роботи стає когнітивна лінгвістика.

Хоча кожна когнітивна дисципліна має свій власний об'єкт дослідження, проте саме через мову можна отримати доступ до найбільш об'єктивного аналізу цих структур [1]. У зв'язку з цим когнітивні дослідження стали невід'ємною частиною сучасної лінгвістичної науки.

Глибоке проникнення емоційності в усі сфери життя і пізнавальної діяльності обумовлено тим, що свідомість людини здатна не тільки об'єктивно відображати дійсність, а й оцінити те, що пізнано. Характер такої реакції говорить про внутрішні властивості самого предмета [4]. Звідси випливає, що вивчення емоційного й оцінного в мові належить до однієї з важливих проблем мовознавства.

Завдяки когнітивній парадигмі в лінгвістиці, був встановлений когнітивний характер категорії емотивності. Когнітологія як наука про структуру знань, їх формування, матеріалізацію і трансляцію тісно пов'язана з емотиологією - наукою про вербалізацію, вираження і комунікативність емоцій. Це

пояснюється тим, що всі когнітивні процеси нерозривно пов'язані з емоціями. [6].

У вітчизняній лінгвістиці біля витоків емотивних напрямків стояли І.В. Арнольд, Е.С. Азнаурова, Е.М. Галкіна-Федорук, В.А. Мальцев, М.Д. Городникова, Н.М. Павлова та ін. Великий внесок у вивчення емоцій в лінгвістиці зробив В.І. Шаховський, завдяки якому і виокремився напрямок - емотиологія (лінгвістика емоцій). У зарубіжній лінгвістиці особливу увагу емоційному аспекту мови приділяють А. Вежицкая, В.Волек, Дж.Ейтчисон.

Вчені багатьох областей знань вказують на тісний контакт емоцій і мислення. Фахівці в галузі медицини та психології підкреслюють, що, у людини обробка мовної інформації починається з емоційної програми, яка дає більш загальну оцінку ситуації і тим самим «звужує простір» для обробки цієї інформації логічною програмою. Особливо це помітно в моделі: інтонаційна структура емоціогенних ситуацій: навіть не розуміючи слово або не знаючи його значення, людина тільки з допомогою інтонації здатна пізнати не тільки зону вираження емоції, а й групу емоцій або навіть конкретну емоцію [7].

Підкреслюючи зв'язок емоцій з мовою, Б.І. Додонов вказує, що акт виникнення думки через створення опосередкованого уявлення пов'язаний з дією живої уяви і супроводжується емоційним переживанням [3].

Серед лінгвістів також не викликає сумніву той факт, що емоції включені в структуру свідомості і мислення, що вони пов'язані з когнітивними процесами і стилем мислення людини. Беручи до уваги той факт, що мова – це практична, дійсна свідомість, а поняття – це логічна форма мислення, що має «різновид в силу потреб практичної діяльності людей [7], в тому числі і емоційний різновид, а також з огляду на відображальну функцію емоцій, їх зв'язок з мисленням і відображення в поняттях, доцільно припустити, що емоції повинні бути відображені і закріплені в семантиці слова та інших одиниць мови. Ця теза становить теоретичну базу для дослідження лінгвістики емоцій: «Заперечувати наявність емоцій в мові – значить вступати в протиріччя з абсолютно очевидним фактом» [2].

Як стверджує В.І. Шаховський, у кожної емоції є свої характерні ознаки, каталог яких формує семіотику емоцій людини. Вся людська діяльність, в тому числі мова, пронизана емоціями. А оскільки мова вплетена в усі види діяльності людини, то емоції представлені не тільки в словах, але і в пам'яті, в звуці, в музиці, в металі, в тканині, в світлі, в запаху та інших формах, так як людина є творцем, і в будь-яких формах своєї діяльності вона відтворює свої емоційні переживання [6]. Таким чином, можна говорити про злиття раціонального та емоційного в свідомості людини.

Спираючись на припущення В.І. Шаховського, ми вважаємо, що важливим кроком, який наблизив формування лінгвістичної парадигми вивчення емоцій, слід вважати визнання наукою факту про єдність розуму і емоції в структурі мовної особистості. Емоції пронизують мову, і, проводячи лінгвістичне дослідження, на певному етапі ми, безсумнівно, стикаємося з певним аспектом прояву в мові емотивної функції.

До теперішнього моменту в лінгвістиці вже накопичений великий досвід вивчення емоцій в мові. Кожен лінгвістичний напрям звертається до вивчення

мови емоцій з позицій, властивих дослідженням різних рівнів мови, причому чітке розмежування рівнів може мати окрім безумовних переваг і свої недоліки. На думку О.Е. Філімонової, об'єктивна картина репрезентації емоцій у мові, яка враховує взаємодію різнорідних емотивних елементів і відображає специфіку їх використання при різних умовах спілкування, може бути отримана в результаті інтеграції різнорівневих підходів до вивчення мови емоцій в рамках єдиної концепції. Тільки міждисциплінарний підхід до вивчення категорії емотивності, який є необхідною умовою розвитку гуманітарних технологій в освіті, дозволяє уявити досліджуване явище достатньо повно і широко [5].

Знання про емоції формуються лінійно, поступово на основі особистісного соціального досвіду і біологічної пам'яті. Вони включають в свою концептуальну структуру знання-рецептори (базові, однакові, для семантичної пам'яті всіх комунікантів) і знання-ретуші, різні для різних комунікантів. І ті, і інші формують концептуальне значення лексикалізованої (омовленої і зазначеної) емоції в формі ментального конструкту. Тому слово, яке називає або повідомляє про ту чи іншу емоцію, концептуалізовану і лексикалізовану, є кодованим зберігачем всіх лінгвістичних і екстралінгвістичних знань людини про неї, що входять в його емотивну (емоційну) компетенцію [6].

Висновки. Таким чином, в даному параграфі ми визначили тісний зв'язок емоцій і мислення, з'ясували, що будь-який досвід людства, в тому числі і емоційний, закріплюється в мовних одиницях, і при їх використанні в мові людина кодує, висловлює і сприймає емоції. Зв'язок емоцій і когнітивних процесів, безсумнівно, дозволяє нам досліджувати і вивчати різні емоційні стани в рамках когнітивної лінгвістики, зокрема однієї з її областей знань - концептології, центральним поняттям якої є концепт.

Список використаних джерел:

1. Бабушкин, А. П. (1996). *Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка*. Воронеж: Изд. Воронежского гос. университета.
2. Виноградов, В. В. (1950). О категории модальности и модальных словах в русском языке. *Труды Института русского языка*, (2), 38–79.
3. Додонов, Б. И. (1978). *Эмоция как ценность*. Москва: Политиздат.
4. Разинкина, Н. М. (1972). *Стилистика английской научной речи: элементы эмоционально-субъективной оценки*. Москва: Наука.
5. Филимонова, О. Е. (2007). *Эмоциология текста: анализ репрезентации эмоций в английском тексте*. Санкт-Петербург: Книжный дом.
6. Шаховский, В. И. (2008). *Лингвистическая теория эмоций*. Волгоград: Перемена.
7. Шаховский, В. И. (2009). *Эмоции: долингвистика, лингвистика, лингвокультурология*. Москва: Либроком.

СЕКЦІЯ XIII. ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

КРАЇНИ АЗІЇ ТА АФРИКИ ЯК ПРОСТІР АПРОБАЦІЇ ІНСТИТУТУ БЕЗУМОВНОГО БАЗОВОГО ДОХОДУ

Зіскін Олександр Семенович

ORCID 0000-0002-6683-7634

здобувач кафедри політичних наук і права

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського, Україна*

Науковий керівник: Наумкіна Світлана Михайлівна

д-р. політ. наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», Україна*

Традиційно стійкий інтерес до інституту безумовного базового доходу (ББД) останніми десятиліттями проявляють високорозвинені держави Північної Америки та Європи, зокрема ті з них, які впроваджували ту чи іншу модель соціальної держави та де вона нині перебуває в кризовому стані. Не в останню чергу це зумовлене технологічною революцією, яка вже визначає рівень зайнятості. Штучний інтелект, машинне навчання, Big Data, 3D-друк, нанотехнології, самокеровані автомобілі тощо нині вже коректують перспективи функціонування національних економік, а водночас – і соціальної сфери та соціальної політики. Наявні мережі соціального захисту в більшості розвинених держав уже неадекватні викликам сьогодення. Концепція ББД передбачає цілковиту трансформацію системи державного соціального захисту та комплексні зміни в суміжних сферах (оподаткування, система трудових відносин тощо).

Якщо аналізувати причини, з яких та чи інша країна експериментує з ББД, то помітна істотна мотиваційна відмінність. Країни з високим рівнем розвитку та доходу на душу населення (Канада, США, Фінляндія та ін.), де базові потреби людей задоволені, через інститут ББД прагнуть стимулювати громадян до саморозвитку, креативності, розвитку талантів тощо. Тут першопричиною доцільності впровадження механізму ББД найчастіше називають саме потребу підготуватися до наслідків технологічної революції, яка вже позначається на зайнятості та доходах населення. Натомість у країнах з низьким рівнем доходу на душу населення (Індія, Намібія, Кенія та ін.) інтерес до концепції ББД зумовлений наміром подоланням висхідної бідності, гарантування мінімального соціального захисту громадян тощо. Власне на прикладі кейсів кількох азійських і африканських держав проаналізуємо особливості пілотних проєктів зі запровадження ББД в умовах низького рівня доходів, слабкості людських ресурсів, економічної вразливості тощо.

Індія є однією з небагатьох азійських країн, які набули досвіду та зберігають перспективний інтерес щодо пілотних проєктів зі запровадження ББД. Причина

підвищеного інтересу цієї країни до такої альтернативи чинній системі соціального забезпечення полягає у тому, що розлога система соціального захисту (близько 950 різноманітних програм) є корумпованою та неефективно реалізованою. Першими щодо ББД були експерименти:

- у 2011–2013 рр. пілотний проєкт реалізовувався в восьми селах штату Мадх'я-Прадеш, де мешканцям виплачувалися спершу по 200 (на той час це становило близько 4,35 дол. США), а потім по 300 рупій на місяць (дітям – 100 і 150 відповідно). Більшість реципієнтів витратили допомогу на поліпшення житлових умов, їжу та ліки. Попри скромний розмір допомоги, враховуючи індійські реалії, навіть такий її розмір позитивно позначився на стані здоров'я, успішності дітей; були зафіксовані навіть спроби розпочати малий бізнес. Відтак індійські дослідники зробили висновок: ББД має більш сприятливі наслідки для людей, ніж адресна допомога. До того ж у держави менше можливостей помилитися у виборі претендентів на отримання допомоги, тому бюджетні кошти витратимуться ефективніше;

- у 2011 р. Асоціація індивідуальних жінок-підприємців за фінансової підтримки UNICEF провела півторарічний експеримент. Мешканцям 8 індійських селищ регулярно сплачували спершу по 200 рупій на дорослого та 100 рупій на дітей, згодом виплати зросли до відповідно 300 і 150 рупій [1]. Контрольною групою виступило одне село, населення якого виплат не отримувало. Показово, що в селищах, де виплачувався ББД, навіть попри мізерний розмір виплат, також (як і в першому прикладі) зросла економічна активність, поліпшився стан житла, харчування, зросла відвідуваність шкіл дітьми з нужденних родин тощо.

У 2017 р. щодо реформування системи соціального забезпечення в країні провели опитування, яке актуалізувало тематику ББД. Індійські економісти неодноразово звертали увагу на доцільність запровадження цього механізму соціальної політики. Зокрема, економічний радник уряду Індії А. Субраманьян у 2016–2017 рр. пропонував впровадити виплати в розмірі 7620 рупій (107 дол. США) щомісячно [2], а індійський економіст П. Бардхан рекомендував виплати в розмірі мінімум 4000–5000 рупій (бл. 57–70 дол. США) [3].

На початку 2019 р. було анонсовано запуск найбільшого індійського експерименту з ББД у штаті Сіккім. Це найменший, високогірний штат країни, відомий прогресивними, успішно реалізованими ініціативами¹. Його специфіка проявляється й у тому, що 98 % жителів є грамотними, що істотно знизило рівень бідності [4]. Тут лише 8 % жителів живуть за межею бідності – значно кращий показник, аніж середній по країні. Сам штат невеликий за площею та з порівняно низькою густиною населення, що теж можна віднести до чинників, які потенційно сприяють експерименту. Проєкт заплановано фінансувати коштом доходів від туризму (штат щороку відвідує понад 2,5 млн осіб) та експорту надлишкової електроенергії. Відтак індійський уряд планує з 2022 р. виплачувати ББД кожному зі 610,577 громадян. Ініціатором проєкту є керівна в штаті місцева партія Демократичний фронт Сіккіму. В програмі партії

¹ Наприклад, у 1998 р. тут були заборонені пластикові пакети; віднедавна тут повністю заборонене використання пестицидів тощо.

підкреслено, що коли йдеться про бідність, то на увазі не лише відсутність достатніх фінансів, а й соціальна ізоляція, яка стає як причиною, так і наслідком нужденності. Відтак, на переконання очільників Демократичного фронту Сіккіму, соціальна ізоляція означає, що люди уповні не можуть включитися у соціально-економічне життя суспільства, реалізувати свій потенціал. ББД розглядається відтак як спосіб подолання вимушеної соціальної ізоляції людини.

Відзначимо, що питання ББД у штаті Сіккім актуалізувалося перед черговими виборами. Це стало підставами звинувачень у популізмі Демократичного фронту Сіккіму й Індійської народної партії. Якщо ж все ж політичні обіцянки будуть дотримані, то проект у Сіккімі стане найбільш масштабним в історії, адже досі не було випадків виплати ББД одночасно 610,5 тис. осіб.

Р. Ганді, очільник однієї з провідних партій – Індійський національний конгрес, є одним із лобістів запровадження ББД як механізму подолання бідності². На цьому акцентувалося у передвиборчій кампанії 2019 р. цієї опозиційної партії. Проект Індійського національного конгресу передбачає виплати малозабезпеченим, розмір яких узалежнений від доходів отримувачів. Водночас партія не озвучила, в яку суму бюджету обійдеться реалізація ініціативи. Також не зрозуміло на основі доступної інформації, чи малозабезпечені в випадку запровадження ББД збережуть чи втратять наявні пільги.

Водночас згадану ініціативу Індійського національного конгресу розкритикувала керівна Індійська народна партія, яка і перемогла на виборах 2019 р. Запровадження ББД названо нею нереалістичним, однак Індійська народна партія та уряд Н. Моді свого часу теж розглядали ідею запровадження ББД для фермерів трьох індійських штатів у 2019–2022 рр. Прем'єр-міністр Н. Моді використав ідею ББД як електоральний аргумент, щоб заручитися голосами найбідніших верств населення, в першу чергу фермерів. Відтак видається, що механізм ББД є популярним інструментом маніпуляцій індійських політиків. Чимало з них згадують про нього в ході виборчих кампаній, обіцяючи впровадити після обрання.

Звернемо увагу на кілька з проведених експериментів у країнах Африки:

– в Намібії у 2008–2009 рр. реалізовувалася експериментальна соціальна програма «Basic Income Grant». Кожен, хто проживав у поселеннях Омітаре й Очіверо у віці до 60 років, отримував 100 намібійських доларів щомісяця (на той час це становило близько 12 дол. США). Результати програми зафіксували деяке зниження рівня бідності та злочинності, ріст економічної активності, покращення відвідуваності шкіл тощо [5]. Покращилося харчування дітей, що позначилося на збільшенні маси їх тіла, яка була недостатня через недоїдання. Також у результаті експерименту активізувалося підприємництво. Робітничими та церковними організаціями було створено «Спільноту за безумовний основний дохід» [6]. Це була своєрідна відповідь самої громади

² Такий проект видається дуже складним у реалізації через затратність, адже в Індії за оцінками Всесвітнього банку за межею бідності перебуває 21,9 % населення (близько 280 млн осіб).

отримувачів ББД, яка розробляла поради для усіх, як вони можуть покращити своє життя коштом ББД. Відтак були висловлені припущення, що ББД має потенціал сприяти мобілізації та розширенню можливостей громади. Водночас відсутні дослідження, які б показали, чи через десятиліття після завершення проєкту збереглися та примножилися позитиви від згаданого експерименту з ББД;

– експеримент у Кенії охопив близько 80 селищ заходу держави. Близько 21 тис. дорослих кенійців щомісяця отримують 2 250 кенійських шилінгів (бл. 22,5 дол. США). Грошову допомогу надає американська благодійна організація GiveDirectly, яка вивчає вплив надання населенню грошей без жодних зобов'язань. Тривалість запланованого експерименту – 12 років. Кенійський експеримент проходить у чотирьох групах, аби відповісти на якомога більше питань: у першій групі дорослі кенійці отримують 2 250 шилінгів щомісяця упродовж двох років; у другій групі аналогічна сума буде виплачуватися щомісяця упродовж 12 років; третя група отримає усю суму ББД, передбачену на два роки (еквівалент 505 дол. США) за дві виплати, між якими буде двомісячний інтервал; четверта контрольна група не отримуватиме жодних виплат. Уже за перше півріччя експерименту добробут більшості учасників програми дещо зріс. Окремі кенійці розпочали свій малий бізнес, часто не покидаючи при цьому основної роботи. Багато вкладали кошти в риболовецьке спорядження, велику рогату худобу, освіту. Водночас в ході реалізації проєкту ББД у Кенії, в силу особливостей культури місцевого населення, організатори зіштовхнулися з неочікуваними труднощами, а саме: багато (близько 45 %) місцевих жителів не повірили в безкорисливість організаторів і перейнялися чутками про те, що ці гроші пов'язані з поклонінням нечистим силам;

– експеримент в Уганді розпочатий у 2017 році. Він охопив 50 родин зі селищ поблизу міста Форт-Портал (найбільш туристичного міста країни). Упродовж двох років у межах пілотного проєкту учасники отримували по 8,6 дол. США на тиждень (прожитковий мінімум на одного дорослого та двох дітей). Проєкт здійснювала бельгійська благодійна організація Eight [7] за співпраці з науковцями Гентського університету. Дослідження бельгійських антропологів спрямовується на вивчення впливу ББД на: рівень освіти угандійських дівчат і жінок, доступ населення до медичної допомоги, залучення населення до демократичних інститутів, місцевий економічний розвиток. Про проєкт було знято документальні фільми, у яких підіймається, зокрема, й проблема ББД³.

Відтак констатуємо, що інститут ББД важливий для розв'язання глобальної проблеми росту різноманітних нерівностей і пов'язаного з цим масового громадського невдоволення. Однак для впровадження цього механізму, на нашу думку, необхідна низка передумов: наповненість бюджету держави, високий рівень свідомості населення, економічна освіченість населення, стабільна та ефективна податкова система та ін. Ці чинники сьогодні відсутні у більшості слабо розвинених країн, тому, на нашу думку, відсутня найближча

³ Наприклад, див.: <https://vimeo.com/212272708>

перспектива запровадити у таких країнах ББД як всеохопний і постійний механізм соціальної політики. Натомість реалізація пілотних проєктів має виняткову важливість для підтвердження гіпотез лобістів ББД щодо ефективності цього інструмента соціальної політики, адже на сьогодні емпірична база проведених пілотних проєктів ще недостатня для остаточних висновків щодо переваг і ймовірних загроз ББД.

Список використаних джерел:

1. *India's Experiment in Basic Income Grants* (2019). Вилучено з: <http://globaldialogue.isa-sociology.org/indias-great-experiment-the-transformative-potential-of-basic-income-grants/>
2. *Will PM Modi play Santa Claus?* (2018). Вилучено з: <https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/will-pm-modi-play-santa-claus/articleshow/67242427.cms>
3. Chakraborty, N. (2018). *Universal Basic Income the only way to provide security to India's poor*. Вилучено з: <https://www.nationalheraldindia.com/opinion/universal-basic-income-the-only-way-to-provide-security-to-india-poor>
4. Masih, N. (18 Jan 2019). Tiny Indian state proposes world's biggest experiment with guaranteed income. *The Washington Post*.
5. Widerquist, K. (2018). *Big pilot project in Namibia has positive impact (from 2008)*. Вилучено з: <https://basicincome.org/news/2018/02/big-pilot-project-namibia-positive-impact-2008/>
6. Пищуліна, О. М. (2016). *Економічна модель «безумовного базового доходу»: нова національна альтернатива*. Вилучено з: http://razumkov.org.ua/upload/1456388199_file.pdf
7. McFarland, K. (2016). *Uganda: two-year basic income pilot set to launch in 2017*. Вилучено з: <https://basicincome.org/news/2016/11/uganda-two-year-basic-income-pilot-set-to-launch-in-2017/>

СЕКЦІЯ XIV. ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

О КОНЕЧНОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ЗНАНИЯ

Нолбат София Вячеславовна

студентка кафедры социологии социологического факультета
Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина, Украина

Знание о мире обычно считают бесконечным, безграничным. Познание же, по примеру философов древности, принято считать высшим счастьем. Говоря о знании и познании, приводят в пример круг Сократа: «Внутри большого круга то, что знаю я, внутри маленького – то, что знаешь ты. На границе большого круга – то, чего не знаю я, на границе малого круга – то, что не знаешь ты. Как видишь, я не знаю гораздо больше, чем ты», – [1]. И если личное знание изображено как круг, то бесконечное знание следует представлять в виде плоскости. Как и плоскость, оно не имеет начала и конца. Расширять круг личных знаний можно вечно, а неизвестного все равно будет больше (Рис. 1).

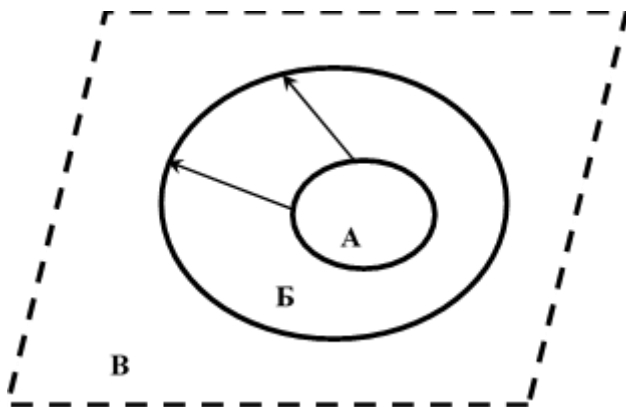

Рис. 1: **А – личное знание, Б – расширенное личное знание, В – плоскость бесконечного знания**

Я же считаю знание конечным. Его можно изобразить в виде сферы. Личное знание – сферический сегмент. Не противореча Сократу, со стороны он выглядит как круг. Как в круге, при увеличении площади сферического сегмента, увеличивается длина круга, который лежит в основании. Иначе говоря, обозримого неизвестного, при увеличении знаний, становится больше чем раньше. Но лишь до достижения условного экватора. С этого момента длина среза будет уменьшаться, вопросов – становится все меньше, пока, наконец, не будет достигнуто абсолютное знание (Рис. 2).

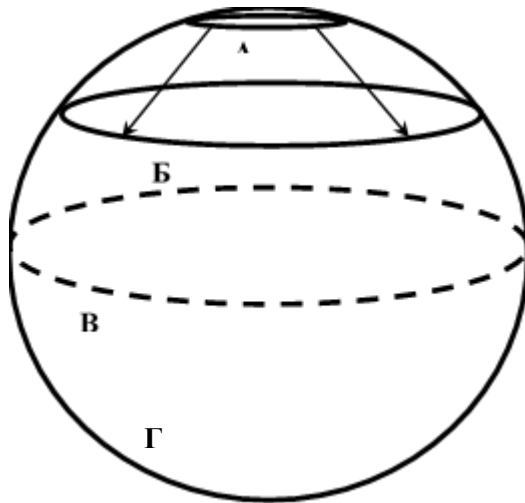

Рис. 2: А – личное знание, Б – расширенное личное знание, В – экватор, Г – сфера абсолютного знания

Очевидно, это знание не может быть открыто одним человеком, но, вероятно, может быть накоплено человечеством. В него должно входить все познаваемое о человеке, Земле и Вселенной. Возникает закономерный вопрос: что является непознаваемым? На него мы ответим в конце.

Но знание может иметь конец лишь в том случае, если оно имело начало. Здесь придется оговорить главное условие, без которого вся гипотеза потеряет смысл: нам необходимо признать существование Бога, и Бога христианского. Тогда началом человеческого знания мы можем считать момент грехопадения. «И сказал змей жене: нет, не умрете, но знает Бог, что в день, в который вы вкусите их, откроются глаза ваши, и вы будете, как боги, знающие добро и зло», – (Быт. 2:4-5) [2]. Вкусив плода с древа Познания Добра и Зла, человек потерял возможность общаться с Творцом, и получил способность к приобретению знаний о мире тварном и об измененном самом себе. Оттого следует считать, что человеку доступно ограниченное знание, которое в границах сотворенной вселенной мы считаем полным.

Само предположение о конечности знаний считается пессимистичным. Мир, в котором нечего познавать выглядит устрашающе. Но мне видится иное. До указанного начала знаний о мире человек, предположительно, был счастлив. Но что он познавал? Я считаю, что познавал о уже упомянутое нами непознаваемое, а точнее – Бога. Как творение, человек никогда не сможет сам понять Бога до конца. Но как созданное по образу и подобию Бога, познавать Его он может. Вечное счастье заключается в вечном познании Бога. И следует предполагать, что по приобретении всех знаний, человечеству не останется ничего иного, как приступить к этому познанию.

Таким образом, хоть знание и конечно, не имеет смысла бояться достижения его границ. Наука может и должна развиваться.

Список використаних джерел:

1. Шамис, А. Л. (2010). *Модели поведения, восприятия и мышления*. М.: Интернет-Университет Информационных Технологий; БИНОМ. Лаборатория знаний, 2010.
2. *Библия. Книги Священного Писания и Нового Завета*. (1988). Москва: Издание московской Патриархии.

СВІТОГЛЯДНІ ЦІННОСТІ ЛЮДИНИ НОВОГО ЧАСУ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПАРАДИГМИ НАУКОВОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

Моравецький Остап Михайлович

аспірант кафедри історії філософії

Львівського національного університету імені Івана Франка, Україна

У традиційному європейському середньовічному суспільстві система моральних і світоглядних цінностей визначалася католицьким християнством. Пануючі в ту епоху суспільні відносини за своєю суттю були особистісними, які визначалися принципом “любові до ближнього”. Це значило, що тогочасна людина реалізовувала себе як особистість по відношенню до іншої.

У нових суспільних відносинах відбувається переорієнтація системи ідеологічних, світоглядних, моральних, релігійних, психологічних та естетичних цінностей. Це пояснюється насамперед тим, що тепер на зміну середньовічним особистісним стосункам приходять система “оречевлених” суспільних відносин, суть якої визначається в першу чергу зміною соціального статусу людини. На відміну від колективної сутності середньовічної людини новоевропейська людина виступає як універсальна індивідуальність, викликана до життя новими суспільними відносинами з новими соціальними структурами та інститутами. Новоевропейська людина виявляється на одинці з собою, “закиненою” в цей чужий для неї світ. Це значить, що відбувається певна універсалізація особистості і зростає ступінь її самосвідомості.

Однак поряд з цим процесом простежується і зворотна тенденція – деантропоморфізації людської сутності. Відтепер людина розцінюється майже як річ серед інших речей, а самі відносини між людьми втрачають свій особистісний характер, вони, як кажуть філософи, оречевлюються. Речі ж (товар), навпаки, стають носіями людських відносин, тобто персоніфікуються. Іншими словами, відбулася фетишизація світу речей, а світ людських відносин – деперсоніфікувався.

Таким чином, можна сказати, що в рамках нових суспільних відносин здійснилася трансформація середньовічної релігії “особистісних відносин”, якою була релігія католицизму, в релігію “речових відносин”, яка багато в чому завдячує протестантизму. Ідеологічний зміст останньої виявляється в принципі “служби ближньому”. Це означає, що відтепер людська гідність

розкривається у корисності для іншого, що надає сенс людському буттю і світу людських відносин.

Подібна трансформація в системі людських цінностей призвела до переорієнтації новоевропейської людини на психологією підприємця, завдяки якій могла розвинутиись нова економіка, заснована на приватній ініціативі.

Ця зміна ціннісної орієнтації суб'єкта діяльності вимагала від новоевропейської науки і філософії не лише відповідати потребам матеріального виробництва, а потребам виробництва нового типу суб'єкта діяльності. Наукові та філософські ідеї отримували широку соціальну підтримку, оскільки вони відповідали глибоким світоглядним потребам новоевропейської людини. Цим, мабуть, можна пояснити, чому в Новий час зріс інтерес до моральної філософії, насамперед до елліністичної філософії епікурейців, стоїків і скептиків. Без перебільшення можна сказати, що стрижень перших філософських і наукових пошуків Нового часу проходить не у сфері “натуральної філософії”, а у сфері морального. Більш того, навіть такі мислителі, як Ньютон і Лаплас, які, здавалося, вирішували лише фізичні проблеми, насправді бачили мету науки в дослідженні істини буття, що проливає світло на сенс людського буття: завдання пізнання природи, безвідносно до ідеї блага є невірним. На захист свого механіцизму вони висували аргументи етичного змісту. В цілому наукові програми Ньютона, Декарта, Гассенді можна розглядати як засіб реалізації їх етичних метапрограм. Все це дозволяє говорити про те, що моральні ідеали і цінності новоевропейської людини тісно пов'язані з характером її наукових уявлень.

Етичний пафос специфіки природничонаукового мислення влучно висловив Б. Паскаль у своїй фразі: “Будемо старатися добре мислити: ось початок моральності.” [2]. І далі: “Очевидно, що людина створена для мислення, в цьому вся її гідність, вся її заслуга і весь обов'язок її мислити як слід.” [2]. Тим же пафосом пройнята і філософська думка Б. Спінози: “...найкорисніше в житті – удосконалювати своє пізнання або розум, і в цьому одному полягає найвище щастя або блаженство людини.” [3].

Отже, в Новий час мислення, раціональне пізнання стає вищим моральним обов'язком людини. І природознавство бере велику частину цього морального обов'язку на себе.

Оречевлення суспільних відносин мало своїм наслідком не тільки ціннісну орієнтацію новоевропейської людини, але і з необхідністю вело до механізації картини світу. При детальному аналізі новоевропейського способу філософування ми стикаємося з тим очевидним фактом, що в XVI-XVII ст. на зміну середньовічному уявленню про світ як організм приходить уявлення про універсум як механізм. Механіцизм як основний спосіб розуміння світу за своїми методологічними функціями був не суто науковою, а загальнокультурною картиною світу. Це означає, що він використовувався не тільки як основа для природничо-наукового пояснення світу, але й як універсальна парадигма для пояснення всіх аспектів людської життєдіяльності, універсальна мова світорозуміння, концептуальний засіб, що найбільш адекватно виражає світовідчуття новоевропейської людини. У цьому сенсі механіцистську модель світу можна розглядати в якості необхідної умови існування і відтворення новоевропейської культури.

Найбільш повно механіцизм знайшов своє вираження у наукових програмах Р. Декарта, зокрема його методології раціоналізму, І. Ньютона, в атомістичній програмі П. Гассенді, синтетичній програмі Г. -В. Лейбніца та ін. Незважаючи на всі відмінності їхніх програм, у них був спільний механістичний ідеал науки. Відповідно до нього, всі явища природи повинні бути пояснені за допомогою протяжності, фігури і руху (картезіанці), атомісти додавали сюди ще непроникиність, або абсолютну твердість першопочатків (Гассенді), а Ньютон і Ляйбніц вводили ще силу.

У своїй праці “Першооснови філософії” Декарт пише: “...уся філософія подібна до дерева, коріння якого – метафізика, стовбур – фізика, а гілки, що виходять від цього стовбура, – всі інші науки, що зводяться до трьох головних: медицини, механіки та етики. Останню я вважаю найвищою і досконалішою наукою, яка передбачає знання інших наук і є останньою сходинкою до вищої мудрості.” [1]. Цю ж ідею проводить і Спіноза у своїй відомій “Етиці”.

Список використаних джерел:

1. Декарт, Р. (1989). *Первоначала філософії*. (Т. 1.). Москва: Мысль.
3. Паскаль, Б. (1994). *Мысли*. Москва: REFL-book.
4. Спіноза, Б. (1957). *Етика*. (Т. 1.). Москва: Госполитиздат.

СЕРВІСНО ОРІЄНТОВАНА ДЕРЖАВА В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ЦЕНТРАМИ КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

Гембач Тамара Олександрівна

здобувач освіти магістр факультету соціальної філософії та управління
Запорізький національний університет, Україна

Актуальність теми полягає в тому, що в структурі управління Міністерства Оборони України останнім часом відбуваються значні зміни. Шляхом реформування змінюється система надання адміністративних послуг громадянам на рівні всіх ланок військового управління. Суттєві зміни відбуваються в системі військових комісаріатів на території всієї України. Нова структура органів місцевого військового управління України, призначена змінити радянську систему військових комісаріатів шляхом створення Територіальних Центрів комплектування та соціальної підтримки. Проведення реформування передбачено Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку зі створенням територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки на базі військових комісаріатів», №9285 від 09.11.2018 року та державною програмою розвитку Збройних Сил України до 2020 року (затвердженої Указом Президента України від 22.03.2017 № 73/2017). Одним

із пріоритетних напрямів реформування системи надання адміністративних послуг Територіальними Центрами комплектування та соціальної підтримки в публічному управлінні України є вдосконалення сфери надання публічних послуг на основі втілення концепції сервісної держави. На думку Я. В. Коженко, сервісна держава – це особлива політична форма організації публічної влади, що має в розпорядженні спеціальний апарат управління, спрямований на надання публічних послуг індивідам, а також система соціальноправових гарантій гідного життєзабезпечення людини, його прав і свобод [1, с. 746]. Концепція сервісної держави передбачає зміну підходу адміністративно-примусового на соціально-сервісний підхід управління в публічному секторі, налагодження відносин між публічними органами і громадянами. Головним призначенням держави стає служіння людині, а однією з функцій Територіальних Центрів комплектування та соціальної підтримки – надання якісних послуг громадянам. Сервісний підхід у публічному управлінні який необхідно втілювати шляхом реформування адміністративних послуг Територіальних Центрів комплектування та соціальної підтримки насамперед передбачає упровадження методів і технологій управління, спрямованих на підвищення якості публічних послуг. В. М. Гаращук визначає, що громадський контроль як основний спосіб забезпечення законності та дисципліни в публічному управлінні, детермінує його як фактор, що забезпечує дисципліну в системі публічної служби, як інструмент, що робить прозорою для суспільства діяльність публічних органів влади [2, с. 36 – 37]. Таким чином реформування системи надання адміністративних послуг Територіальними Центрами комплектування та соціальної підтримки полягає в упровадженні такої системи менеджменту та механізмів контролю, що унеможливають прийняття корупційних рішень посадовими особами, за впровадженням:

- нових підходів до ведення військового обліку, насамперед із використанням Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних та електронного обліку транспортних засобів національної економіки;
- електронних систем документообігу, сумісних із відповідними системами центрів обслуговування населення місцевих органів влади, структурних підрозділів соціального захисту населення тощо;
- спрощеного доступу громадян до відповідних інформаційних ресурсів Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних сил України;
- електронного військового квитка військовозобов'язаного (військовослужбовця) шляхом інтеграції відповідних даних в існуючі технології персоналізації особистості;
- інтерактивних ресурсів із можливістю відображення в режимі реального часу діяльності підрозділів Територіальних Центрів комплектування та соціальної підтримки з обслуговування громадян;
- терміналів (боксів) реєстрації відвідувачів з метою підвищення оперативності надання послуг підрозділами Територіальних Центрів комплектування та соціальної підтримки;
- упровадження сучасних професійних стандартів службової діяльності та професійної підготовки персоналу Територіальних Центрів комплектування та соціальної підтримки;

- запровадження дієвих форм і методів контролю за виконанням службових обов'язків персоналом Територіальних Центрів комплектування та соціальної підтримки;

- забезпечення широкого багатоканального зворотного зв'язку з різними верствами населення (листування, особисті прийоми, соціальні мережі, електронне листування, телефонні консультації, гарячі лінії тощо), що дасть змогу переконатися в прозорості та законності діяльності Територіальних Центрів комплектування та соціальної підтримки.

Характер надання адміністративних послуг у низці сфер державної діяльності раніше не визначав потреби в покращенні якості наданих послуг та оптимізуванні часових витрат на формальні процедури. Очевидно, що в традиційній системі управління ефективність виконання адміністративних функцій було забезпечено в межах ієрархічної моделі планування й контролю. Однак така жорстка ієрархічна система суспільних відносин між органами військового управління і суспільством обмежує ініціативність держави і громадян, перетворюючи їх на механічних виконавців численних формалізованих приписів. Таким шляхом була створена негнучка та надмірно - за регульована система управління й контролю.

Основною стратегією реформування адміністративних послуг Територіальними Центрами комплектування та соціальної підтримки виступає формування ефективних взаємовідносин суспільства і держави, що засноване на задоволенні користувачів адміністративними послугами та військового управління необхідної інтерактивної бази даних, яка буде складатися з Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних та електронного обліку транспортних засобів національної економіки.

При цьому базовим критерієм успіху є оптимізація всієї сукупності сервісів надання адміністративних послуг на території України.

Список використаних джерел:

1. Паращенко, О.І. (2018). Інновації в публічному управлінні як умова розбудови сервісної держави. *Інноваційний прорив України: креативні ідеї та проекти: 85 Студентська наукова конференція (Інновації в управлінні публічним сектором економіки)*, 25 квітня 2019 рік. Київ, Україна: КНЕУ. Вилучено з <https://conferencekneu.wordpress.com/2018/04/20/паращенко-о-інновації-в-публічному-уп/>.
2. Рудомський, Р. (2019). *Реформа військоматів: Як Верховна Рада гальмує відхід від "радянщини"*. Вилучено з <https://www.depo.ua/ukr/war/reforma-viyskkomativ-yak-verhovna-rada-galmuye-vidhid-vid-radyanschini-20190206911590>

СЕКЦІЯ XV. ЮРИДИЧНІ НАУКИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОФОРМЛЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Череватюк Діана Валентинівна

здобувач вищої освіти Інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Середя Олена Григорівна

доктор юридичних наук кафедри трудового права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

В умовах розбудови України, як соціальної, правової, демократичної держави першочерговим завданням є оновлення трудового законодавства. В аспекті євроінтеграції необхідно встановити нові стандарти та цим самим підвищити загальний рівень правової регламентації відносин у сфері праці. Актуальним питанням, у зв'язку з вищезазначеним, є визначення правового оформлення трудових відносин, оскільки проблеми незадекларованої праці породжують різноманітні негативні наслідки та створюють проблему для нормального переходу до міжнародних стандартів.

Зазначені проблеми впливають як на роботодавців, так і на працівників. Відсутність захищених законом обов'язків перед працівником внаслідок не укладення трудових договорів дозволяє роботодавцеві встановлювати свої правила, що часто є вкрай не вигідними для осіб, яких вони наймають, а відсутність легального місця перебування ставить під ризик працівника, особливо в іншій країні, стати жертвою торгівлі людьми.

Вітчизняне законодавство не містить визначення незадекларованої праці, а користується загальноприйнятим в Європейському Союзі, зокрема, це будь-який оплачуваний вид економічної діяльності, що є законним за своєю природою, але так чи інакше приховується від державної влади, враховуючи при цьому різноманітність регуляторних систем держав-членів ЄС. Міжнародна організація праці розглядає це поняття дещо ширше, в аспекті неформальної економіки. Так, згідно з Рекомендації МОП №204 «Про перехід від неформальної економіки до формальної» від 2015 року, це всі види економічної діяльності працівників та економічних одиниць, що, у законодавстві чи на практиці, не обумовлені або недостатньо обумовлені формальними домовленостями.

Сучасні кроки законодавця щодо врегулювання оформлення трудових відносин не призвели до вирішення проблем. Не зважаючи на високі розміри штрафів за не укладення трудового договору з працівником, кількість таких випадків не показує значного зменшення (фінансова відповідальність встановлює штраф у розмірі 30 мінімальних заробітних плат, адміністративна – від 8500 до 17000 грн, кримінальна передбачає не лише штраф, а і виправні роботи). У 2018 році рівень тіньової економіки склав 30% від обсягу офіційного

ВВП. Це трохи нижче показника 2017 року, однак загроза спотворення механізмів дії законів та інструментів ринку ще залишається.

Причини недекларування праці доволі різні, але деякі з них є спільними у роботодавця та працівника. Такі як, правова необізнаність та збільшення доходів шляхом уникнення від сплати податків. Це зменшує витрати роботодавцю та підвищує дохід працівника, тому практика зарплати «в конверті» є досить поширеною.

Для роботодавця це більшою мірою матеріальні втрати, які можуть бути як незначними, так і непосильними для недосвідчених та ще не таких авторитетних і сильних на ринку праці. Для тих підприємців, що уже зміцнили свої позиції, викриття порушення законодавства про працю може спричинити недобросовісну конкуренцію та втрату переваг на ринку.

У такому випадку, працівнику загрожують невігідні умови праці - роботодавець зможе позбавити працівника гарантованого державою розміру заробітної плати, а також встановлених надбавок та доплат. Крім того, неприйняття соціальне забезпечення або його відсутність - працівник втрачає можливість користування державними гарантіями відповідно до чинного законодавства.

Відсутність внесків у Фонд державного страхування, унеможлиблює соціальний захист. Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 року № 1105 роботодавець зобов'язаний надавати та оплачувати застрахованим особам у разі настання страхового випадку відповідний вид матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг згідно із цим Законом, але це є лише при наявності трудових відносин між особами.

Наступною проблемою є відсутність захисту прав у сфері праці. Працівник не зможе захистити себе як учасник трудових відносин, що ставить його у край невігідне становище. Наприклад, якщо роботодавець припинить платити заробітну плату або зменшить її розмір, оскарження буде відбуватись в порядку цивільного судочинства як невиконання умов цивільно-правової угоди.

Недекларування праці також порушує право на свободу об'єднання. Йдеться про профспілки, які здійснюють представництво і захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок в державних органах і органах місцевого самоврядування, відносинах з роботодавцями, а також з іншими об'єднаннями громадян.

Вищенаведені проблеми можуть бути вирішені з використанням міжнародного досвіду. Зокрема у країнах Європи дещо інші стандарти, наприклад у Греції, навіть іноземець, без трудової візи може отримати допомогу, хоча і значно нижчу, ніж та, що могла би бути у працюючого на підставі трудового договору. Ще одним прикладом є законодавче врегулювання питання щодо розмежування цивільно-правових та трудових відносин (Португалія, Нідерланди, Мальта). Визначення таких критеріїв рекомендує і МОП, що допоможе розрізнити працівників та самостійно зайнятих осіб.

Отже, дана проблема поза правового врегулювання трудових відносин завдає шкоди не лише працівнику, як стороні трудового договору, а й державі взагалі і створює перепони для нормального розвитку економіки країни. Держава втрачає доходи, що дозволили б забезпечити реалізацію соціально-економічних програм розвитку міст та збільшили б добробут населення. Утворюється замкнене коло з ненадходження достатньої кількості грошей до бюджету та у висновку підвищенню податків для підтримки державних витрат. Підвищення санкцій за використання незадекларованої праці стало рушієм зменшення кількості порушення через страх перед законом. Враховуючи європейський довід, на нашу думку, це можна підсилити також створенням стимулів для працівників та роботодавців, що дадуть можливість зрозуміти всі ризики і надати перевагу законному працевлаштуванню.

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ

Пеньшіна Сюзанна Олександрівна

студентка 43 групи юридичного факультету

Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Вознюк Наталія Іванівна

старший викладач юридичного факультету

Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки, Україна

Страхування від нещасного випадку – самостійний вид загальнообов'язкового державного соціального страхування, у рамках якого здійснюється соціальний захист працюючих громадян від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. Динаміка страхових випадків за цим видом страхування залишається негативною. Так, тільки у І півріччі 2019 року робочими органами виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України зареєстровано 2335 потерпілих від нещасних випадків на виробництві, з них 189 смертельно. Зокрема у Волинській області кількість страхових нещасних випадків із смертельним наслідком збільшилась у 3,7 разів (*Профілактика виробничого травматизму, 2019*).

Законодавство характеризується своєю динамічністю. Так, з 1 січня 2015 року Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» викладено у новій редакції. За період з 1993 по 2019 роки Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві змінювався п'ять разів. Нещодавно (з 1 липня 2019 року) набув чинності новий Порядок, що визначає процедуру проведення розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві (*Порядок розслідування, 2019*). Тому, питання правового регулювання відносин у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та

професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, не втрачають своєї актуальності.

Сьогодні страхування від нещасних випадків на виробництві є одним із найрозповсюдженіших видів соціального страхування. З 167 країн членів Міжнародної асоціації соціального забезпечення (МАСЗ) даний вид страхування є в 137 країнах. Хоча існує ряд країн, які досі зберегли деякі елементи підходу, заснованого на відповідальності роботодавця. До цих країн належить Азербайджан, Бангладеш, Швейцарія, Монако, Грузія, Казахстан, Шрі-Ланка, Марокко, Уганда, ЮАР, Ліван, Непал, Пакистан, Таїланд, Португалія (при настанні нещасного випадку), Фінляндія, Аргентина, Панама, Австралія та ін. В більшості країн, в яких діє така система, роботодавці зобов'язані застрахувати свою відповідальність в державних або приватних страхових товариствах (Соловйов О., 2016, с. 262).

В Україні правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, визначено у Законі України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (*Про загальнообов'язкове державне*, 2014). Згідно з цим законом, «нещасний випадок – обмежена в часі подія або раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, що сталися у процесі виконання ним трудових обов'язків, внаслідок яких заподіяно шкоду здоров'ю або настала смерть».

Перелік обставин, за яких нещасний випадок та/або гостре професійне захворювання (отруєння) визнаються пов'язаними з виробництвом містяться у пункті 52 чинного Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві. Згідно з підпунктом 5 пункту 52 вказаного Порядку пов'язаним з виробництвом визнається «виконання потерпілим дій в інтересах підприємства (установи, організації), де він працює, що не належать до його трудових (посадових) обов'язків» (*Порядок розслідування*, 2019).

Проте, варто зазначити, що нова редакція Порядку, на відміну від попередніх, не містить визначення поняття «дії в інтересах підприємства». Така ситуація може призвести до неоднозначного тлумачення вказаного поняття, що негативно вплине на реалізацію права на соціальний захист у разі настання нещасного випадку.

У зв'язку з цим, пропонуємо доповнити підпункт 5 пункту 52 чинного Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві абзацом такого змісту: «дії працівника в інтересах підприємства – це дії, які не належать до його трудових (посадових) обов'язків, зокрема із запобігання виникненню аварій або рятування людей та майна підприємства, будь-які інші дії за розпорядженням роботодавця в усній або письмовій формі». Законодавче закріплення поняття «дії в інтересах підприємства» сприятиме більш повній реалізації громадянами права на соціальний захист у разі настання нещасного випадку на виробництві.

Список використаних джерел:

1. *Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. № 1105-XIV розд. I, V* (2014). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14/ed20180120>.

2. *Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві*. № 337 (2019). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#n37>.
3. *Профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань за I півріччя 2019 року*. (2019). Вилучено з <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/965276>.
4. Соловийов, О. (2016). Світовий досвід соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. *Evropsky politicky a pravni diskurz*, Vol. 3, Iss. 2, 261-266. Вилучено з http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

ДО ПИТАННЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

Кушнір Вікторія Віталіївна

студентка Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Шварцева Марія Ігорівна

канд. юр. наук, асистент кафедри міжнародного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

В умовах глобалізації, розвитку інтеграційних процесів і географічного розширення Європейського Союзу все більшого значення у міжнародних відносинах набувають регіональні об'єднання. Вишеградська четвірка – це об'єднання чотирьох центрально-європейських країн: Польщі, Чехії, Угорщини і Словаччини, до виникнення якого спонукали спільність цілей їх зовнішньої політики, історичний досвід та географічна близькість.

Партнерами В–4 є різні країни, регіональні об'єднання, на кшталт Веймарського трикутника (Франція, Німеччина, Польща), міжнародні організації. Сьогодні розвиток співпраці з країнами В4 для України є одним із пріоритетних завдань, що обумовлене насамперед природними, географічними і політичними факторами. Адже Україна має спільний кордон з трьома країнами В4, а саме Польщею, Словаччиною та Угорщиною. Попри відсутність спільних кордонів з Чехією, ми маємо тисячолітню спадщину династичних, господарських та культурних зв'язків, які продовжують розвиватися і в наш час.

У політичній сфері початком формальних взаємовідносин В–4 з Україною стало 3 грудня 1999 р. Під час зустрічі у Високих Татрах, президенти чотирьох країн Вишеградської групи від імені власних народів підтвердили готовність сприяти встановленню миру на Балканах і заявили про своє бажання підтримувати проєвропейські сили в Україні. У той же час, наша держава ще у 1993 р. на законодавчому рівні зафіксувала своє прагнення до співробітництва з країнами Вишеградської четвірки у постанові Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» [1].

Фактична співпраця Вишеградської групи з Україною розпочалася через декілька років у 2004-2005 рр. Втім, напрями та форми співпраці носили обмежений характер, а тому не досягли бажаних результатів. Лише після подій 2014 року, коли Україна стала жертвою агресії Росії, між Україною та Вишеградською четвіркою налагодилася реальна співпраця в галузі енергетики та оборонній сфері, що принесла значні позитивні результати. Зокрема, саме країни В4 одні з перших виступили зі спільними заявами та зверненнями щодо підтримки територіальної цілісності та суверенітету України. Більш того, використовуючи платформу В4, вдалося залучити до обговорення ситуації в Україні, а також заохотити приєднатись до проукраїнських заяв Австрію, Великобританію, Швейцарію, країни Західних Балкан, а також Німеччину та Францію.

Одним з важливих для України та країн Вишеградської четвірки є питання транскордонного та міжрегіонального співробітництва. Подібне співробітництво розглядається сторонами як інструмент розвитку прикордонних територій та складова загального європейського інтеграційного процесу і було закріплено у Державній стратегії регіонального розвитку України на період до 2015 року та Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2007–2010 роки. Нині відносини між Вишеградською четвіркою та Україною не визначені окремим законом, а регулюються різними нормативно-правовими актами. Загалом засади національної зовнішньої політики у відносинах із Вишеградською четвіркою частково врегульовані Законом України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” 2010 р., який охоплював переважно питання культурного і прикордонного міждержавного співробітництва. Цей Закон містив дещо застарілі положення і був оновлений лише у 2017 р., що теж перешкоджало взаємодії України з країнами В4 [2].

Україна має значний потенціал розвитку транскордонного співробітництва, оскільки має 1390 кілометрів сухопутного кордону з країнами ЄС, з них 736 км – з Польщею, Словаччиною і Угорщиною. Важливе значення регіональне і транскордонне співробітництво має для ефективного і взаємовигідного економічного співробітництва прикордонних областей України та країн-сусідів, а також об'єднання спільних дій для розв'язання екологічних проблем, створення належної прикордонної інфраструктури (включаючи технічну модернізацію пунктів перетину) регулювання потоків жителів прикордонних областей, міграційних процесів, пов'язаних з працевлаштуванням. Науковець Є. Кіш виділяє такі пріоритетні напрями співпраці:

- сприяння структурній перебудові та розвитку депресивних регіонів;
- надання фінансових ресурсів регіонам, де спостерігається стагнація економічної діяльності;
- боротьба з тривалим безробіттям та підтримка ініціатив зайнятості;
- адаптація підприємців, робітників промисловості та виробничої сфери до системних проблем, які загрожують безробіттям;
- фінансування розвитку сільськогосподарських територій та прискорення структурної перебудови сільського господарства [3].

Незважаючи на об'єктивну підтримку країнами Вишеградської групи зближення України та Європейського Союзу, зокрема у форматі політичної асоціації та зони вільної торгівлі, що зумовлює різні форми поточного співробітництва, між сторонами цього діалогу сформувалося чимало конфліктогенних ситуацій.

Так, різне трактування певних історичних подій є чинником, який може послабити стратегічне партнерство між Україною та Польщею, незважаючи на потенціал гуманітарного співробітництва між ними. Зокрема, штучна політизація та розбіжності в оцінці подій Волинської трагедії 1943 р. на тлі звернення українських парламентарів до сейму Польщі із проханням визнати волинську трагедію «геноцидом». Основною проблемою у відносинах між Україною та Угорщиною на сьогодні залишається питання статусу угорської меншини в Закарпатті та подвійного громадянства.

Негативно впливає на проведення діалогу між Україною та Чеською Республікою в контексті європейської інтеграції, факт надання ще у 2010 і 2012рр. політичного притулку Б. Данилишину та О. Тимошенку, який був сприйнятий як втручання у суверенні справи. Похідними від цього конфлікту є протокольні заходи, що відбулися з обох сторін. Зокрема, у травні 2011 р. двох чеських дипломатів було оголошено персонами нон-грата в Україні через звинувачення у шпигунстві; у відповідь – із Праги були вислані українські дипломати.

У відносинах між Україною та Словаччиною негативні тенденції розвитку двосторонніх відносин були сформовані російсько-українським газовим конфліктом початку 2009 р. Адже основним викликом для розвитку взаємодії між ними було саме налагодження співробітництва в енергетичній галузі та у сфері транзиту енергоносіїв, особливо з огляду на значний ступінь енергозалежності Братислави. Інші конфлікти розгортаються довкола питань економічного характеру. Зокрема, ідеться про статус словацько-українського підприємства з утилізації переробки сміття в Сімферополі, проблеми довкола завершення будівництва Криворізького гірничо-збагачувального комбінату окислених руд, розпочатого ще у 1985 р. за участі Румунії (28 % внеску) та Словаччини (15,6 %) [4].

Незважаючи на перелічені конфліктні питання, розвиток політичного діалогу та подальшої співпраці із Країнами Вишеградської 4 є важливим та необхідним. Врегулювання відкритих і латентних політичних, етнічних і гуманітарних конфліктів чи принаймні нейтралізація їх найбільш гострих форм можлива шляхом посилення транскордонного співробітництва. Досягти поглиблення транскордонної співпраці допоможе запровадження наступних заходів: розвиток децентралізації; покращення фінансування проєктів регіонального співробітництва; сегментації євро регіонів на менші утворення в рамках існуючих; забезпечення органів місцевого самоврядування спеціалістами з питань транскордонного співробітництва зі знанням іноземних мов; залучення коштів міжнародної технічної допомоги.

Основним принципом зовнішньої політики України щодо країн Центральної Європи має стати усвідомлення стратегічної важливості налагодження відносин із членами В4, тим більше, що країни Вишеграда об'єктивно

зацікавлені у формуванні зони безпеки, співробітництва й демократії в Україні хоча б для того, щоб таким чином, підвищити власну безпеку перед Росією. Для України така співпраця також вигідна, оскільки допомагає облаштовувати прикордонні території, розвивати економічно–соціальну співпрацю з регіонами країн В–4, а також допомагає процесу інтеграції до Європи на регіональному рівні через культурну, політичну та економічну складові. Водночас для реалізації поставлених завдань потрібна політична воля та узгодженість позицій як України, так і країн–членів Вишеградської четвірки.

Список використаних джерел:

1. Каплинський, О. В. (2009). Роль Вишеградської четвірки в контексті національної безпеки України. *Стратегічні пріоритети*, (11), с. 45-63.
2. Про схвалення Концепції Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007–2010 роки (Закон України). Вилучено з <http://uazakon.com/document/fpart24/idx24490.htm>
3. Кіш, Є. (2000). Регіональна політика Європейського Союзу. *Логос*.
4. Перепелиця, Г. М. (2013). Трансформаційні процеси у країнах Вишеградської групи та Україні: порівняльний аналіз. *Видавничий дім «Стилос»*.

EOI 10.11232/11.10.2019.V3.002

ІНТЕРНЕТ ПІРАТСТВО ТА ЯК ЗАКОНОДАВСТВО ЙОГО ЗАОХОЧУЄ

Сперкач Владислав Віталійович

студент другого курсу факультету правничих наук
Національний університет «Києво-Могилянська Академія, Україна

Шахрайство, крадіжка, використання чужого контенту – це правопорушення котрі караються законом, за котрі передбачена чітка реакція відповідних органів. Незаконне використання чужого матеріалу в інтернеті або ж процеси передання власного контенту за допомоги віртуальних мереж в законодавствах країн по всьому світу чітко не прописані. Є лише поверхневі закони котрі регулюють це питання, наприклад: ст. 50 Закону України «Про авторське право та суміжні права», ст.1257 ГК РФ, інші країни СНД та Азії. Зазвичай всі законні протидії закінчуються на захисті авторського права та маленькій агітаційній рекламі перед фільмом в кінотеатрі. Але що якщо справа йде про контент котрий скопійований не в чистому вигляді, повністю перероблена основа, натхнення, бажання купити частку або в певному розмірі інтелектуальну власність, а потім її переробка чи продаж. Це лише частина випадків, які існують й доходять розгляду в суді, тоді тяжко винести рішення відштовхуючись лише від захисту авторського права та існуючої малочисленої судової практики. І це все при тому, що проблема досить вагома, Україна та інші країни СНД посідають найвищі місця в рейтингах країн із інтернет

піратством, величезна кількість коштів проходить повз оподаткування та власники втрачають кошти за свою роботу [1].

Насправді, ми вже маємо приклади гарної протидії інтернет шахрайству і якщо об'єднати різні методи то можна реалізувати чіткий план дій проти цього феномену. Потрібно ввести нові закони котрі регулюють взаємодії в інтернеті та ввести нову політику щодо агітації доброчесного користування.

По-перше, потрібно проаналізувати інтернет ринок та взяти приклад з Китаю, Японії та США, де суворо караються будь-які шахрайські дії в інтернеті. Створити окремі розділи в цивільному та кримінальному кодексах, що будуть регулювати власність в інтернеті та користування нею. Або ж навіть створити окремий збірник, котрий буде містити в собі норми та закони щодо виключно приватної власності в інтернеті й доброчесного користування. Важливо сказати, що характер цих законів повинен мати специфічний, як для власності, характер – все що буде не дозволено реалізовувати за законами чи їх духом заборонено реалізовувати. Наприклад: заборонено без згоди автора користуватися контентом, за духом цієї норми в ситуації, коли була ретрансляція то навіть без закону потрібно звернути до попередньої норми. За порушення таких законів потрібно вводити чіткі санкції задля ментального застереження правопорушень [2].

По-друге, головна проблема в СНД – ментальна. В нашому суспільстві люди звикли отримувати контент в інтернеті безкоштовно, наша держава та правовласники не реалізують будь-якої анти-піратської компанії, існують лише поодинокі випадки агітаційної компанії котра через свою непостійність не мала потрібного ефекту. Тому щоб змінити звичку красти та створити підґрунтя для майбутнього законодавства потрібно проводити масову агітаційну компанію, котра буде засуджувати піратство та спонукати доброчесно користуватися мережею [3].

Крім того не можна забувати, що ми маємо цю проблему не лише через ментальність та відсутність законів, економічна ситуація в регіоні СНД також важлива складова. Через складні економічні умови дуже часто люди не можуть дозволити собі купити музику, фільм чи програму, тому за для задоволення своїх потреб порушують авторське право. В інтернет магазині Steam корпорації Valve існує дуже цікава практика, котра стала каталізатором зменшення піратства відеоігор. Вони ввели для певних країн регіональні ціни, котрі були нижчими за оригінальні. Ця стратегія потрібна і в інших сферах повсюди на перший час, щоб користувачі у яких тяжка ситуація з бюджетом могли мати змогу отримати контент за доступною ціною.

Якщо пересадити суспільство з рейок незаконного користування та привічати до чесного користування, а також оформити це все за допомогою актуального законодавства то проблема буде зменшена та в майбутньому, при правильній політиці дій, навіть поборена.

Список використаних джерел:

1. *Подолання інтернет-піратства в Україні. Спеціальний звіт.* (2015). К.: Телекритика.
2. Грігор'янц, Г. І. (2015). Піратські партії та їх відношення до піратства в авторському праві. *Європейський політико-правовий дискурс* (Т. 2), (4), 143-157.

3. Харитонов, Е. И. (2012). *Гражданские правоотношения интеллектуальной собственности, возникающие в результате творчества (концептуальные основы)*. (2-е изд., перераб. и доп.). Одесса: Фенікс.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ: РЕАЛІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

Богайчук Віталіна Олександрівна

курсант, рядовий податкової міліції

Університет державної фіскальної служби України, Україна

Ярош Анна Олександрівна

канд. юрид. наук, доцент кафедри адміністративного права
і процесу та митної безпеки

Університет державної фіскальної служби України, Україна

Актуальність теми полягає у тому, що сьогодні, безумовно, стрімкий розвиток інформаційних технологій приводить до удосконалення інформаційного суспільства. Але поряд з відкриттям широких можливостей можуть виникати і проблеми, як побічний ефект такого стрімкого розвитку технологій, зокрема, інформаційних. Такий висновок напрошується при спостереганні швидкості змін в інформаційних технологіях, бо інколи зміни можуть призвести до негативних наслідків.

Крім того, в умовах реформування податкової міліції та впровадження новел у податкове законодавство, постає проблема інформаційного пристосування вищезгаданої служби до цих змін, визначення ролі і місця інформаційної системи в забезпеченні функціонування Державної фіскальної служби України.

Актуальність і багатоаспектність досліджуваної проблеми обумовили останнім часом значну увагу науковців до цього питання. Слід зауважити наявність наукових розробок А.О. Дегтяра, М.М. Касьяненко, М.В. Гринюка, П.В. Цимбал, І.С. Стаценко – Сургучової та інших.

Податкова система є складовою системи економічного державного управління. Ефективність такої складної, територіально розгалуженої та інформаційномісткої системи багато в чому визначається організацією та рівнем інформаційно-аналітичної роботи в податкових органах, діяльність яких побудована на великих обсягах різноманітної інформації.

Інформаційно-аналітичне забезпечення в системі органів державної фіскальної служби України є важливим видом допоміжної діяльності в здійсненні ними своїх функцій. Воно охоплює всі етапи їх діяльності і містить збирання інформації, її передачу каналами зв'язку, обробку й аналіз.

Як зазначає А.О. Дегтяр, використовуючи системний підхід, можна виділити такі складові управління: а) інформаційна система; б) керівна система (суб'єкт управління); в) керована система (об'єкт управління) [1].

За І.С. Стаценко–Сургучової, інформаційна система є обов'язковою складовою процесу організації управління податковою міліцією та містить такі

частини: а) економічну інформацію, розміщену на відповідних носіях, організованих певним чином; б) методи, способи, технічні засоби й технології збирання, опрацювання, зберігання, пересилання інформації та її надання підприємствам – користувачам. Залежно від застосування технічних засобів опрацювання інформації розрізняють ручні, механізовані та автоматизовані інформаційні системи [3].

Працівники податкової міліції у процесі своєї професійної діяльності використовують різні види інформації, передусім податкову. Основною метою аналітичної роботи в податковому процесі є визначення та оцінка кількісних і якісних показників податкових надходжень, а також факторів, що їх зумовлюють.

Аналітична робота містить прогнозування та аналіз податкових надходжень і їх джерел, дослідження впливу оподаткування на економічне становище в державі, вивчення завантаженості платників податками і зборами, оцінку чинників, які впливають на надходження податків, розробку загальних економічних засад оподаткування. Крім того, у процесі аналітичної роботи необхідно не тільки реалізовувати фіскальні завдання, але й визначити інструменти оптимізації оподаткування через застосування регулюючих і контролюючих важелів.

На думку М.М. Касьяненко, інформаційно-аналітичне забезпечення органів державної фіскальної служби – це діяльність органів державної фіскальної служби в установленому законом порядку із застосуванням принципів, методів, способів, правил, схем та алгоритмів, за якими здійснюється пошук даних, їх збирання, обробка, накопичення та зберігання тощо, спрямована на надання своїм підрозділам необхідних для вирішення такої ситуації даних у обсязі, достатньому для функціонування системи [2].

Слід зауважити, що організація діяльності податкової міліції має враховувати наявний досвід інформаційно-аналітичної роботи, накопичений на різних рівнях: державному, регіональному та корпоративному. Основою цього є збирання і первинне опрацювання інформації, перенесення документообігу з паперового на електронні носії.

Доцільно зауважує І.С. Стаценко–Сургучова, основними принципами організації інформаційно-аналітичного забезпечення податкової міліції є принципи ініціативності і цілеспрямованості, що передбачають виявлення конкретних проблем діяльності податкової служби, розробку й обґрунтування варіантів їх вирішення для досягнення поставлених цілей. Іншим важливим принципом організації інформаційно-аналітичної діяльності є системність, що передбачає комплексний аналіз конкретних проблем з урахуванням їх місця, ролі і взаємозв'язків у загальній структурі забезпечення дотримання податкового законодавства, правопорядку й економічної безпеки держави [4].

Крім того, інформаційна система державної податкової служби має ряд особливостей, які одночасно називають її проблемами. Зокрема, спостерігається надмірно велика розмірність завдань, чому в умовах перехідної економіки сприяє невпинне зростання кількості платників податків і лібералізація законодавства. Також великими є обсяги тіньової економіки, породжені надмірним податковим навантаженням через недосконале законодавство.

Окрема проблема – це існування «фіктивних» підприємств і так званих конвертаційних центрів. Зазначені фактори вимагають від податкових органів відстеження товарних і фінансових потоків як об'єктів оподаткування.

Доцільно зазначити ще про одну проблему – необхідність введення в інформаційні системи нескінченної кількості документів податкової звітності платників податків – об'ємних декларацій з відповідними розрахунками, скарг, апеляцій і т.д.

Отже, підсумовуючи вищезгадане можна прийти до висновку, що в умовах вдосконалення податкового законодавства та проведення структурних реформ, особливо важливим залишається інформаційне забезпечення податкової діяльності. Тому негачим та актуальним стає вирішення проблем інформаційного супроводження діяльності працівників податкової міліції, об'єктів підприємницької діяльності – пристосування їх до наявних змін, визначення ролі і місця інформаційної системи ДФС на поточному етапі реформування.

Список використаних джерел:

1. Дегтяр, А. О. (2014). *Державно – управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та операційне забезпечення*. Х.: Вид-во ХарРі НАДУ "Магістр".
2. Касьяненко, М. М., Гринюк, М. В. & Цимбал, П. В. (2015). *Організація роботи та управління органами державної фіскальної служби України*. Ірпінь: УДФСУ.
3. Стаценко-Сургучова, І. С. (2015). Забезпечення інформаційної безпеки в органах державної фіскальної служби. *Держава та регіони*, (1), 326-328.
4. Стаценко-Сургучова І. С. (2016). Концепція модернізації інформаційно-аналітичної служби органів податкової міліції України шляхом інформатизації оперативної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*, 12(132), 21 –22.

МАЛОЗНАЧНІ СПРАВИ – НОВЕЛИ ЦИВИЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Єлізаренко Каріна Хачатурівна

студентка 4 курсу

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Україна

Підпорядковані постійним змінам правові норми з кожним днем удосконалюються і пристосовуються до життя в суспільстві. Зміни не минули й цивільно-процесуальне законодавство. Серед новел чинного ЦПК важливе місце відведене інституту «малозначних справ», який ніколи раніше не застосовувався в судовій практиці. В ході здійснення цивільного судочинства перше судове засідання по справі проводиться не пізніше 30 днів з дня відкриття провадження у справі. Підготовче засідання при розгляді справи в порядку спрощеного провадження не проводиться. Законом № 2234-VIII від 07.12.2017 р. внесені зміни до ЦПК, в тому числі саме до ст. 279 ЦПК, а саме ч. 3 ст. 279 викладена в наступній редакції: «Розгляд справи по суті в порядку спрощеного провадження починається з відкриття першого судового засідання

або через тридцять днів з дня відкриття провадження у справі, якщо судове засідання не проводиться» [6].

За новим ЦПК суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання будь-якої зі сторін про інше. За клопотанням однієї із сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи проводиться в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін. Клопотання про розгляд справи у судовому засіданні з повідомленням сторін відповідач має подати в строк для подання відзиву, а позивач — разом з позовом або не пізніше 5 днів з дня отримання відзиву. Суд може відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням сторін за одночасного існування таких умов: 1) предметом позову є стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; 2) характер спірних правовідносин та предмет доказування у справі не вимагають проведення судового засідання з повідомленням сторін для повного та всебічного встановлення обставин справи [6].

Відповідно до ст. 193 ЦПК: «У випадку подання зустрічного позову у справі, яка розглядається за правилами спрощеного позовного провадження, суд постановляє ухвалу про перехід до розгляду справи за правилами загального позовного провадження» [6].

Зважаючи на практику застосування процесуального законодавства, метою впровадження судової реформи в Україні є забезпечення кожному права на справедливий розгляд його справи незалежним і безстороннім судом, а також пріоритетом визначено створення ефективної моделі функціонування судової влади відповідно до європейських стандартів правосуддя, проте метою введення інституту розгляду малозначних справ в Україні, як зазначають дослідники, було встановлення в ЦПК, так званих, процесуальних фільтрів, завдяки яким не кожна справа буде розглядатися за повною процедурою позовного та касаційного провадження. Тобто мета запровадження процедури розгляду малозначних справ в Україні є не підвищення ефективності захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави, а розвантаження суддів у здійсненні ними правосуддя [2].

Відповідно до ч. 3 ст. 274 ЦПК України суду надано повноваження для того, щоб вирішити чи розглядати справу в порядку спрощеного провадження, адже встановлено, що при вирішенні питання про розгляд справи в порядку спрощеного або загального позовного провадження суд враховує ціну позову; значення справи для сторін; обраний позивачем спосіб захисту; категорію та складність справи яка розглядається; обсяг та характер доказів у справі, в тому числі чи потрібно у справі призначити експертизу, викликати свідків; кількість сторін та інших учасників справи; чи становить розгляд справи значний суспільний інтерес; думку сторін щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження [4].

Різниця між розглядом позову в загальному порядку та у спрощеному порядку є те, що суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами. Розгляд справи у порядку спрощеного позовного провадження проводиться без проведення підготовчого засідання та не пізніше 30 днів з дня відкриття

провадження, тобто у два рази швидше, а ніж в загальному позовному провадженні. Провадження за правилами спрощеної процедури розглядаються не більше шістдесяті днів з дня відкриття провадження у справі.

Малозначні справи розглядаються судом із врахуванням низки критеріїв, серед яких: значення справи для сторін; обраний позивачем спосіб захисту; категорію та складність справи; обсяг та характер доказів у даній справі; кількість сторін та інших учасників справи; думка сторін щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження. Під час розгляду справ у малозначних спорах представником може бути не лише адвокат, але і особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність. Таким, чином, адвокатська монополія не торкається малозначних справ.

Однак, кожна із зазначених у ст. 389 ЦПК підстав, яка надає можливість оскаржити судові рішення у малозначній справі, оцінюється суддею-доповідачем на власний розсуд відповідно до внутрішнього переконання [3]. Окрім цього, для скаргника його справа має виняткове значення; як і не може бути, більш важливих чи менш важливих рішень для формування єдиної правозастосовної практики. Ці обставини вказують на те, що віднесення справи до категорії малозначних практично унеможлиблює касаційне оскарження судового рішення, навіть, якщо є обґрунтовані та достатні підстави для цього. У свою чергу, особа позбавляється права на доступ до правосуддя в силу припису закону. Нововведення в частині неможливості касаційного перегляду рішень у малозначних справах стали одним із дискусійних питань як на етапі обговорення законопроекту про внесення змін до ЦПК України, так і після його прийняття. Свідченням цьому можуть слугувати публікації як представників наукових правничих шкіл, так і практикуючих правників, у тому числі й суддів новоствореного Верховного Суду. Зокрема, в деяких публікаціях відстоюється точка зору, що запровадження вказаного «касаційного фільтру» несе загрозу порушення гарантованого Конституцією України права на касаційне оскарження судових рішень та створює перешкоди у доступі до правосуддя [2].

Норми щодо регулювання кваліфікації справ як малозначних та їх судового розгляду спрямовані на досягнення кількох цілей. Перш за все, законодавець прагне надати учасникам справи швидкий та ефективний механізм судового захисту. Крім того, ці норми мають на меті розвантажити судову систему, спростивши судам процедуру розгляду таких справ. Між цими обома цілями повинен існувати виважений баланс, оскільки диспропорція на користь сторін чи суду загрожуватиме або першій, або другій з вказаних цілей.

Таким чином, введення в законодавстві «касаційних фільтрів», за ознакою малозначності справ розглядається не як обмеження у доступі до правосуддя. Даний механізм переслідує мету розвантаження суду касаційної інстанції та прискорення розгляду окремих категорій справ в межах цивільного судочинства. Введення інститут малозначних справ як додаткової форми розгляду й вирішення цивільних справ за новим ЦПК повинно оптимізувати цивільне судочинство.

Однак, існують і певні суперечки щодо віднесення до категорії малозначних справ справ про поновлення на роботі, справ про захист честі, гідності та

ділової репутації, оскільки результат розгляду таких справ може мати дійсно серйозні наслідки для учасників справи.

Напрацювання критеріїв віднесення справ до малозначних має здійснити судова практика при застосуванні нового ЦПК, після чого можна буде стверджувати про ефективність цього інституту процесуального права, забезпечення єдності судової практики з одночасним забезпеченням права на судовий захист.

Список використаних джерел:

1. Ківалов, С. В., Голубева, Н. Ю. & Андронов, І. В. (2017). *Актуальні питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні*. Н. Ю. Голубева (ред.). Одеса: Юридична література.
2. Ахмач, Г. М. (2017). Застосування процесуальних «фільтрів» під час перегляду судових рішень у касаційній інстанції. *Порівняльно-аналітичне право*, (4), 68-71.
3. Зуб, О. Ю. (2015). Спрошене провадження як модель цивільного судочинства. *Науковий вісник публічного та приватного права*, (131), с. 62-70. Вилучено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2015_131_9.
4. Ізарова, І. О. (2017). Реформи цивільного процесуального законодавства в незалежній Україні: 1991 – 2017. *Україна на шляху до Європи: реформа цивільного процесуального законодавства: зб. наук. праць* (с. 18). Київ, Україна.
5. Угриновська, О. & Гембера, Г. (2018). Спрошене позовне провадження: законодавча регламентація та проблеми судової практики. *Підприємництво, господарство і право*, (12), с. 85.
6. *Цивільний процесуальний кодекс України*, №40-41,42. (2004). Відомості Верховної ради України. Вилучено з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15.32>.

МОНОПОЛІЯ АДВОКАТУРИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Кривульський Данило Сергійович

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Резникова М. О.

канд. філос. наук, доцент

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Питання монополії адвокатури, яку було встановлено Законом України про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) в редакції від 26 січня 2016 р. заслуговує на особливу увагу в контексті останніх подій, а саме направлення Верховною Радою законопроекту про скасування даних змін на розгляд до Конституційного Суду України [1].

Відповідно до ще діючого наразі закону основні зміни полягають у чотирьох складових:

1) заміна слова «правовою» у частині четвертій статті 29 словом «правничою», у частині п'ятій статті 55 слова «правового» словом «юридичного», а у частині першій статті 59 слова «правову» словами «професійну правничу»;

2) виключення частини другої статті 59, відповідно до якої «для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура»;

3) переміщення основної норми, яка визначає конституційний статус та завдання адвокатури з Розділу II Конституції «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» в Розділ VIII «Правосуддя» шляхом доповнення цього розділу статтею 131-2, яка встановлює, що «для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура», а також те, що представництво в судах здійснюється виключно адвокатами, за винятком деяких випадків;

4) доповнення розділу XV «Перехідні положення» положеннями про те, що: «...представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131-1 та статті 131-2 цієї Конституції виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року.

Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року.

Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню» [2].

Прихильники існування монополії адвокатури вважають, що вона:

- сприятиме покращенню якості правосуддя та розвантаженню судів від «процесуального брухту»;
- виведе судове представництво на більш високий професійний рівень, сприятиме запобіганню зловживанням і корупції в судах, а також забезпеченню рівних можливостей для учасників судового процесу;
- підвищить репутацію та посилить вплив адвокатури в суспільстві та державі;
- сприятиме реалізації права на справедливий суд;
- сприятиме захисту інтересів клієнта завдяки можливості притягнення адвоката до відповідальності у судовому порядку через неналежне виконання договору та стягнення з нього шкоди.

Заслужують на особливу увагу і думки противників даної реформи, які серед недоліків монополії адвокатури називають наступні:

- нівелювання усталеного конституційного терміну «правова допомога» через заміну його невизначеним та незрозумілим терміном «професійна правничка допомога»;
- всупереч ст. 22 Конституції України звуження змісту та обсягу конституційного права кожного на правову допомогу;
- зниження конституційного статусу адвокатури з важливого інституту захисту прав, свобод людини і громадянина до суміжного інституту в системі правосуддя;

- ускладнення доступу громадян та юридичних осіб до правової допомоги та правосуддя, що пов'язане зі звуженням права кожного на вибір захисника та збільшення витрат на правову допомогу;

- нездатність юридичних осіб особисто здійснювати процесуальні права через представництво в судах їх керівними органами та штатними юрисконсультами, нав'язування їм представництва адвокатів;

- скасування незалежності адвокатури через посилення контролю над адвокатами з боку адвокатської бюрократії та держави;

- створення умов для корупції при доступі до професії адвоката через необхідність великої кількості юристів отримати такий статус задля можливості продовжувати свою кар'єру;

- покладання на юрисконсультів та їх роботодавців невинновданого тягара, пов'язаного із необхідністю значних витрат часу та коштів для набуття статусу адвоката та подальшого його підтримання [3].

Серед усього вищенаведеного можна побачити, що монополія адвокатури створює проблеми як для фізичних і юридичних осіб, так і для держави.

По-перше, здорожчання правової, або як вже її названо у законодавстві «професійної правничої допомоги» є абсолютно прогнозованим, адже сама по собі вартість послуг адвоката є вищою, ніж особи з вищою юридичною освітою, однак без адвокатського свідоцтва, отримання якого у свою чергу передбачає витрати як часу, так і коштів, що у подальшому включається до ціни послуг. Щодо представництва інтересів фізичної особи родичами, або іншими особами, які не є зацікавлені у отриманні з неї прибутку, годі й казати. Тут очевидним є взагалі поява витрат, які раніше особа не несла взагалі.

По-друге, представництво державних органів виключно адвокатами замість штатних юристів створює для них невинновдані ризики. Тут ми погоджуємося із думкою Н.Берези, яка зазначає: «Штатні юристи, здійснюючи представництво інтересів державних органів, більше орієнтуються у справах відповідної установи. Натомість адвокат не бере участі у підготовці рішення органу державної влади, виконанні договору, його укладанні. Адвокат переважно не володіє проблематикою питання. Тому на практиці виникне ситуація, за якої штатні юристи клієнта готуватимуть усі документи, а адвокат в суді лише їх зачитає. У чому ж тоді цінність адвоката в суді?» [4]. Те ж саме стосується і юридичних осіб. Останні дуже часто мають власних штатних юристів, які безумовно краще орієнтуються у суті справи, проте тепер змушені або передавати свої повноваження адвокатам, або ж самі отримувати адвокатське свідоцтво, що, як вже зазначалося, потребує витрат часу і коштів.

Отже, монополія адвокатури є доволі спірним нововведенням в українському судочинстві, свідченням чому є намагання Верховної Ради IX скликання її скасувати. І хоча цілі реформи можна назвати позитивними, однак в цілому нововведення підлягають виправданому жорсткій критиці. На нашу думку, монополія адвокатури є невинновданою та такою, що шкодить одночасно інтересам держави, фізичних та юридичних осіб. Виграють у даному випадку лише суди, процес у яких ймовірно тепер вестиметься на дещо вищому рівні, ніж раніше, та адвокати, клієнтів у яких тепер має значно побільшати.

Ми вважаємо, що згадані нововведення створюють додаткові проблеми, а саме:

1) знецінення досвіду та знань як юристів, що працюють у державних органах та на юридичних осіб;

2) знецінення самого статусу адвоката, оскільки тепер адвокатські свідчення вимушені будуть отримати юристи, діяльність яких по суті не є адвокатською.

На наш погляд, більш логічним було б введення монополії на представництво не адвокатів, а юристів загалом. Це дозволило б також підвищити рівень ведення судочинства, однак для держави і юридичних осіб не було б вище зазначених проблем, а витрати громадян на професійну правничу допомогу були б значно меншими, оскільки майже у кожного є свої знайомі юристи.

Список використаних джерел:

1. Ясинська, Я. (2019). *ВР направила законопроект про скасування адвокатської монополії в КСУ ЮРЛІГА*. Retrieved from https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/188961_vr-napravila-zakonoproekt-pro-skasuvannya-advokatsko-monopol-v-ksu.
2. *Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)*: Закон України (2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>.
3. Кухнюк Д. (2019). *Виключне право адвокатів на представництво в судах: pro et contra. Щомісячний фаховий журнал «Адвокат»*. Retrieved from <http://iadvocate.com.ua/vyklyuchne-pravo-advokativ-na-predstavnytstvo-v-sudah-pro-et-contra/>.
4. Н.Бережа. Монополія адвокатури на здійснення представництва в суді. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. №4. 2016. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/12-2016/bereza.pdf> (дата звернення: 25.05.2019 р.).

НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА НА ШЛЯХУ ПОДОЛАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Міщук Альона Юріївна

студентка юридичного факультету

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Бережна Катерина Вікторівна

д-р. юрид. наук, доцент

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Актуальність обраної теми полягає у тому, що злочинність на сучасному етапі розвитку людства становить надзвичайно серйозну небезпеку для його подальшого розвитку. Виходячи за межі кордонів однієї держави, злочинність набула небезпечного масштабного характеру. Саме тому проблеми, які стосуються міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю, однозначно знаходяться в центрі уваги наукової спільноти через цілком об'єктивні причини.

Механізм здійснення міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю висвітлюється в загальних працях з міжнародного права, у

навчальних підручниках та посібниках. Серед науковців, що досліджують вагомі аспекти міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю, у тому числі за участю України, слід відмітити В. В. Бикова, В. Н. Каламкаряна, В. М. Волженкіна, В. А. Корташкіна, І. І. Лукашука, Є. Г. Ляхова, С. В. Черніченка, О. І. Виноградова, П. Д. Біленчука, С. Є. Єркенова та інших.

В цілому поділяючи погляди перерахованих вище науковців, слід підкреслити, що міжнародна правова допомога в кримінальних справах є одним із головних напрямів сучасного міжнародного співробітництва в галузі боротьби зі злочинністю. Водночас існує низка проблем, яка утруднює міжнародне співробітництво в частині боротьби зі злочинністю, знижує її ефективність та дієвість.

Таким чином, **метою статті** є визначення шляхів, форм й перспектив подальшої боротьби зі злочинністю.

Масштабність та глобальність наслідків порушень міжнародно-правових норм встановлюють необхідність покращення взаємовідносин міжнародних організацій та цивілізованих держав щодо боротьби з негативними наслідками злочинності.

За весь час співробітництва суб'єктів міжнародно-правових відносин щодо подолання злочинності, накопичилось досить багато міжнародно-правових норм, механізмів протидії, принципів взаємодопомоги, припинення та розслідування міжнародних протиправних дій.

Процес становлення співробітництва у протидії міжнародним правопорушенням фактично починається із періоду зародження взаємовідносин між першими розвинутими державами, коли були укладені перші двосторонні договори про видачу злочинців. В подальшому розвиток міжнародних відносин у сфері боротьби зі злочинністю фактично відбувається у розрізі розвитку міжнародного права. Кожний історичний період ставив перед міжнародною спільнотою нові виклики, вимагав зосередження спільних зусиль у вирішенні економічних, політичних, соціальних проблем і, втому числі, проблем боротьби із міжнародними правопорушеннями.

Міжнародно-правове співробітництво у боротьбі зі злочинністю характеризується такими задачами:

- співпраця на міждержавному та міжнародному рівні;
- утворення міжнародних правоохоронних органів;
- взаємодопомога на рівні окремих відомств, що беруть участь у боротьбі з транснаціональною та міжнародною злочинністю;
- правоохоронні органи взаємодіють між собою на міждержавному рівні.

Таким чином, **міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю** – це сукупність комплексних погоджених дій та заходів суверенних держав, в тому числі і міжнародних організацій, які спрямовані щодо розробки та координації заходів попередження, розслідування певних тяжких злочинів і виявлення, затримання й передачу правосуддю правопорушників, а також визначення цілей та вирішення завдань з мінімізації транснаціональних і внутрішньонаціональних протиправних діянь [2].

Сучасними напрямками співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю є:

- укладання міжнародних договорів про боротьбу з окремими видами міжнародних злочинів;

- взаємне визнання кола загально небезпечних діянь, що потребують спільних зусиль їх подолання;
  - надання допомоги в розшуку злочинців, які перебувають на території іншої держави;
  - видача злочинців, що знаходяться на території іншої держави, зацікавленим суб'єктам міжнародного права;
  - участь держав у міжнародних організаціях;
  - обмін інформацією між державами, про вчинені злочини та злочинців.
- Формами міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю є:
- координація та надання інформаційної допомоги шляхом обміну матеріалами у справах;
  - підписання міжнародних договорів щодо боротьби зі злочинами міжнародного характеру;
  - надання правової допомоги по кримінальних справах;
  - проведення уніфікації законодавства;
  - проведення оперативно-розшукових дій, щодо розшуку злочинців, які переходять на території інших держав;
  - профілактичні заходи попередження злочинності;
  - співробітництво щодо припинення злочинних дій і притягнення винних осіб до відповідальності [1].

Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що співробітництво держав розвивається на трьох рівнях:

- двосторонні та багатосторонні договори щодо правової допомоги по кримінальних справах;
- багатосторонні договори про боротьбу з міжнародною злочинністю і злочинами міжнародного характеру;
- договори, що регламентують діяльність відповідних міжнародних організацій. До них можна віднести, наприклад, Міжнародну Конвенцію від 14 грудня 1973 р. Про попередження злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів і покарання за ці злочини, Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листопада 1968 р., тощо [4; 5].

Висновки. Не зважаючи на те, що за останні роки на різних рівнях зроблені значні кроки в об'єднанні держав в боротьбі зі злочинністю, міжнародне співробітництво в цій сфері в цілому знаходиться на стадії становлення.

Актуальним є питання про вироблення єдиної міжнародної політики, що включає в себе не лише міжнародно-правові механізми, а й широкий спектр заходів, спрямованих на попередження проявів злочинності.

Отже, співробітництво країн на міжнародному рівні досить швидко набирає обертів. Оскільки подолання злочинності взаємними зусиллями допомагає державам інтегрувати елементи правової політики більш розвинених держав у своє національне законодавство.

Список використаних джерел:

1. Голина, В. В. (ред.). (2013). *Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию* (книга 1). В. В. Голина & М. Г. Колодяжный (кол. сост.). Киев: Ред. журн. «Право Украины»; Харьков: Право.

2. Зозуля, Є. *Міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю як історико-правове явище*. Вилучено з http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=41902.
3. Білоцький, С. Д. (2012). *Міжнародно-правове регулювання миротворчої діяльності*. Київ: КНЕУ.
4. *Про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів (Конвенція)*. (1973). Вилучено з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_389.

ОДОРОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Гердова Кристина Олександрівна

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Сачко О. В.

*д-р. юрид. наук, професор кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна*

На сьогоднішній день спостерігається активний розвиток науки і техніки, які становлять зміст категорії спеціальних знань і активно використовуються у практиці розслідування злочинів. Вчиняючи злочин особа завжди намагається не залишати слідів або знищити чи приховати їх з метою введення слідства в оману та уникнення покарання. Проте злочинці дуже рідко беруть до уваги такий слід, як запах, а саме запах людини завжди залишається на місці злочину.

Процедуру призначення та проведення одорологічної експертизи та використання її результатів як доказів у кримінальному провадженні у своїх працях дослідили такі науковці: Гусева В. О., Христов О. Л., Ізотов О. І., Калюга К. В., Грекова Л. Ю. та інші.

Криміналістична одорологія як складова криміналістичної техніки поступово сформувалася в кінці 50-х років XX століття в результаті розвитку молекулярної біології, хімії, електроніки й інших природних наук. Основне завдання криміналістичної одорології полягає в ідентифікації злочинця, який залишив запахові сліди на місці скоєння злочину. Крім того, сфера застосування методів кінологічної одорології досить широка. Інформація, що отримується за допомогою цих методів, використовується для дослідження й злочинів, вчинених в умовах неочевидності [1].

Запахові сліди – це новий вид слідів у криміналістиці, вони значно відрізняються від традиційних властивостями, прийомами і технічними засобами роботи під час використання їх у розслідуванні злочинів. Запахові сліди до недавнього часу не відносили до предмету судового слідоведення, оскільки не було методики їх збирання, збереження і дослідження. У даний час є підстави говорити про запахові сліди в слідовідчному аспекті, оскільки існують засоби і прийоми збирання і збереження таких слідів із метою одержання доказової інформації [2].

Наразі криміналістичне дослідження слідів запаху в Україні стикається з комплексом проблемних аспектів. У першу чергу, досить дискусійним питанням є належність одорологічного дослідження до судової експертизи взагалі. Деякі вчені притримуються думки, що його необхідно розглядати як самостійну слідчу дію – «оперативно-слідча виборка» [3]. Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України та Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5, не містять такого поняття як одорологічне дослідження і не відносять одорологічну вибірку до експертиз. Але необхідно зазначити, що Інструкція з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 01.11.2016 № 1145, містить вимоги до підготовки службової собаки-детектора для проведення одорологічної ідентифікації, а одорологічну вибірку здійснюють відповідні посадові особи Національної поліції України. Результати вибірки викладаються в акті про застосування службових собак [4].

Також проблематичним є питання часу збереження запахів. Так, в науковій літературі згадується, що для пошуку «за гарячими слідами» одорологічну інформацію можна використовувати трохи більше ніж через 20 годин з моменту утворення запаху. Проте у 1994 році на кафедрі криміналістики Української академії внутрішніх справ була розроблена методика, що дозволила розширити часовий діапазон консервації, дослідження й використання запаху в слідчій практиці. І на сьогоднішній день в Україні функціонують такі лабораторії по ідентифікації запахових слідів: у Вінницькій, Житомирській та Миколаївській області в складі Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного Центру [3].

Ще однією проблемою є достовірність одорологічної експертизи в цілому, адже на сьогодні досконала методика ідентифікації запаху відсутня. В Україні питання про наявність чи відсутність запаху конкретної людини в запахових слідах вирішується шляхом застосування спеціально підготовлених собак-детекторів методом порівняння в стаціонарних умовах вилучених проб із запаховими зразками осіб, що перевіряються. З огляду на це виникає питання: чи можуть бути використані результати одорологічного дослідження як доказова база в кримінальному провадженні? Серед науковців наразі існує дві протилежні думки.

Вінберг А. І. та Арсеньєв В. Д. стверджують, що дія собаки, як і будь-який доказ, підлягає оцінці в сукупності з іншими доказами, тобто тільки суд може в кожному конкретному випадку вирішити питання про доказове значення результатів проведення зазначеного виду експериментальних дій і оцінити їх у сукупності з іншими наявними у справі доказами.

Автор погоджується з думкою Шиканова В. І. і Тарная Н. Н., які вважають, що результати застосування службово-розшукової собаки не можуть розглядатися як доказ, оскільки в вичерпному переліку джерел судових доказів (засобів доказування) закон собаку-шукача не згадує [3]. При цьому мова йде не тільки про законодавче закріплення такого джерела доказів, але також

необхідно враховувати, що реакція собаки-детектора може виявитися хибною внаслідок певних кліматичних, звукових або інших факторів.

Отже, безперечно, криміналістичні дослідження слідів запаху є перспективним напрямком у системі розслідування та розкриття злочинів. Проте на теперішньому етапі існує коло проблемних питань, які потребують негайного вирішення. Звичайно, необхідно розробити досконалу методику ідентифікації запаху, яка б виключала можливість ймовірних похибок. Також потрібно здійснити правову регламентацію одорологічної експертизи: закріпити це поняття в Кримінальному процесуальному кодексі України, чітко визначити процедуру її призначення та проведення, що дасть змогу використовувати результати одорологічних досліджень як повноцінні докази в кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Капустіна, А. А. (2019). Криміналістичне дослідження слідів запаху (одорологія). *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 23–24 травня 2019 року)*, 305-308.
2. Калюга, К. В. (2017). Використання одорології в отриманні інформації щодо особи злочинця. *Порівняльно-аналітичне право*, (1), 236-238.
3. Христов, О. Л. & Настич, Т. М. (2018). Типові проблеми використання у кримінальному провадженні одорологічної інформації. *Матеріали Всеукраїнського круглого столу (ДДУВС, 12.12.2018)*, 167-170.
4. Інструкція з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України, № 1145. (2016). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16>.

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ

Шостак Юлія Олександрівна

студентка 4 курсу

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

науковий керівник: Сачко Олександр Васильович

д-р. юрид. наук, професор кафедри адміністративного і кримінального права

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Допит є досить важливою слідчою дією, яка відіграє значну роль в процесі отримання доказової інформації. У результаті допиту здобувається і перевіряється велика кількість доказів, що надають інформацію про скоєний злочин, зокрема його мотив, мету, спосіб та умови вчинення злочину, що сприяли його скоєнню. Кримінально-процесуальним кодексом передбачено також такий вид допиту як допит неповнолітніх. Оскільки ця категорія осіб є досить уразливою та має свої психологічні особливості, то проведення такої окремої слідчої дії має свої певні особливості.

Вагомий внесок у розробку наукових основ проведення допиту неповнолітніх зробили відомі вчені-криміналісти зокрема, Тертишник В.М., Васильєв О.М., Дулов А.В., Павлюк Н.В., Ратінов О.Р., Шепітько В.Ю. та ін.

Загальноприйнятим є визначення неповнолітнього як особи, що не досягла 18 річного віку. У свою чергу, осіб, які не досягли віку кримінальної відповідальності, можна класифікувати на малолітніх (до 14 років) та неповнолітніх (малолітніх та осіб у віці від 14 до 18 років). Кримінально-процесуальна регламентація особливостей допиту малолітніх та неповнолітніх осіб, передбачена у статтях 226, 227 КПК України, а також главі 38 (Кримінальне провадження щодо неповнолітніх). Звичайно, кримінально-процесуальне законодавство не може передбачити всі проблемні аспекти допиту неповнолітніх, оскільки як зазначає у своїй дисертаційній роботі Харченко С.В. для обрання правильних прийомів встановлення психологічного контакту, вибору режиму проведення допиту, здійснення впливу на неповнолітнього, оцінки його показань необхідно враховувати не тільки хронологічний вік, а й загальні якості культури і товариства, до якого вони належать, соціально-економічний стан, стать, індивідуально-типологічні якості[4].

Важливим питанням підготовки до допиту неповнолітнього є обрання місця і обстановки допиту (вдома, у школі, кабінеті слідчого тощо), що має сприяти встановленню психологічного контакту і одержанню необхідної інформації. Треба заздалегідь підготувати запитання, які необхідно з'ясувати у неповнолітнього. Неповнолітньому допитуваному слід допомогти у формуванні правдивих показань. Слідчий не повинен ставити запитання, що мають елементи навіювання (навідні запитання). Дуже обережно слід застосовувати оголошення показань інших осіб. Постановка навідних запитань нерідко є причиною виникнення добросовісних помилок у показаннях. Специфічними тактичними прийомами, що можуть застосовуватися при допитах неповнолітніх, є: роз'яснення важливості повідомлення правдивих показань; демонстрація поінформованості про обставини життя допитуваного, його потреби, інтереси; роз'яснення сутності та значення пред'явлених і оголошених матеріалів; роз'яснення неправильно зайнятої позиції [2].

Особливим питанням порядку допиту неповнолітніх є тривалість його проведення. Кримінальний процесуальний закон України чітко не регламентує тривалість проведення допиту неповнолітніх осіб. Відповідно до ч. 2 ст. 226 КПК України допит неповнолітніх осіб молодших і старших вікових груп не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом — понад дві години на день. Н.В Павлюк у своєму дослідженні не погоджується з єдиним підходом законодавця до різних вікових груп. Як вважає автор: «У більшості випадків продуктивно надавати показання неповнолітні молодших вікових груп можуть від 15–20 хвилин, зокрема, це стосується допитуваних 3–5 років; 5–7-річні неповнолітні — близько 20–25 хвилин; 7–10-річні — від 25 до 35 хвилин. Якщо допитуючий за цей час не встигає з'ясувати питання, що його цікавлять, бажано зробити перерву. Після двох періодів допиту продуктивність інтелектуальної діяльності неповнолітніх знижується» [1].

Ще одним питанням, на яке слід звернути увагу є питання щодо присутності на допиті неповнолітніх інших осіб. У КПК передбачено, що допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності - лікаря. Окрему увагу заслуговує питання про залучення психолога під час допиту. Для допиту неповнолітніх потерпілих необхідно залучати психолога-фахівця в психології тієї групи дітей, до якої належить допитуваний. Н.В.Рогатинська у своїй роботі наводить приклад Німеччини, в якій для усунення проблеми правдивості показань свідків обов'язково запрошується експерт-психіатр або психолог, коли виникає питання про правдивість показань неповнолітніх, особливо у справах про сексуальні злочини. Крім того, на думку автора, однією із проблем під час допиту неповнолітніх є доцільність залучення як законних представників неповнолітнього, оскільки вони можуть негативно вплинути на дачу правдивих показань. Підліток може відчувати в присутності батьків почуття страху, сорому, тощо, чутливо реагувати на емоції батьків, стежити за їх мімікою, жестами рухами, і відповідно до цього давати показання або зовсім відмовитись відповідати на запитання слідчого [3].

Отже, виходячи з вищенаведеного, можна підсумувати, що для того, щоб допит неповнолітніх приніс позитивні результати слідчому, необхідно його ретельно спланувати з урахуванням всіх особливостей цієї групи осіб. Важливе значення має саме підбір місця, визначення часових рамок для допиту, та вирішення питання щодо того, присутність яких осіб сприятиме правдивим відповідям на запитання слідчого.

Список використаних джерел:

1. Павлюк, Н. В. (2013). Проблеми підготовки до допиту неповнолітніх під час досудового розслідування. *Питання боротьби зі злочинністю*, (25), 186-196. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pbzz_2013_25_18.
2. Панкратова, К. (2015). Особливості допиту неповнолітніх. *Молода наука*, 73-74. Вилучено з: <http://sites.znu.edu.ua/stud-sci-soc/2015/tom-1----kopiya.pdf#page=73>.
3. Рогатинська, Р. З. & Мудрак, С. М. (2014). Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи. *Право і суспільство*, (5-2), 333-338. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_5_2_74.
4. Харченко, С. В. (2016). *Тактика проведення слідчих (розшукових) дій за участю неповнолітніх підозрюваних* (дис. ... канд. юрид. наук). Київ, Україна.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Корецька Марія Сергіївна

здобувач вищої освіти юридичного факультету
*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Україна*

Науковий керівник: Козін Сергій Миколайович

канд. юрид. наук, асистент кафедри теорії та історії держави і права
*Національний університет біоресурсів і природокористування України
Україна*

З дня проголошення Незалежності України і до сьогодні дуже гостро стоїть питання про екологічну безпеку в нашій країні. За ці 28 років це питання стало надзвичайно актуальним. І, незважаючи на те, що були позитивні зрушення у правовому регулюванні екологічної безпеки нашої країни, ми все ще стикаємось з великою кількістю правових проблем, які існують в цій сфері. Це пов'язано з тим, що зараз закони про екологічну безпеку не є сталими у зв'язку з постійною науковою суперечкою з приводу того, яке місце екологічна безпека посідає в системі екологічного права України.

Зазначені проблеми досліджувались такими науковцями як В. І. Андрейцев, О. С. Баб'як, Д. Н. Бахрах, В. Л. Бредіхіна, Ю. Л. Власенко, А. П. Гетьман, І. В. Гиренко, А. П. Гетьман, В. А. Зуєв, В. М. Єрмоленко, Т. О. Коломоець, А. В. Котелевець, В. В. Костицький, І. О. Краснова, В. І. Курило, О. П. Світличний, Ю. С. Шемшученко, Гулак О.В., М. В. Шульга та ін.

В науковій літературі є різні судження з приводу того, що є екологічна безпека. На думку А. П. Гетьмана та М. В. Шульги, її сутність полягає в захисті людини і навколишнього природного середовища від шкідливого впливу; умовах збереження здоров'я людей і забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку; балансі розвитку екосистем; діяльності по захисту життєво важливих екологічних інтересів; в тому, що вона є складовою частиною міжнародної екологічної безпеки тощо [1].

На думку Гулак О.В., екологічна безпека — це такий стан та умови навколишнього природного середовища, при якому співіснування природи і людини не шкодить, а сприяє забезпеченню екологічної рівноваги, попереджає виникненню небезпек для здоров'я людей та гарантує захист навколишнього середовища [2].

Отже, екологічна безпека – це стан природного середовища, при якому здоров'я людини захищене від шкідливого впливу екологічних умов.

Конституція України – це найголовніший нормативно-правовий акт, в якому регулюються питання про екологічну безпеку. Відтак, в статті 16 йдеться про те, що забезпечення екологічної безпеки, підтримання екологічного балансу на території України, подолання руйнівних наслідків Чорнобильської катастрофи тощо є обов'язком держави [3]. Відповідно до статті 50 кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої

порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена [4].

Та найповніше питання про забезпечення екологічної безпеки відображено в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року. В преамбулі цього закону йдеться про те, що охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини незалежно від сфери господарювання є невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку [5]. Цей Закон визначає правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Цей Закон встановлює, що завданням законодавства про охорону навколишнього природного середовища є регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною.

Відповідно до статті 16 цього Закону державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві ради та виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, державні органи по охороні навколишнього природного середовища і використанню природних ресурсів та інші державні органи відповідно до законодавства України [5].

Норми Закону, які передбачають необхідність наукової аргументації нормування впливу підприємств, діяльність яких пов'язана із об'єктами підвищеної екологічної небезпеки на навколишнє природне середовище. Тобто мова йде про необхідність дотримання норм екологічної безпеки (гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі, гранично допустимих рівнів акустичного, електромагнітного та іншого шкідливого впливу на нього, гранично допустимих вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування, а також гранично допустимих викидів і скидів у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин, рівнів шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів (ст. 33 цього Закону)).

Неабияке значення мають і деякі поресурсові нормативні акти, які визначають норми та межі використання окремих природних ресурсів для здійснення викидів, розміщення відходів тощо.

Це такі нормативно-правові акти:

- Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р., який конкретизує положення Конституції України щодо регулювання земельних відносин [6].

- Водний кодекс України від 6 червня 1995 р., що сприяє формуванню водно-екологічного правопорядку і забезпеченню екологічної безпеки населення України [7].

- Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. (в редакції Закону України від 8 лютого 2006 р.), регулює відносини, які стосуються володіння, користування і розпорядження лісами та спрямовані на забезпечення відтворення, охорони та сталого використання лісових ресурсів з урахуванням економічних, соціальних, екологічних та інших інтересів суспільства [8].

- Кодекс України «Про надра» від 04.04.2019 р., що регулює гірничі відносини з метою забезпечення раціонального, комплексного використання надр для задоволення потреб у мінеральній сировині та інших потреб суспільного виробництва, охорони надр, гарантування при користуванні надрами безпеки людей, майна та навколишнього середовища, а також охорону прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій та громадян [9].

- Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 18.12.2017 р. визначає правові і організаційні основи та екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря [10].

Отже, проаналізувавши правові засади забезпечення екологічної безпеки в Україні, ми можемо стверджувати, що, у всякому разі, на законодавчому рівні дана категорія набула чіткого відображення в нормативно-правових актах. Проте потрібно ще дуже багато працювати над удосконаленням даної діяльності та застосовувати її на практиці.

Список використаних джерел:

1. Гетьман, А. П., Шульга, М. В. & Попов, В. К. (2006). *Екологічне право України*. А. П. Гетьман & М. В. Шульга (ред.). Х.: Право.
2. Гулак, О. В. (2016). До питання правового регулювання забезпечення екологічної безпеки в Україні. *International scientific journal "Internauka"*, (2). Вилучено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_2_34.
3. *Про правовий режим території, яка зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи (Закон України)*, № 791а. (1991). Вилучено з <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
5. *Конституція України (Закон України)*, № 254к/96-ВР. (1996). Вилучено з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
6. *Про охорону навколишнього природного середовища (Закон України)*, № 1264. (1991). Вилучено з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/page3>.
7. *Земельний кодекс України*, №2768-III. (2001). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
8. *Водний кодекс України*, № 213/95-ВР. (1995). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>.
9. *Лісовий кодекс України*, №3852 XII. (1994). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
10. *Кодекс України про надра*, №132/94-ВР. (2019). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр>.
11. *Про охорону атмосферного повітря (Закон України)*, 2707-XII. (2017). Вилучено з <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ НЕЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ АБО ПОГРОЗИ СИЛОЮ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Канюк Максим Тарасович

здобувач вищої освіти інституту прокуратури та кримінальної юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Науковий керівник: Шварцева Марія Ігорівна

канд. юрид. наук., асистент, асистент кафедри міжнародного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

Принцип незастосування сили або погрози силою займає провідне місце серед інших принципів міжнародного права. Історичний розвиток цього принципу походить від суверенного права держав на війну («*jus ad bellum*»). Протягом останніх років ми спостерігаємо негативну ситуацію на сході нашої держави, що супроводжується збройними конфліктами, які вже п'ятий рік не можуть бути вирішені. На сьогодні постає актуальне питання щодо порушення принципу незастосування сили або погрози силою в діях Російської Федерації проти України, оскільки кожна держава, не тільки Україна, повинна бути впевнена у тому, що вона зможе законно захистити свої права, які були порушені іншою державою, а також отримати підтримку з боку міжнародного співтовариства.

Принцип незастосування сили або погрози силою закріплений у багатьох міжнародних документах, зокрема у Декларації про принципи міжнародного права 1970 р., Заключному акті НБСЄ 1975 р., у п. 4 ст. 2 Статуту ООН. У всіх цих актах даний принцип трактується однаково: всі члени Організації Об'єднаних Націй повинні утриматися в їх міжнародних відносинах від погрози силою чи її застосування як проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави, так і іншим чином несумісним з цілями ООН. Причому заборонене як пряме застосування сили (наприклад, вторгнення збройних сил однієї держави на територію іншої держави чи воєнна окупація), так і непряме застосування сили (наприклад, надання допомоги одній зі сторін у громадянській війні або в організації терористичних актів в іншій державі).

Застосування збройних сил проти іншої держави розглядається як агресія. Відповідно до статті 1 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 р., під агресією розуміють застосування збройної сили держави проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави. Застосування збройної сили державою першою всупереч положень Статуту ООН є "prima facie" доказом акту агресії, проте Рада Безпеки ООН може згідно зі Статутом ООН не визнавати відповідні дії як акт агресії з огляду на інші обставини, зокрема на той факт, що такі дії або їхні наслідки не мають достатньо серйозного характеру.

До актів агресії в статті 3 Резолюції відносяться такі дії:

- вторгнення чи напад збройних сил держави на територію іншої держави;
- будь-яку воєнну окупацію, якщо вона була результатом вторгнення або нападу;

- застосування будь-якої зброї однією державою проти території іншої держави, навіть якщо воно не супроводжувалося вторгненням збройних сил;
- напад збройних сил однієї держави на збройні сили іншої;
- застосування збройних сил однієї держави, які розміщені за угодою зі стороною перебування на її території, в порушення умов такої угоди або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди;
- дії держави, яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження іншій державі, використовувалась останньою для вчинення акту агресії проти третьої держави;
- засилання державою збройних банд, груп, регулярних сил чи найманців з метою застосування збройної сили проти іншої держави [1].

Повертаючись до ситуації що відбувається між Україною та Російською Федерацією О. В. Задорожній у своїй статті доречно зазначає, що найважливішим практичним питанням в аналізі сучасних міжнародно-правових методів протидії агресії Російської Федерації проти України, є власне офіційне визнання держави України, – жертвою агресії, оскільки таким чином у її розпорядження надається більше законних засобів для захисту власного суверенітету та територіальної цілісності [2, с. 133]. Дана позиція має важливе значення для можливості застосування сили правомірним шляхом. Саме встановлення факту агресії є головною передумовою можливості застосування сили задля захисту прав держави.

Відповідно до статті 39 Статуту ООН Рада Безпеки визначає існування будь-якої загрози миру, будь-якого порушення миру або акту агресії і робить рекомендації або вирішує про те, яких заходів слід вжити відповідно для підтримки або відновлення міжнародного миру і безпеки. У статті 42 Статуту зазначається, що якщо Рада Безпеки вважатиме, що заходи, передбачені в статті 41, можуть виявитися недостатніми або вже виявилися недостатніми, вона може уповноважити державу вживати такі дії повітряними, морськими або сухопутними силами, які виявляться необхідними для підтримки або відновлення міжнародного миру і безпеки. Такі дії можуть включати демонстрації, блокаду та інші операції повітряних, морських або сухопутних сил Членів Організації [3].

Проаналізувавши вищезазначений матеріал, можна зробити висновок, що застосування принципу незастосування сили або погрози силою має важливе практичне значення для регулювання відносин між суб'єктами міжнародного права. За наявності певних умов існують два випадки можливості правомірного застосування сили:

- за рішенням Ради Безпеки ООН у випадках загрози миру, будь-якого порушення миру чи агресії (стаття 39, 42 Статуту ООН);
- у порядку здійснення права на самооборону у випадку збройного нападу, доки Рада Безпеки не вживе необхідних заходів для підтримання міжнародного миру і безпеки (стаття 51 Статуту ООН).

Список використаних джерел:

1. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН. (1974). Вилучено з: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-74.

2. Задорожній, О. В. (2016). Міжнародно-правовий принцип незастосування сили або погрози силою в контексті дій Російської Федерації проти України. *Правова держава*, (4), 129-134.
3. *Статут Організації Об'єднаних націй і Статут Міжнародного Суду*. (1945). Вилучено з: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

ПРИНЦИП ЗМАГАЛЬНОСТІ В ПРАКТИЦІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Псьота Тетяна Володимирівна

здобувач вищої освіти факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Україна

В науці конституційного права існують різні точки зору з приводу наявності принципу змагальності в конституційному судочинстві. Загалом у теоретиків і практиків є дві точки зору. Згідно з першою засада змагальності в конституційному процесі присутня, але не є базовою, а згідно з другою такий принцип просто відсутній.

Принцип змагальності являється одним з найосновніших в судовій практиці. Його сутність полягає в тому, що під час розгляду справи сторони процесу протистоять один одному відповідно до своїх інтересів, які є протилежними [1].

Для того, щоб розібратись в даному питанні, варто звернутись до чинної Конституції України, її попередньої редакції та до ЗУ «Про КСУ». В Конституції України, а саме в п.3 ч.2 ст.129 зазначено, що змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості є однією з основних засад судочинства. Нині на конституційному рівні не визначено статусу КСУ як єдиного органу конституційної юрисдикції, як це було в попередній редакції, а серед конституційних засад в його діяльності немає принципу змагальності (ч.2 ст. 147 КУ). Також чинний Основний Закон не визнає КСУ взагалі інститутом, який здійснює судочинство, на відміну від попередньої редакції Конституції. ЗУ «Про Конституційний Суд України» в ст.2 містить перелік засад, якими на практиці має керуватися КСУ, але принцип змагальності відсутній і в цьому нормативно-правовому акті. В Регламенті КСУ, звісно, теж немає такої засади.

Якщо звернутися до міжнародного права, то більшість актів закріплює даний принцип на законодавчому рівні. Наприклад, у законі Республіки Вірменія «Про Конституційний Суд» закріплено принцип змагальності та рівності сторін (п.3 ст.5, ст 21). Федеральний конституційний закон «Про Конституційний Суд Російської Федерації» в ст.35 містить положення відповідно до якого сторони користуються рівними правами і можливостями з відстоювання своєї позиції на підставі змагальності в засіданні КСРФ. Також і Закон Республіки Білорусь «Про конституційне судочинство» передбачає розгляд справ на основі змагальності (стаття 8).

Я вважаю, що відсутність прямого закріплення принципу змагальності у вітчизняному законодавстві ще не означає його неіснування взагалі. Зокрема, у теорії процесуального права змагальність і рівноправність сторін традиційно розглядають як дві самостійні засади. Але принцип рівності сторін можна розглядати і як один з елементів засад змагальності. В такому разі зміст принципу змагальності полягає у рівності сторін: сторони рівноправні у процесі доказування та реалізації своїх функцій; наділені законом рівними можливостями для відстоювання своїх правових позицій, здійснення своїх функціональних повноважень; для жодної із сторін не можуть створюватися переваги чи обмеження; суб'єкт, який є стороною у процесі, повинен мати такі самі права, як і протилежна сторона, яка представляє державу (державний орган) [2]. Так, чинна Конституція України, ЗУ «Про КСУ» прямо не встановили і принцип рівності сторін теж, але зі змісту даних актів зрозуміло, що опосередковано в них закріплені рівні процесуальні права та обов'язки сторін. Опосередковане закріплення принципу рівності сторін доводить і опосередковане закріплення принципу змагальності.

Висновок про те, що змагальність є засадою конституційного судового процесу, також впливає з правил та вимог конституційного судочинства. Зокрема ініціювання процесу є виключною прерогативою зацікавленої сторони, а не КСУ. В змагальному процесі КСУ, на відміну від сторін, не має права ініціювати провадження у справі. Про це свідчать ч.1 ст 46, ч.1 ст.51, ст.75, 76, 85, 88, 89, 90, 93, 94, 96, 98 ЗУ «Про КСУ». З положень даних статей зрозуміло, що підставою для відкриття конституційного провадження і розгляду справи по суті є звернення до КСУ.

Наостанок можна зазначити, що в конституційному судочинстві в окремих процедурах розгляду справ, на перший погляд, між сторонами відсутній явний спір і заявнику не протистоїть протилежна сторона, а є тільки бажання сторін з'ясувати зміст конституційної норми.

Особливість змагального процесу в конституційному судочинстві полягає також в тому, що активність сторін у відстоюванні своєї позиції не відіграє вирішальної ролі при розгляді справ КСУ. Право сторін висловлювати свою позицію і пояснювати свою точку зору з метою вплинути на рішення суду фактично нівелюється тим, що КСУ не обмежується виключно доводами. Він звертається до всього масиву законодавства і без застережень наводить також інші аргументи.

Отже, можна впевнено зазначити, що принцип змагальності дійсно присутній в практиці КСУ, оскільки він притаманний правосуддю в цілому. Хоча конституційне судочинство і різниться своїми юрисдикційними, процесуальними, організаційними особливостями, проте КСУ зобов'язаний дотримуватися загальних засад судочинства, зазначених в Конституції України.

Список використаних джерел:

1. Лунін, С. В. (2010). *Реалізація конституційної засади змагальності сторін на різних стадіях судового процесу* (с. 102-108). Київ: Юридична Україна.
2. Погребняк, С. П. (2011). *Основоположні принципи права (змістовна характеристика)* (240 с.). Харків: Право.

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ПРИМИРЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Доля Оксана Вікторівна

здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Україна

Протягом останніх років у правовому полі нашої держави спостерігається чітка тенденція зростання уваги до ролі альтернативних способів урегулювання юридичних спорів у загальній системі вирішення юридичних конфліктів. Традиційно до альтернативних способів відносяться такі, в яких не задіяні державні органи чи посадові особи, наділені владними повноваженнями: переговори, медіація, примирні процедури (у тому числі примирні та погоджувальні комісії), третейські суди та міжнародні арбітражі, міні-суди тощо.

Вітчизняний та міжнародний досвід свідчить, що запровадження альтернативних методів врегулювання спорів поряд із системою правосуддя є найефективнішою передумовою вирішення правових конфліктів та спорів. Більше того, на сьогодні система правосуддя в Україні має низку істотних недоліків: велика завантаженість судів, тривалість і складність судового процесу, значні судові витрати, недостатня розвиненість механізмів змагальності та рівності сторін у процесі, гласність судового розгляду, що призводить до розголошення конфіденційної інформації, брак загальноприйнятих критеріїв справедливості.

За таких умов інститут примирення як альтернативний спосіб урегулювання спорів в цивільному судочинстві набуває все більшої актуальності в нашій державі та потребує ґрунтовного вивчення.

Чинне законодавство України не забороняє застосовувати медіацію як спосіб альтернативного вирішення спорів у сферах цивільного, господарського, адміністративного судочинства і, навіть, при притягненні особи до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів невеликої тяжкості або необережне вчинення злочинів середньої тяжкості. Відповідні норми щодо примирення сторін спору або потерпілого з особою, що вчинила злочин (у тому числі за допомогою незалежного посередника – медіатора), містяться у галузевих процесуальних кодексах України [1].

Так, у Цивільному процесуальному кодексі України містяться норми, які дозволяють сторонам укласти мирову угоду на будь-якій стадії цивільного процесу (ч. 7 ст. 49 ЦПК України) [2]. Більше того, в цивільному процесі навіть передбачено проведення судом обов'язкового попереднього судового засідання в справі, в тому числі з метою з'ясування можливості врегулювання спору до судового розгляду. У цивільному процесі, а саме на будь-якому етапі вирішення спору, сторони і сьогодні можуть просити суд надати їм час на укладення мирової угоди. При цьому законодавство не обмежує сторін у тому, яким чином вони використають наданий їм час [3].

Однак сторони рідко погоджуються на укладання мирових угод. Існує декілька причин для цього. Відсутнє виховання громадян щодо ставлення до компромісів. Кожна сторона намагається виграти справу. Мирова угода відповідно до ст. 207 ЦПК укладається сторонами з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок. Але кожного разу виникає питання про те, чи не буде поступка означати порушення прав однієї із сторін. А тому судді інколи утримуються від затвердження ухвали про мирову угоду, побоюючись порушити права сторін.

Крім Цивільного процесуального кодексу, наявність норм, що передбачають можливість укладення між сторонами судового процесу мирової угоди з метою врегулювання спору на основі взаємних поступок, передбачено в законах «Про міжнародний комерційний арбітраж», «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Важливе значення також мають Закон України «Про третейські суди» та Закон України «Про порядок вирішення трудових та колективних спорів». Однак цих норм явно бракує для повноцінного розвитку альтернативних способів вирішення спорів. Перш за все, необхідно внести зміни до процесуальних нормативно-правових актів для скасування перешкод у проведенні медіації та прийняти спеціальний закон [4].

Нині, в нашій державі відсутній окремий законодавчий акт, який би регулював медіацію. Так, станом на сьогодні, Законопроект про медіацію № 3665 [5] було заслухано у сесійній залі Верховної Ради України 03.11.2016 року та прийнято за основу, проте на початку 2019 року парламентарі у другому читанні відхилили цей законопроект [6].

За законопроектом інститут медіації мав доповнювати чинні правові інститути, такі як мирова угода в цивільному процесі. Законопроект відтворює текст статті 5 Директиви 2008/52/ЕС і запроваджує модель добровільної присудової медіації, де суд має право рекомендувати медіацію сторонам, а сторони можуть відмовитися від цього [7].

Медіація могла би здійснюватися у разі виникнення конфлікту як до звернення до суду, третейського суду, так і під час судового чи третейського провадження; проводиться за взаємною згодою сторін медіації на підставі принципів добровільної участі, активності, самовизначення та рівності прав сторін медіації, незалежності та неупередженості, нейтральності медіатора та конфіденційності інформації.

Також законопроектом пропонувалося заборонити втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, будь-яких інших фізичних і юридичних осіб у діяльність медіатора.

Таким чином, медіація, як альтернативна судовому розгляду процедура вирішення спорів, економічно ефективна й доцільна, дає змогу знайти таке вирішення спірного питання, що влаштує всі сторони конфлікту, не витрачаючи при цьому час на підготовку до розгляду й розгляд справи в суді та додаткові кошти на обслуговування численних судових процедур. Крім того, проведення процедури медіації в більшості випадків породжує в конфронтуючих сторонах відчуття задоволення від способу й результату вирішення конфлікту,

забезпечивши конфіденційність шляхів його вирішення, запобігає виникненню подібних конфліктів у майбутньому та підвищує вірогідність того, що прийняте сторонами спільне рішення буде виконано заінтересованими особами [3].

Таким чином, головна відмінність медіаційної угоди від мирової угоди полягає в тому, що мирова угода набуває юридичної сили тільки після затвердження її судом, тобто вона є виконавчим документом, а медіаційна угода має самостійний характер та не вимагає такого затвердження.

Наразі процес розвитку і становлення медіації в нашій країні є необхідною та невід'ємною складовою процесу гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу, і це питання потребує належної уваги юридичної спільноти.

Отже, інститут примирення є дійсно прогресивним засобом врегулювання цивільних спорів у вітчизняному законодавстві, що позитивно впливає на учасників цивільного процесу, є конкретним механізмом забезпечення права сторін на примирення, визначеного чинним законодавством, та сприяє формуванню позитивного іміджу нашої країни серед світової спільноти. Оскільки, заохочення людей до поваги один до одного та до вирішення конфліктів, у разі їх виникнення, на відновних засадах – це два найважливіших шляхи розбудови справедливого та гуманного суспільства. Також нагальним питанням залишається прийняття спеціального законодавчого акту про медіацію, який би визначив правові основи надання послуг медіації на професійних засадах, забезпечив поширення практики мирного вирішення спорів позасудовими методами та створив збалансовані взаємовідносини між інститутом медіації та судовою системою.

Список використаних джерел:

1. Яковлев, В. В. (2016). Медіація в Україні: перспективи законодавчого урегулювання. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. "Право"*, (25), 94-104.
2. *Цивільний процесуальний кодекс України (Закон України)*. № 1618-IV. (2018). Вилучено із <http://www.rada.gov.ua>.
3. Демків, Р. (2017). Медіація як сучасний спосіб вирішення юридичних спорів у цивільному процесі України. *Порівняльно-аналітичне право*, с. 58-60.
4. Розман, Ю. В. (2013). Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватно-правових спорів. *Актуальні проблеми політики*, (49), 245-256.
5. *Про медіацію (Проект Закону)*. № 3665. (2015). Вилучено з http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463.
6. *Рада провалила законопроект про медіацію*. (2019). Вилучено з <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2650096-rada-provalila-zakonoproekt-pro-mediaciju.html>.
7. Горецький, О. В. (2016). Примирні процедури в цивільному судочинстві: європейські правові традиції. *Судова апеляція*, с. 101-107.

РОЛЬ ООН У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНИХ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Міщук Альона Юріївна

студентка юридичного факультету

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Бережна Катерина Вікторівна

д-р. юрид. наук, доцент

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

У роботі досліджується специфіка діяльності ООН у сфері боротьби зі злочинністю. Аналізується діяльність основних органів, конгресів та інститутів ООН у частині міжнародно-правового співробітництва у боротьбі зі злочинністю.

Ключові слова: ООН, боротьба, запобігання злочинності, міжнародно-правове співробітництво.

Актуальність теми. У сучасних умовах ефективність міжнародної боротьби з організованою злочинністю може бути досягнута за допомогою співпраці як у межах міжнародних організацій, так і на підставі існуючих міжнародних угод. Особливо велика роль у цьому належить Організації Об'єднаних Націй, яка може найуспішніше координувати такі дії шляхом розробки і здійснення узгодженої та достовірної міжнародної стратегії і політики. Міжнародна співпраця у протидії злочинності, що проводиться під егідою ООН, дає широкі можливості координації антикримінальних зусиль держав. Стратегічний план ООН може розглядатися як глобальний план протистояння злочинності. Цей план включає дослідження найбільш небезпечних форм злочинності і розробку заходів щодо її запобігання. Завдання запобігання організованій злочинності розцінюється як першочергове на національному і глобальному рівнях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальні аспекти діяльності ООН, пов'язаної з підтриманням міжнародного миру та безпеки й забезпеченням регулювання міжнародних відносин, а також окремі аспекти їх діяльності у сфері боротьби зі злочинністю розглядали Р. Л. Бобров, А. Б'янкі, Г. К. Єфімов, І. І. Лукашук, С. О. Малинін, Р. Мані, а також О. В. Столярський, та інші.

Метою статті є дослідження особливостей участі ООН із запобігання злочинності та боротьби з нею в міжнародних відносинах; аналіз діяльності ООН у сфері міжнародного співробітництва щодо боротьби зі злочинністю.

Виклад основного матеріалу. Попередником Комітету ООН із запобігання злочинності й боротьби з нею були регіональні консультативні групи ООН, але через певний проміжок часу, удосконалились в спеціалізовані органи.

Функція ООН як організатора боротьби зі злочинністю у світі випливає зі ст. 1 Статуту ООН, де вказано, що ООН підтримує міжнародний мир і безпеку, розвиває дружні відносини між державами; здійснює міжнародну співпрацю

щодо вирішення міжнародних проблем економічного, соціального і гуманітарного характеру [3].

У рамках цієї Організації здійснюється і співробітництво в боротьбі зі злочинністю (передусім під час Конгресів ООН з відвернення злочинності та поведження з правопорушниками, у роботі Комісії з запобігання злочинності та кримінального правосуддя, Управління ООН з боротьби з наркотиками і злочинністю, Міжрегіонального науково-дослідного інституту ООН з питань злочинності).

Основним робочим органом, що координує діяльність держав – членів ООН у боротьбі зі злочинністю, є Економічна і Соціальна Рада ООН (ЕКОСОП), у складі якої функціонує Комісія із запобігання злочинності і кримінального правосуддя. Вона розробляє міжнародну політику і координує дії із запобігання злочинності [1].

Основними функціями є:

а) розроблення головних принципів для ООН в сфері із запобігання злочинності;

б) сприяння й допомога в координуванні заходів інститутів ООН з попередження злочинності й поведження з правопорушниками;

в) підготовка до Конгресів ООН з попередження злочинності й поведження з правопорушниками.

Відповідно до п.4 ст.2 Статуту ООН “усі члени ООН утримуються в їх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування...”. Обов’язок незастосування сили поширюється на всі держави і є основою для співробітництва між державами в різних сферах, в тому числі й у сфері боротьби зі злочинністю [2].

Співробітництво між державами у сфері боротьби зі злочинністю має ґрунтуватися на добровільній основі, без будь-якого примусу силою, чи погрози силою.

Проблеми, що виникають при співробітництві в сфері кримінальної юстиції, не можуть використовуватися для безпідставного прямого або непрямого застосування сили чи погрози силою. Статут ООН передбачає лише два виняткові випадки, коли збройна сила може бути застосована: з метою самооборони (ст. 51) і за рішенням Ради Безпеки ООН у випадку загрози мирові, порушення миру або акту агресії (статті 39 і 42) [4].

Основна необхідність у діяльності ООН, встановлення зв’язку між усіма існуючими програмами ООН, чинними у сфері боротьби зі злочинністю, і найбільш важливими елементами є такі:

1) тенденції злочинності і стратегія запобігання злочинності;

2) зв’язок між злочинністю, спеціальними та економічними питаннями;

3) запобігання злочинності в контексті нового міжнародного економічного порядку.

Висновки. Отже, можна підсумувати, що міжнародне співтовариство постійно домагається підвищення ефективності роботи ООН. У зв’язку з цим необхідно зазначити, що органи ООН мають зосередити свою увагу на співробітництві держав у боротьбі з міжнародними кримінальними злочинами.

Таким чином, слід зауважити, що в підвищенні діяльності ООН у боротьбі з організованою злочинністю істотну роль відіграють її структурні органи, інститути і спеціалізовані конгреси. Особливістю діяльності ООН також є те, що в межах, інститутів здійснюється проведення наукових досліджень у сфері боротьби з організованою злочинністю, проведення семінарів із підвищення кваліфікації кадрів національних правоохоронних органів, надання методичної, матеріальної і технічної допомоги в розробці спеціальних проєктів, забезпечення зацікавлених організацій інформацією про злочинність і заходи боротьби з нею.

Список використаних джерел:

1. Колосов, Ю. М. & Кривчикова, Э. С. (ред.). (2000). *Международное право*. М.: Международные отношения.
2. Гавриш, Т. С. (2006). *Теорія та практика міжнародної правової допомоги в кримінальних справах (проблеми сучасного співробітництва України)*. Харків: Право.
3. Зозуля, Є. (2009). Міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю як історико-правове явище. *Схід*, (4), 90-93.
4. Мельникова, Э. Б. (1995). *Теоретическая концепция международного сотрудничества в сфере уголовной юстиции*. Москва.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФУНКЦІЙ НОТАРІАТУ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Кияниця Ліна Володимирівна

аспірант

Інститут держави і права ім. В.М.Корецького, Україна

Науковий керівник: Фурса С.Я.

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури

Київський національний університет ім. Т.Шевченка, Україна

Стрімкий розвиток суспільних відносин призводить до значних змін в усіх сферах правової системи, в тому числі відбуваються зміни інституту нотаріату.

Якщо розглядати класичне визначення нотаріату, то НОТАРІАТ (франц. *notariat*, від лат. *notarius* – писар, стенограф, секретар) – система органів і посад. осіб, на яких покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші передбачені законом нотаріальні дії з метою надання їм юрид. вірогідності [1].

При цьому останніми роками нотаріуси набувають все більше нових функцій – державного реєстратора, суб'єкта первинного фінансового моніторингу, але зміни в законодавство не носять системний характер. Відповідні зміни до Закону України «Про нотаріат» визначили, що на нотаріусів, які працюють у державних нотаріальних конторах або займаються

приватною нотаріальною діяльністю, законом може бути покладено вчинення інших дій, відмінних від нотаріальних, з метою надання їм юридичної вірогідності [2].

Так, деякі автори визначають, що для адміністративно-правового забезпечення та організації фінансового моніторингу в нотаріальній діяльності важливим засобом виступає реалізація норм адміністративного права. Причому тут важливі усі способи реалізації і використання, коли нотаріус сам скористується засобами реалізації, і додержання та виконання норм, а особливо - застосування певних норм адміністративного права з метою надання можливості нотаріусу здійснити відповідні дії (наприклад, нотаріус проводить ідентифікацію клієнта та вивчення його фінансової діяльності) [3].

В такому аспекті нотаріуса розглядають як суб'єкта, на якого покладені адміністративні функції, які не притаманні нотаріату, який працює в сфері цивільних правовідносин. Також, якщо розглянути принципи нотаріального процесу, то ми не можемо їх співвіднести з тими функціями, які на нотаріуса покладає система фінансового моніторингу. Так, ученими, які займаються нотаріальною наукою, запропоновано такий найбільш усталений перелік принципів нотаріального процесу: - принцип законності (статті 5, 7, 21, 39, 47, 49, 51 Закону); - принцип доступності та гарантованості охорони і захисту безспірних прав; - принцип диспозитивності; - принцип рівності прав осіб, які беруть участь у нотаріальному процесі; - принцип сприяння громадянам, установам, підприємствам і організаціям у здійсненні їхніх прав і охоронюваних законом інтересів (ст. 5 Закону); принцип нотаріальної таємниці (ст. 8 Закону); - принцип безспірності нотаріального процесу; - принцип національної мови (ст. 15 Закону); - принцип незалежності нотаріусів; - принцип неупередженості нотаріусів; - принцип безпосередності; - принцип обґрунтованості нотаріальних актів [4].

Законом визначено, що виконання обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу забезпечується нотаріусами у разі, якщо вони задіяні у фінансовій операції для свого клієнта щодо: купівлі-продажу нерухомості; управління активами клієнта; управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах; залучення коштів для утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності та управління ними; утворення юридичних осіб, забезпечення їх діяльності (включаючи аудит) чи управління ними, а також купівлі-продажу юридичних осіб (корпоративних прав) [5].

Доцільно відзначити, що при вчиненні нотаріальних дій нотаріус не задіяний ні у фінансову операцію, ні у її підготовку, а відповідно до покладених на нього обов'язків згідно з Законом України «Про нотаріат» повинен встановити волю осіб на вчинення правочину та перевірити його відповідність закону. Крім того, обґрунтовано постає питання чи може нотаріус досконало оперувати даними фінансової операції, оскільки не має відповідної кваліфікації, а також не втручається в процес фінансової взаємодії між клієнтами, що до нього звертаються, оскільки фіксує волю осіб на вчинення певного виду правочину, і не має доступу до відповідних даних фінансових операцій, так як вони проводяться фінансовими установами.

Не можна стверджувати напевно чи не порушить нотаріус такі принципи його діяльності як принцип доступності та гарантованості охорони і захисту безспірних прав, принцип сприяння громадянам, установам, підприємствам і організаціям у здійсненні їхніх прав і охоронюваних законом інтересів, принцип нотаріальної таємниці при виконанні інших, покладених на нього законом функцій. Так принцип нотаріальної таємниці передбачає вибудову довірчих відносин між нотаріусом та особами, що звертаються до нього за вчиненням нотаріальних дій. Хоча законом і встановлено, що нотаріуси, можуть не повідомляти спеціально уповноваженому органу про свої підозри у разі, коли відповідна інформація стала їм відома за обставин, що є предметом їх професійної таємниці, або має привілей на збереження службової таємниці, а також у випадках, коли вони виконують свої обов'язки щодо захисту клієнта, представництва його інтересів у судових органах та у справах досудового врегулювання спорів [5], але при цьому до нотаріальної таємниці входять всі відомості, які нотаріус отримав не тільки при вчиненні нотаріальної дії, а й при підготовці до її вчинення. А Законом України «Про нотаріат», передбачено що подання нотаріусом в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення", інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, не є порушенням нотаріальної таємниці [2], чим тільки виокремлено суб'єкта якому подається інформація, а не зміст самої інформації, що, насправді, носить характер нотаріальної таємниці. Тим не менш саме впровадження такої функції фактично передбачає порушення принципу нотаріальної таємниці.

Таким чином можна дійти висновку, що законодавцем хибно визначено суб'єктом первинного фінансового моніторингу нотаріуса, оскільки це протирічить принципам його діяльності і фактично на практиці не може бути реалізовано через брак кваліфікації в сфері фінансів і віднесення всіх відомостей, які він отримує під час здійснення своєї діяльності до нотаріальної таємниці.

Іншою функцією, яка ніяким чином не пов'язана із здійсненням нотаріальної діяльності є функція державного реєстратора, яка покладається на нотаріуса Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», відповідно до якого суб'єкт державної реєстрації: виконавчі органи сільських, селищних та міських рад, Київська та Севастопольська міські, районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації, нотаріуси, акредитовані суб'єкти - у разі державної реєстрації юридичних осіб (крім випадків, передбачених законом) та фізичних осіб – підприємців [6] та Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», відповідно до якого державним реєстратором є: нотаріус [7].

Тут слід виокремити поняття державної реєстрації як окремих вид діяльності нотаріуса та державну реєстрацію, яка здійснюється внаслідок вчинення нотаріусом нотаріальної дії.

Хоча державна реєстрація нерухомого майна, державна реєстрація юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців та нотаріальна діяльність здійснюється на підґрунті цивільного законодавства, це все ж таки різні сфери діяльності і мають певні розбіжності в принципах їх здійснення.

Коли при здійсненні нотаріальної діяльності нотаріус виступає як незалежна сторона, яка керується лише законом, і сприяє особам у здійсненні їх прав, забезпечує роз'яснення їх прав та обов'язків за правочинами, що є предметом вчинення нотаріальної дії, чи в інших випадках звернення до нотаріуса, та має прослідкувати, щоб норми законодавства були дотримані при їх вчиненні. То при здійсненні державної реєстрації нотаріус виконує більш формальну функцію, яка полягає в перевірці поданих документів вимогам закону і подальшій реєстрації або відмові у ній. В цьому випадку не з'ясовуються ні дійсні наміри осіб, що були залучені до процесу виникнення, зміни, припинення цивільних прав, особам не забезпечується роз'яснення їх прав. Таким чином нотаріус може виступити в подальшому як особа, винна у порушенні законних прав та інтересів фізичних чи юридичних осіб, при цьому не маючи можливості протидіяти цьому. Крім того це здійснення специфічних функцій, що потребують розгляду законодавства в іншому аспекті, ніж при здійсненні нотаріальної діяльності, що в свою чергу не сприяє становленню інституту нотаріату як інституту, що діє у сфері безспірного вирішення цивільних справ.

Як особливий вид державної реєстрації слід виділити державну реєстрацію, яка здійснюється в зв'язку з вчиненням нотаріальної дії. Так законодавством визначено, що державна реєстрація прав у результаті вчинення нотаріальної дії з нерухомим майном, об'єктом незавершеного будівництва проводиться нотаріусом, яким вчинено таку дію [7]. Таке закріплення в законодавстві має на меті посилення гарантій осіб, що звертаються за вчиненням нотаріальних дій, що їх права будуть дотримані та захищені, оскільки буде завершено зміну речових прав на нерухоме майно, що були об'єктом нотаріальної дії. Але додатково варто зазначити, що така реєстрація повинна відбуватися за іншої процедурою, ніж реєстрація, яка здійснюється за заявами осіб, що набувають речові права на нерухоме майно. Насамперед в такому разі не повинно відбуватися стадій подачі заяви, перевірок в реєстрі, оскільки всі перевірки були здійснені до вчинення нотаріальної дії, а також прийняття рішення про державну реєстрацію, бо внаслідок вчинення нотаріальної дії вже відбувся перехід, виникнення чи припинення прав, і, найголовніше, така реєстрація не може передбачати відмову у її здійсненні, що в свою чергу призведе до порушення прав осіб, що звернулися за вчиненням нотаріальної дії. Така реєстрація має здійснюватися шляхом внесення до реєстру відомостей або змін до відомостей тільки на підставі вчиненої нотаріальної дії.

Слід зазначити, що деякі автори визначають, що потребує законодавчої деталізації реєстраційна функція нотаріату шляхом включення до складу

різновидів нотаріальних дій, що вчиняють нотаріуси, ще однієї дії, яка стосується здійснення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень [8]. Варто посперечатися з таким підходом, оскільки, як вже було зазначено, державна реєстрація здійснюється на інших засадах та принципах, ніж вчинення нотаріальних дій та може бути лише їх наслідком і за своєю природою ніколи не стане нотаріальною дією.

Висновки. На сьогоднішній день відбувається розширення функцій нотаріусів, але не за рахунок розширення їх повноважень у сфері регулювання безспірних цивільних правовідносин, а за рахунок навантаження нотаріусів іншими, не властивими їм функціями, здійснення яких в свою чергу змінює сам статус та роль нотаріуса і може в подальшому мати негативні наслідки для правової системи України.

Список використаних джерел:

1. Шемшученко, Ю. С. (ред.). (2002). *Юридична енциклопедія*. (Т. 4: Н-П, с. 195); Київ: Укр. енцикл.
2. *Про нотаріат* (Закон України). № 3425-XII. (2019). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.
3. Драна, І. В. (2011). Адміністративно-правове забезпечення та організація фінансового моніторингу в нотаріальній діяльності в Україні. *Юридичний вісник*, (4), 36-40.
4. Фурса, С. Я., Фурса, Є. І., Бондарєва, М. В., Кармаза, О. О., Мельник, І. С., Снідевич, О. С., ... Криштопа, О. М. (2012). *Теорія нотаріального процесу: Науково-практичний посібник*. В Фурса, С.Я. & Фурса, Є.І. (ред.) *Поняття принципів нотаріального процесу, їх система, класифікація та значення* (с. 65-79) Київ: Алерта. ISBN 978-617-566-135-2; Київ: Центр учбової літератури. ISBN 978-611-01-0371-8.
5. *Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення* (Закон України). № 1702-VII. (2018). Вилучено з <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.
6. *Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань* (Закон України). № 755-IV. (2019). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.
7. *Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень* (Закон України). № 1952-IV. (2019). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.
8. Золотухіна, О. М. (2018) *Функціональне призначення нотаріату: теоретико-правові аспекти*. (автореф. дис. ... канд. юрид. наук). ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». Київ, Україна.

СЕКЦІЯ XVI. ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

EOI 10.11232/11.10.2019.V3.003

ПОНЯТТЯ «ФОНОСФЕРА» ТА ЇЇ СТРУКТУРА

Демченко Ростислав Іванович

учень 10-М класу

Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат імені

А.С. Макаренка, Україна

Науковий керівник: Глухота Віталій Олександрович

учитель II категорії

Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат імені

А.С. Макаренка, Україна

Як відомо географічна оболонка – верхня комплексна оболонка Землі, що утворилася внаслідок взаємопроникнення і складної взаємодії окремих геосфер – літосфери, гідросфери, атмосфери і біосфери. З розвитком наукових знань про природу до цього переліку також стали додавати кріосферу, магнітосферу, педосферу та інші, що в свою чергу ускладнило чітке розмежування географічної оболонки. Так за приблизними даними верхня межа її проходить на висоті 25-30 км. над поверхнею Землі, нижня – під океанами на 5-10 км. нижче від їхнього дна. Потужність географічної оболонки сягає 60-70 км [1].

Сучасний стан географічної оболонки є результатом її тривалого розвитку, тому її можливо успішно досліджувати лише тоді, коли розглядати природу в її постійному розвитку як ціле, так і за окремими елементами. У такий спосіб можливо зрозуміти закономірності у зв'язках між окремими об'єктами і явищами, передбачати та прогнозувати шляхи подальшого розвитку, уникати негативних наслідків діяльності людини з використання природних ресурсів, раціонально використовувати природні багатства [1].

З розвитком людської діяльності та самої людини відбувається ускладнення і самої географічної оболонки. Завдяки вченню В. І. Вернадського в науковому просторі з'явилося поняття «ноосфера» або сфера розуму, яке з часом трансформувалося в поняття «техносфера», «антропосфера», «соціосфера», які підкреслюють різні грані одного і того ж явища [2]. В сучасному розумінні ноосфера – це вищий ступінь розвитку біосфери, пов'язаний з виникненням людини, яка пізнала закони природи і своєю діяльністю змінює навколишнє середовище, яке по масштабах можна порівняти з планетарними геологічними змінами [2].

Теорія ноосфери стала досить актуальною у зв'язку з погіршенням екологічного стану навколишнього середовища, і необхідністю виховання екологічного мислення, була однією з духовних і філософських передумов виникнення концепції фоносфери. Але були і матеріально-технічні передумови

виникнення: розвиток різних видів транспорту (автомобілі, залізниці, літаки), радіо і телебачення, створення супутникових технологій. Фактично людина стала усвідомлювати що вона живе в середовищі, де звуки стали відігравати провідну роль в її життєдіяльності. [2]

Вперше концепцію фonoсфери було запропоновано М. Є. Таракановим (1928-1996) в середині 1980-х років. Але науковець говорячи про фonoсферу мав на увазі перш за все музику, але музику в аспекті тотального поширення та впливу на людину і на людство в цілому [3].

Рис. 1. Фonoсфера в структурі інших геосфер Землі

Нами було розглянуто поняття «фonoсфера» як джерело звуків планетарного масштабу, фактично звук є одним із компонентів формування природно-територіальних комплексів(ландшафтів) різного рівня.

Межі функціонування фonoсфери є досить умовними і нижня межа може сягати декілька сотень кілометрів завдяки спеціальним приладами які за допомогою звуку вивчають внутрішню будову Землі. Верхня межа фonoсфери досягає приблизно 15 км., але завдяки запуску ракет, супутників ця межа може збільшуватися до 100-200 км.

У структурі фonoсфери нами виділено відповідні одиниці: джерело звуку, звуковий ефект, ехо, звукове явище.

Джерело звуку – умовний центр формування звукового ефекту. Фактично джерела звуків і складають фonoсферу. Особливістю функціонування поняття «джерело звуку» є його постійні зміни, неритмічність, мінливість але в межах фonoсфери.

Звуковий ефект – це короточасне порушення звукового простору (фonoсфери) одним або декількома джерелами звуків. Всі джерела звуків у фonoсфері можуть доповнювати один одного і підсилювати звуки. Звуковий ефект навпаки порушує дану взаємодію. Завдяки звуковому ефекту сама

фоносфера може змінювати свої межі, і навіть самі звукові ефекти можуть виходити за межі фоносфери, наприклад завдяки запуску комічного корабля.

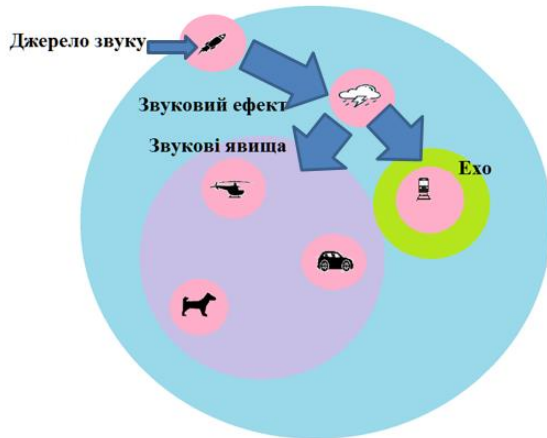

Рис. 2. Структура фоносфери

Ехо – це уособлене відлуння звукового ефекту, яке не покидає меж фоносфери і з часом може стати новим джерелом звуку за певних природних умов.

Звукове явище – тривале і постійне порушення звукового простору одним або декількома джерелами звуків. Звукові є явища при взаємодії з іншими природними компоненти формують звукові ландшафти.

Сукупність звукових явищ і формують звуковий ландшафт певної території.

Список використаних джерел:

1. Мильков, Ф. Н. (2010). *Ландшафтная сфера Земли*. Москва: Мысль.
2. Наумов, Г. Б. (2010). Ноосфера в прошлом и будущем. *Наука и жизнь*, (9), 92-97.
3. Тараканова, Е. М. (2012). *Звуковая среда современности. Сборник статей памяти М. Е. Тараканова (1928-1996)*. Москва: ГИИ.

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СПРИЯТЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ КЛІМАТУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Рибчан Вікторія Сергіївна

учениця 10-М класу

Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат імені

А.С. Макаренка, Україна

Науковий керівник: Глухота Віталій Олександрович

учитель II категорії

Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат імені

А.С. Макаренка, Україна

Курортно-рекреаційна діяльність у багатьох країнах світу вважається головним потенціалом та істотним чинником економічного розвитку.

Полтавська область має природні умови придатні для широкого розвитку курортно-рекреаційної діяльності різних напрямів – лікувального, оздоровчого, спортивного, наукового, ділового, пізнавального тощо.

З метою оцінки особливостей впливу клімату на здоров'я людини, використовують комплексні показники, що називаються біокліматичними індексами.

До показників комфортності погоди і клімату для людини належать: нормально-еквівалентно-ефективні, біологічно-активні, радіаційно-еквівалентно-ефективні температури, показники суворості погоди тощо [1].

Нормально-еквівалентно ефективна температура (*HEET*) розраховується за формулою Міссенарда (1)

$$HEET = 37 - \frac{37-t}{0.68-0.0014 \times f + \frac{1}{1.76+1.4 \times v^{0.75}}} - 0.29 \times t \times \left(1 - \frac{f}{100}\right), \quad (1)$$

де:

t – температура повітря;

v – швидкість вітру на рівні 1,5 м;

f – відносна вологість.

Радіаційно-еквівалентно-ефективна температура враховує вплив на тепловідчуття чотирьох метеорологічних елементів – температури та вологості повітря, швидкості вітру та сонячної радіації.

Нами була використана формула за наближенням І. В. Бутьєвої (2) [1].

$$PEET = HEET + 6,2^{\circ}\text{C} \quad (2)$$

Сукупність одночасної дії $T^{\circ}\text{C}$, $f\%$, $V\text{ м/с}$ та відбитої радіації Землі враховує так звана біологічно активна температура (БАТ) (3) [1].

$$BAT = 0,8^{\circ}PEET + 6 \quad (3)$$

Територія Полтавської області розташована в помірному поясі в атлантико-континентальній європейській області. Кліматичні умови і їх ресурси характеризуються сезонними змінами, впливом підстилаючої поверхні,

місцевими особливостями природи. Формування кліматичних ресурсів відбувається безперервно внаслідок неперервного поступлення сонячної радіації і безперервності процесів теплообміну, волого обміну, атмосферної циркуляції та факторів, пов'язаних з впливом характер земної поверхні [2].

Для аналізу впливу відповідних факторів, нами було проаналізовано основні кліматичні характеристик за період 2008-2018 років на 5 метеостанціях області: Гадяча, Веселого Подолу, Кобеляк, Лубнів та Полтави [3].

Показники HEET коливалися від 14,0°C в Гадячі до 14,7°C в Полтаві, що згідно з класифікації діапазону HEET означає комфортно, помірно тепло.

Для більш об'єктивного визначення HEET, нами було проведено аналогічні розрахунки для липня та січня. Показники HEET липня коливалися від +16,3°C в Гадячі, до 16,7°C в Кобеляках, що також згідно з класифікації діапазону HEET означає комфортно, помірно тепло. Показники HEET січня коливалися -4,0°C в Полтаві та Веселому Подолі до -4,5°C в Гадячі що згідно з класифікації діапазону HEET означає дуже прохолодно (дискомфорт).

Показники PEET були визначені у Полтаві, Кобеляках та Веселому Подолі і становили +20,5°C, найнижчі – +20,2 °C у Лубнах, що згідно з класифікації діапазону PEET означає комфортно, помірно тепло.

Біологічно активні температури області також згідно з класифікації діапазону БАТ означають комфортно, помірно тепло, і коливаються від +22,1°C в Лубнах до 22,5°C в Полтаві (табл. 1)

Таблиця 1

Біокліматичні індекси згідно з даними метеостанцій області

	HEET за липень	HEET за січень	HEET середньорічн а	PEET	БАТ
Полтава	16,4	-4,0	14,5	20,5	22,51
Гадяч	16,3	-4,5	14,0	20,4	22,32
Веселий Поділ	16,6	-4,0	14,3	20,5	22,4
Лубни	16,4	-4,1	14,2	20,2	22,16
Кобеляки	16,7	-4,2	14,3	20,5	22,4

[авторська розробка]

На основі аналізу нормально-еквівалентно-ефективних, біологічно-активних, радіаційно-еквівалентно-ефективних температур, показників суворості погоди, нами було виділено чотири біокліматичних райони області – Північний, Центральний, Придніпровський, Східний.

Північний біокліматичний район займає територію від Пирятина до Гадяча і включає території цих районів. Біокліматичні показники в даному районі є найнижчими в області, але знаходяться в межах одного діапазону, тобто біокліматичні показники комфортні, помірно теплі.

Центральний біокліматичний район займає територію від Гребінки до Зінькова, і майже повністю охоплює адміністративні райони між ними. Біокліматичні показники є дещо вищими ніж у Північному районі.

Придніпровський біокліматичний район має одні з найсприятливіших біокліматичних показників. Займає територію на півночі від Хоролу і Кобеляк на південному-сході. Адміністративно включає всі райони розташовані між ними. Біокліматичні показники тут одні з найвищих і складають 16,6-16,7°C за НЕЕТ 20,5°C за РЕЕТ, 22,4°C за БАТ.

Східний біокліматичний район охоплює Полтавський район та райони на схід від нього. Біокліматичні показники тут дещо нижчі ніж у Придніпровському, але також має одні з найсприятливіших біокліматичних показників, НЕЕТ – 16,4°C, РЕЕТ – 20,5°C, БАТ – 22,5°C.

Біокліматичні райони Полтавської області

Рис. 1. Біокліматичні райони Полтавської області

Список використаних джерел:

1. Царик, П. І. (2015). Оцінка ступеня сприятливості рекреаційних ресурсів клімату і погоди Поділля. *Рекреаційна географія і туризм*, (1), 147-157.
2. Маца, К. О. (ред.) (1998). *Полтавська область: природа, населення, господарство. Географічний та історико-економічний нарис*. Полтава: Полтавський літератор.
3. *Архів погоди в Полтавській області*. Вилучено з <https://rp5.ua>.

СЕКЦІЯ XVII. АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ДИЗАЙНІ ДИТЯЧИХ ЛІКАРЕНЬ

Гнатишин Оксана Юріївна

аспірант

Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Україна

Науковий керівник: Кривуц Світлана Василівна

канд. мистецтвознавства, доцент кафедри «Дизайн середовища»

Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Україна

Проблема покращення систем комунікації в дизайні дитячих медичних закладів на сьогоднішній день набуває першочергового значення, відзначається різноманітними тенденціями та вирішується шляхом передачі: 1) текстової інформації; 2) нетекстової інформації; 3) комбінованої інформації. Слід зазначити, що комбінований тип надання візуальної інформації є найбільш поширеним та змістовним у дизайн-організації внутрішнього простору дитячих лікарень. У зв'язку з тим, що графічна мова комунікаційних технологій покликана точно та лаконічно, в концентрованому вигляді донести необхідний зміст, важливим стає систематизація досвіду найкращих прикладів формування дизайну систем графічної комунікації дитячих лікувальних об'єктів.

Аналіз візуального матеріалу показав, що основними прийомами, які ефективно використовуються спеціалістами для встановлення комунікаційних зв'язків є наступні: прийом трансформації образів-знаків; прийом організації зображального образотворення; прийом стилізації образів-знаків (Рис. 1). *Прийом стилізації*, як один з важливих, засобами узагальнення та спрощення другорядних якостей, розкриває зміст головних особливостей інформаційного компоненту. Відповідно до загальної композиції дизайну приміщень стильова виразність та формалізація графічних зображень відбувається за рахунок абстрагування на основі геометричних фігур, що допомагає вирішити інформаційні завдання процесів комунікації у внутрішньому просторі медичного закладу. Характерними ознаками формування дизайну графічних інформаційних систем для сприймання їх дитиною є також асоціативність. Асоціативність інформаційного образу-знаку може проявлятися через відтворення в пам'яті малечі відомих йому зображень з улюблених книжок, мультфільмів та іграшок.

Виразним прикладом застосування *прийому трансформації образів-знаків* є дитяча лікарня Sant Joande Déu (м. Барселона, Іспанія). Дизайнери Дан Рубіо Аруно та Рай Пінто створили проект медичного закладу, який має назву «Тварини грають у схованки». Нестандартне рішення тварин у вигляді

Рис. 1. Композиційна побудова графічних систем комунікації в дизайні медичних закладів для дітей
[авторська розробка]

різнокольорових дерев'яних брусків на стінах із додатковим їх графічним зображенням - нагадують дітям знайомі для них книжки або мультиплікаційні фільми. Однак, за концепцією авторів проекту, всі тварини – це частина навігаційної системи дитячої лікарні. Наприклад, проходячи туди, куди рухається знайома тварина, маленький пацієнт потрапляє у необхідне приміщення. Таким чином, майже не вміючи читати, дитина може самостійно обрати необхідний для неї напрямок. Даний проект створення лаконічної комунікаційної системи в гармонійному поєднанні із вирішенням загальної композиції приміщень лікарні отримав призи на кількох міжнародних конкурсах в області дизайну об'єктів охорони здоров'я.

Висновки: Максимальна оптимізація інформаційного процесу у вирішенні простору дитячих лікарень графічними засобами значно спрощує зусилля у навігаційних процесах та отриманні необхідних відповідей.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«НАУКОВІ ТЕОРІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ДУМКИ»**

11 жовтня 2019 року ♦ Київ, Україна

ТОМ 3

Українською, російською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 11.10.2019. Формат 60×84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Arial. Цифровий друк.

Умовно-друк. арк. 8,04.

Тираж: 100 примірників.

Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103

Міжнародний центр наукових досліджень

Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1956755

E-mail: info@ukrlogos.in.ua

www.ukrlogos.in.ua | www.ojs.ukrlogos.in.ua

Видавець друкованих матеріалів: Друкарня ФОП Гуляєва В.М.
08700, Україна, м. Обухів, вул. Малишка, 5. E-mail: 5894939@gmail.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 3909 від 02.11.2010 р.